

PL ISSN 0033-202X

STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

przeegląd biblioteczny

Rok założenia 1927

ROCZNIK	73
<hr/>	
zeszyt	2

WYDAWNICTWO
SBP

Warszawa 2005

RADA REDAKCYJNA

Elżbieta Barbara Zybert – przewodnicząca, Sabina Cisek, Ewa Głowacka,
Elżbieta Gondek, Henryk Hollender, Artur Jazdon, Maria Lenartowicz,
Marek Nahotko, Alina Nowińska, Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska,
Jadwiga Sadowska, Marta Skalska-Zlat, Elżbieta Stefańczyk,
Jolanta Stępniaak, Jacek Wojciechowski

REDAKCJA

Barbara SOSIŃSKA-KALATA – redaktor naczelny
Marianna BANACKA – sekretarz redakcji
Agnieszka KASPRZYK – tłumaczenie na język angielski
Anna LIS – redakcja techniczna i korekta

Stali współpracownicy: Barbara KORYŚ – *Przegląd piśmiennictwa krajowego*,
Jacek WOJCIECHOWSKI – *Z lektur zagranicznych*, Hanna ŁASKARZEWSKA
– *Kronika krajowa*, Zdzisław GĘBOŁYŚ – *Kronika zagraniczna*

Stały dodatek do „Przeglądu Bibliotecznego”

BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ

Opracowanie: Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej
Redaktor: Alina NOWIŃSKA

Adres redakcji i wydawcy:
Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
00-335 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
tel.: (48 22) 827-52-96
e-mail: przeglad.biblioteczny.iinsb@uw.edu.pl

*Zawartość „Przeglądu Bibliotecznego” jest cytowana w czasopiśmie
abstraktowym „Library and Information Science Abstracts”*

Wydawnictwo SBP. Warszawa 2005
Nakład 800 egz. Ark. wyd. 7,00. Ark. druk. 7,75.
Łamanie: Renard Hawryszko. Druk i oprawa:
Zakład Poligraficzny PRIMUM
Kozierki 17a, 05-825 Grodzisk Mazowiecki, tel. (48 22) 724-18-76

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Rocznik 73

2005

zeszyt 2

TREŚĆ

Od redakcji (<i>Barbara Sosińska-Kalata</i>)	153
Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji	155
Artykuły	
REMIGIUSZ SAPA: Oferta edukacyjna brytyjskich uczelni kształcących bibliotekarzy i pracowników informacji	161
BOŻENA JASKOWSKA: Kultura organizacyjna wspierająca procesy uczenia się biblioteki akademickiej	176
MAŁGORZATA KOWALSKA: Cyfrowa ochrona dorobku dokumentalnego ludzkości w programach i wytycznych Europejskiej Komisji Ochrony i Dostępu, IFLA i UNESCO	186
MARIUSZ LUTEREK: Wrota Polski – wrota do urzędu?	201
Opinie. Poglądy. Propozycje	
Komentarz do artykułu Ewy Dobrzyńskiej-Lankosz pt. „Jak do tego doszło? Geneza katalogu NUKAT” (<i>Elżbieta Roźniakowska, Błażej Feret</i>)	213
Sprawozdania	
Profesjonalizm informacji w Internecie. X Jubileuszowa Międzynarodowa Konferencja Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego (Kraków, 31 maja – 1 czerwca 2004 r.) (<i>Maria Kocójowa</i>)	217
Recenzje i przeglądy piśmiennictwa	
Między postulatami a rzeczywistością	
Marcin Drzewiecki: Edukacja biblioteczna i informacyjna w polskich szkołach. Warszawa 2005 (<i>Jadwiga Kołodziejska</i>)	223
Polska książka dla dzieci do 1864 r. w zbiorach Biblioteki Rosyjskiej Akademii Nauk w Sankt Petersburgu	
Olga Gusjewa: Polskaja detskaja kniga do 1864 goda. Annotirovannyj katalog sobranija Slavjanskogo fonda Biblioteki. Sankt-Petersburg 2003 (<i>Andrzej Kempa</i>)	226
Przegląd piśmiennictwa krajowego (<i>Barbara Koryś</i>)	228
Z lektur zagranicznych (<i>Jacek Wojciechowski</i>)	232
Z życia SBP	
Sprawozdanie z działalności ZG SBP w kadencji 2001-2005 (<i>Elżbieta Stefańczyk</i>)	237

Kronika krajowa (<i>Hanna Łaskarzewska</i>)	257
Kronika zagraniczna (<i>Zdzisław Gębołyś</i>)	263
Wydawnictwa otrzymane	267
Wskazówki dla autorów	268

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Volume 73

2005

Number 2

TABLE OF CONTENTS

Editorial (<i>Barbara Sosińska-Kalata</i>)	153
Librarian and Information Specialist Code of Ethics	155
Articles	
REMIGIUSZ SAPA: Education Opportunities for Librarians and Information Specialists at British Universities	161
BOŻENA JASKOWSKA: Organizational Culture to Support the Process of Learning in Academic Libraries	176
MAŁGORZATA KOWALSKA: Digital Preservation of World Documentary Heritage in Programs and Guidelines of European Commission on Preservation and Access, IFLA and UNESCO	186
MARIUSZ LUTEREK: Gateway to Poland – Gateway to Public Services? . . .	201
Opinions. Proposals	
A Commentary on Ewa Dobrzyńska-Lankosz's Article „How Did It Begin? Origins of NUKAT” (<i>Elżbieta Roźniakowska, Błażej Feret</i>)	213
Reports	
Professional Information on Internet. 10th Jubilee International Conference of the Institute of Information and Library Science, Jagiellonian University, Cracow, May 31 – June 1, 2004 (<i>Maria Kocójowa</i>)	217
Reviews and literature surveys	
Between postulates and reality	
Drzewiecki Marcin: Edukacja biblioteczna i informacyjna w polskich szkołach. Warszawa 2005 (<i>Jadwiga Kołodziejaska</i>)	223
Polish books for children before 1864 in the collections of Russian Academy of Science Library in Sankt Petersburg	
Olga Gusjewa: Pol'skaja detskaja kniga do 1864 goda. Annotirovannyj katalog sobranija Slavjanskogo fonda Biblioteki. – Sankt-Peterburg 2003. (<i>Andrzej Kempa</i>)	226
Polish literature survey (<i>Barbara Koryś</i>)	228
Foreign publications (<i>Jacek Wojciechowski</i>)	232
News from SBP (Polish Librarians Association)	
The report on the activities of SBP Executive Board (2001-2005) (<i>Elżbieta Stefańczyk</i>)	237

National chronicle (<i>Hanna Łaskarzewska</i>)	257
Foreign chronicle (<i>Zdzisław Gębołyś</i>)	263
Publications received	267
Guidelines for Authors	268

OD REDAKCJI

Przekazujemy czytelnikom kolejny, drugi zeszyt „Przeгляdu Bibliotecznego” za rok 2005. Otwiera go tekst *Kodeksu etyki bibliotekarza i pracownika informacji*, który 15 kwietnia br. został zatwierdzony przez Zarząd Główny SBP jako dokument Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Dyskusja publiczna, przeprowadzona w prasie bibliotekarskiej oraz na forum serwisu internetowego EBIB po publikacji projektu *Kodeksu* we wrześniu 2004 r. (por. „Bibliotekarz” 2004 nr 9; „Poradnik Bibliotekarza” 2004 nr 9 i „Przeгляд Biblioteczny 2004 nr 1/2), pokazała, że zainteresowanie problemami etyki zawodowej jest w środowisku polskich bibliotekarzy dość duże. Wśród opinii wyrażonych w tej dyskusji do nielicznych należały stanowiska w ogóle kwestionujące sens tworzenia kodeksu etyki dla naszego zawodu, jakkolwiek większość dyskutantów demonstrowała sceptycyzm co do skuteczności oddziaływania tego typu opracowań w praktyce. Mimo to wyraźnie przeważał pogląd, iż istnienie dokumentu, *expressis verbis* prezentującego zasady profesjonalnego postępowania w zgodzie z podstawowymi wartościami etycznymi bibliotekarstwa i działalności informacyjnej uprawianych we współczesnej Polsce, może przyczynić się do doskonalenia zawodowej praktyki poprzez upowszechnianie i utrwalanie postaw, które uznajemy za pożądane. Powtarzając zasady, które stanowią fundament profesjonalizmu – i przez to dla wszystkich profesjonalistów powinny być oczywiste – *Kodeks* może też przyczynić się do budowania wewnętrznej więzi środowiska zawodowego, opartej na uznawaniu wspólnych wartości i przestrzeganiu wynikających z nich reguł postępowania. Taka więź zdaje się być dziś nazbyt często lekceważona, a przecież bez niej środowisko zawodowe jest zdeintegrowane i pozostanie niezdolne zarówno do skutecznej obrony swoich ideałów, jak i ochrony własnych interesów.

Uchwalenie *Kodeksu* przez SBP jest wydarzeniem ważnym także dlatego, że może stać się impulsem dla rozwoju etycznej refleksji o uprawianym zawodzie. Taka właśnie refleksja stanowiłaby rzeczywisty wyraz doskonalenia zarówno praktyki zawodowej, jak i głębszego poznawania współczesnych uwarunkowań funkcjonowania zawodu. *Kodeks* będzie pełnił swą rolę wtedy, gdy skłoni do zastanowienia nad etycznym wymiarem problemów spotykanych w praktyce i świadomego szukania rozwiązań zgodnych z systemem wartości przyjętym przez środowisko zawodowe. Kształtowanie świadomości istnienia dylematów etycznych w uprawianej działal-

ności zawodowej, umiejętności identyfikowania problemów o wymiarze etycznym, zachęcanie do wymiany w środowisku opinii o właściwym ich rozstrzygnięciu – to zadania, które *Kodeks* może zainicjować z pożytkiem dla zawodu.

Bibliotekarstwo i usługi informacyjne w Polsce rozwijają się dziś w bardzo zróżnicowanym środowisku, oddziałują na nie rozmaite czynniki, nie zawsze w pełni rozpoznane i dobrze rozumiane. Przyjęty *Kodeks* zapewne nie wszystkie te czynniki uwzględnił, choć jego autorzy starali się formułować go w sposób możliwie najbardziej adekwatny do różnorodnych ról zawodowych i sytuacji, w których obecnie wykonywany jest zawód bibliotekarza i pracownika informacji. Chcemy zatem zaproponować podjęcie na łamach „Przeglądu Bibliotecznego” dyskusji o etyce zawodowej, dylematach etycznych, przed którymi stają bibliotekarze i pracownicy informacji wykonujący swój zawód w różnych środowiskach oraz ich rozwiązywaniu, o stosowaniu uchwalonego *Kodeksu* w praktyce. W kolejnym zeszycie „Przeglądu” dyskusję tę zainicjują wypowiedzi, które już otrzymała nasza redakcja. Zapraszamy do przekazywania nam następnych w przekonaniu, że mądra i rzeczowa dyskusja o etyce zawodowej może służyć rozwiązaniu wielu problemów współczesnej bibliotecznej i informacyjnej praktyki.

Barbara Sosińska-Kalata

Warszawa, 20 maja 2005 r.

KODEKS ETYKI BIBLIOTEKARZA I PRACOWNIKA INFORMACJI

WPROWADZENIE

Podstawowymi wartościami moralnymi, określającymi misję zawodu są ochrona wolności intelektualnej, prawa do swobodnego wyrażania myśli, prawa do swobodnego dostępu do wiedzy, informacji i kultury oraz przestrzeganie zasady neutralności w sprawach ideologii, życia politycznego i religii. Bibliotekarze i pracownicy informacji winni być osobami godnymi zaufania publicznego, ekspertami pośredniczącymi pomiędzy czytelnikami i użytkownikami informacji a zasobami piśmienniczymi i informacyjnymi, których użytkownicy ci potrzebują do realizacji swoich różnorodnych zadań i celów.

Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji określa podstawowe zasady, które uznajemy za wiążące dla wszystkich przedstawicieli zawodu, oraz które identyfikują misję społeczną i odpowiedzialność etyczną we wszystkich środowiskach jego wykonywania. Są one ujęte w trzech częściach. W pierwszej zgromadzone zostały zasady o charakterze ogólnym. W części drugiej, w kolejnych pięciu grupach zawarte są normy etyczne określające odpowiedzialność zawodu wobec społeczeństwa, użytkowników bibliotek i informacji, zasobów bibliotecznych i informacyjnych, własnego środowiska zawodowego oraz pracodawców i macierzystych instytucji. W trzeciej części umieszczono zobowiązania dotyczące popularyzacji etyki zawodowej i jej przestrzegania.

CZĘŚĆ PIERWSZA

I. ZASADY OGÓLNE

1. Bibliotekarze i pracownicy informacji tworzą grupę zawodową, która wywodzi się z tradycji zawodu bibliotekarza, ma swój etos, organizację, stowarzyszenia, system kształcenia i rekrutacji. Przyjmują na siebie zobowiązania wynikające z właściwego bibliotekarstwa i profesjonalnym usługom informacyjnym posłannictwa społecznego oraz zawsze dokładają starań do kształtowania i utrwalania pozytywnego wizerunku swojego zawodu.

2. Bibliotekarze i pracownicy informacji mają za zadanie rozpoznawać, zaspokajać i rozwijać potrzeby informacyjne, edukacyjne, naukowe, kulturalne, estetyczne i rozrywkowe. Szczególną ich powinnością jest stwarzanie możliwości swobodnego i powszechnego dostępu do narodowych i światowych zasobów informacyjnych oraz ochrona i transmisja społeczna dziedzictwa kultury i nauki.

3. Bibliotekarze i pracownicy informacji przeciwstawiają się cenzurze i ograniczaniu dostępu do informacji, wiedzy i kultury, odwołując się do racjonalności, zdrowego rozsądku i najlepszych wzorców profesjonalnych.

4. Biblioteki i ośrodki informacji są instytucjami zaufania społecznego, dla których naczelną dewizą jest dbałość o dobro publiczne we wszystkich kwestiach pozostających w ich gestii. W zakresie zadań i obowiązków instytucji macierzystych oraz wykorzystania ich zbiorów i zasobów informacyjnych, bibliotekarze i pracownicy informacji zobowiązani są do świadczenia usług najwyższej jakości z jednakową sumiennością na rzecz każdego użytkownika.

5. Bibliotekarze i pracownicy informacji, szanując różnice cechujące użytkowników, zawsze kierują się zasadą równych szans i poszanowania praw człowieka, w tym szczególnie prawa do wolności intelektualnej oraz swobodnego dostępu do wiedzy, informacji i kultury. Dążą do poznania zasad etycznych obowiązujących w grupach, które obsługują lub, z którymi współpracują pełniąc swoje obowiązki oraz starają się je respektować.

6. Bibliotekarze i pracownicy informacji przestrzegają prawa użytkowników do prywatności i dyskrecji.

7. Bibliotekarze i pracownicy informacji pracując w bibliotekach i ośrodkach informacji finansowanych ze środków publicznych dążą do zapewnienia bezpłatnego świadczenia podstawowej części swoich usług, w tym w szczególności udostępniania pełnowartościowych materiałów o charakterze poznawczym, użytkowym lub rekreacyjnym na terenie własnej instytucji, poza nią oraz w jej przestrzeni cyfrowej.

8. Bibliotekarze i pracownicy informacji respektują prawo autorskie i własności intelektualnej.

9. Bibliotekarze i pracownicy informacji, dbając o zapewnienie wysokiej jakości świadczonych usług stale doskonalą swoją wiedzę i umiejętności oraz starają się w pełni wykorzystywać profesjonalne kompetencje w pracy zawodowej.

CZĘŚĆ DRUGA

II. BIBLIOTEKARZE I PRACOWNICY INFORMACJI WOBEC SPOŁECZEŃSTWA

1. Swoją pracą przyczyniają się do rozwoju zarówno jednostek, jak i całego społeczeństwa.

2. Aktywnie uczestniczą w rozpowszechnianiu w społeczeństwie świadomości znaczenia wiedzy i informacji oraz swobodnego do nich dostępu, w celu poprawy jakości życia, rozwoju kulturalnego i cywilizacyjnego.

3. W pracy zawodowej nie stawiają interesu osobistego ponad interes publiczny.

III. BIBLIOTEKARZE I PRACOWNICY INFORMACJI WOBEC UŻYTKOWNIKA

1. Bez względu na charakter pracy, działają zawsze na rzecz użytkownika, traktują go z szacunkiem i starają się poznać jego potrzeby. Ułatwiają mu dotarcie do poszukiwanych materiałów bez względu na treść, nośnik i technikę dostępu.

2. Wszelkie wiadomości o użytkownikach, ich zainteresowaniach oraz ich dane osobowe chronią i zachowują dla siebie, wykorzystując wyłącznie do celów określonych prawem. Zapewniają użytkownikom swobodę i prywatność korzystania z udostępnianych zasobów.

3. Stwarzają użytkownikowi jak najlepsze warunki pracy poprzez dbałość o wysoką jakość warsztatu pracy, prostą, zrozumiałą i logiczną organizację gromadzonych i udostępnianych zbiorów oraz przygotowywanych materiałów informacyjnych, realizowanych kwerend i projektów. Dbają o estetykę i funkcjonalność swojej instytucji, odpowiedni styl pracy oraz przyjazną atmosferę.

4. Rozumieją i respektują fakt, że nie wszyscy użytkownicy są w równym stopniu zdolni do odbioru informacji i korzystania z biblioteki. Starają się wyrównać ich szanse, działając ze szczególną troską na rzecz użytkowników niepełnosprawnych i znajdujących się w niekorzystnej sytuacji społecznej oraz wspomagając mniejszości kulturowe (etniczne, narodowe, religijne itp.). Jako uczestnicy procesu edukacji dzieci i młodzieży dążą do rozwijania ich potrzeb informacyjnych i kultury czytelniczej.

5. Dbają o wysoką jakość świadczonych usług dążąc do wyczerpującego zaspokojenia potrzeb użytkowników. Uczciwie informują ich o pełnym, realnym zakresie tych usług, o zawartości udostępnianych zbiorów i zasobów informacyjnych, jakości wykorzystywanych narzędzi informacyjnych, a także o możliwościach kompensowania ograniczeń świadczonych usług w ramach współpracy między bibliotekami i ośrodkami informacji.

6. Dążą do tego, aby zasady korzystania z usług bibliotek i ośrodków informacji były jasne i dobrze znane użytkownikom, unikają rozwiązań nieformalnych, które stwarzają niejawne przywileje. Starają się dotrzeć ze swoimi usługami do jak największej liczby użytkowników, jednakże mają prawo do odmowy tym spośród nich, którzy nie akceptują przyjętych zasad, naruszają przepisy lub narażają współkorzystających na dyskomfort.

7. We wszystkich swych działaniach profesjonalnych zachowują bezstronność i unikają tendencyjnego wartościowania.

8. Pełniąc rolę służebną wobec użytkowników, z szacunkiem i otwartością traktują wszelką wyrażaną przez nich krytykę. Niezwłocznie i uczciwie reagują na zgłaszane skargi.

IV. BIBLIOTEKARZE I PRACOWNICY INFORMACJI WOBEC ZASOBÓW BIBLIOTECZNYCH I INFORMACYJNYCH

1. Szanują powierzone sobie zasoby. Nie ograniczając dostępu do nich, dążą do racjonalnego zachowania i ochrony zasobów bibliotecznych i informacyjnych. Respektują zasady posługiwania się sprzętem i oprogramowaniem komputerowym, w tym umowy licencyjne, oraz etykietę sieciową. Dbają o przestrzeganie zasad obowiązujących przy korzystaniu ze zbiorów, w tym szczególnie wynikających z obowiązującego prawa autorskiego, nie dopuszczając do nielegalnego powielania lub przekształcania autorskich utworów.

2. Zgodnie ze swoją najlepszą wiedzą dążą do zapewnienia najwyższej jakości wykorzystywanych lub tworzonych przez siebie systemów i serwisów informacyjnych.

3. Dostosowują zasoby biblioteczne i informacyjne własnej instytucji do potrzeb publiczności i środowiska, dbając o stosowny standard merytoryczny i stałą ich aktualizację. W zakresie doboru i selekcji zasobów przestrzegają reguł bezstronności, obiektywnego a kompetentnego wartościowania, informując użytkowników o przyjętych zasadach kształtowania zasobów.

4. Mając świadomość, że nie wszystkie materiały biblioteczne i informacyjne są jednakowej wartości, starają się poznać różne sposoby ich oceny, zwracając uwagę na opinię krytyki naukowej i literackiej. Przy doborze i opracowaniu zbiorów kierują się przede wszystkim potrzebami użytkowników i zasadą udzielania priorytetu materiałom najwyższej jakości.

5. Gromadząc zbiory biblioteczne i informacyjne, opisując je, organizując i selekcjonując oraz oceniając i udostępniając, przeciwstawiają się wszelkim przejawom dyskryminacji i zachowują bezstronność; starają się stosować takie narzędzia charakterystyki dokumentów i organizacji ich zbiorów, które wykluczają uprzedzanie użytkownika do konkretnych tekstów lub źródeł.

6. Jeśli materiały biblioteczne lub źródła informacyjne ze względu na ich rzadkość, cenność, poufność lub szkodliwość społeczną są wyłączone z powszechnego udostępniania, informują użytkowników o fakcie ich posiadania i ogłaszają zasady, na jakich można z nich skorzystać.

V. BIBLIOTEKARZE I PRACOWNICY INFORMACJI WOBEC KOLEGÓW I ZAWODU

1. Pracują rzetelnie, poznają najlepsze praktyki stosowane w bibliotekarstwie i usługach informacyjnych, dążą do ulepszania świadczonych usług. Przestrzegają stosowanej w swojej instytucji pragmatyki służbowej.

2. Dokładają wysiłku, by stać się częścią koleżeńskigo zespołu, w którym nie tworzy się sztucznych hierarchii, autorytetów i rytuałów oraz przestrzega zasad dobrej organizacji pracy. Są świadomi, że ich praca jest służbą wymagającą sumienności, punktualności, porządku i taktu oraz dbałości o estetykę wyglądu i kulturę bycia. Z pełnym zaangażowaniem wykorzystują wszystkie swoje kompetencje w tych tylko dziedzinach działalności bibliotecznej i informacyjnej, w których ich wiedza i umiejętności są wystarczające.

3. Kierują się dobrze rozumianymi zasadami solidarności zawodowej, dbając o pozytywny wizerunek zawodu.

4. Szanując i rozumiejąc osiągnięcia swoich współpracowników, w wymianie opinii posługują się wyłącznie argumentami merytorycznymi – także w stosunku do przełożonych oraz podwładnych. Pozostawanie w relacjach służbowych nie zwalnia od przestrzegania norm prawnych oraz etyki zawodowej.

5. Dbając o stały rozwój swoich umiejętności i wiedzy, dążą do doskonalenia środowiska zawodowego i jakości usług macierzystych instytucji oraz wspierają swoich kolegów, zwłaszcza podwładnych, w rozwijaniu kompetencji zawodowych. Wspierają organizacje i stowarzyszenia zawodowe.

6. Pełniąc funkcje kierownicze przyjmują na siebie szczególną odpowiedzialność za przestrzeganie zasad profesjonalnego i etycznego postępowania przez swoich podwładnych, dając wzór własną postawą.

7. Tworząc narzędzia dostępu do zasobów bibliotecznych i informacyjnych oraz tworząc informacje własne, dbają o rzetelność, zrozumiałość, komunikatywność i precyzję transmitowanych treści oraz swoich wypowiedzi.

VI. BIBLIOTEKARZE I PRACOWNICY INFORMACJI WOBEC PRACODAWCY

1. Są lojalnymi pracownikami. Dbają o dobre imię swojej instytucji, zmierzają do wykreowania i utrwalenia w społeczeństwie jej pozytywnego wizerunku.

2. Dążą do rozumienia i pogłębiania wiedzy o zadaniach i celach macierzystej instytucji oraz wspierania ich prowadzoną działalnością.

3. Wykorzystują swój potencjał wiedzy i umiejętności zawodowych, dążąc do rozwoju własnej placówki, jej warsztatu, zasobów informacyjnych, metod i narzędzi pracy.

4. Mają prawo oczekiwać, wymagać i upominać się o godne wynagrodzenie, odpowiadające ich kwalifikacjom i trudności pracy, nie powinni jednak uzależniać jakości wykonywania swych zadań od płacy.

5. Unikają zaangażowania w jakiekolwiek praktyki nieetyczne, które mogą być im sugerowane lub zalecane.

CZĘŚĆ TRZECIA

VII. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

1. Bibliotekarze i pracownicy informacji we wszystkich swoich działaniach związanych z wykonywaną pracą przestrzegają zasad etyki zawodowej określonych w niniejszym *Kodeksie*.

2. Dążą do pogłębienia i upowszechnienia świadomości etycznych i prawnych aspektów działalności bibliotecznej i informacyjnej.

3. Przeciwdziałają się nieetycznym zachowaniom członków swojego środowiska zawodowego.

Zespół autorski: *Sabina Cisek, Zdzisław Gębołyś, Henryk Hollender, Artur Jazdon, Barbara Sosińska-Kalata* (przewodnicząca).

Zespół oceniający: *Marcin Drzewiecki, Bolesław Howorka, Krzysztof Migoń, Hanna Tadeusiewicz, Jacek Wojciechowski, Jan Wołosz, Zbigniew Zmigrodzki*.

Kodeks został przyjęty w dniu 15 kwietnia 2005 r. przez Zarząd Główny SBP jako oficjalny dokument Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

REMIGIUSZ SAPA

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński
e-mail: sapa@inib.uj.edu.pl

OFERTA EDUKACYJNA BRYTYJSKICH UCZELNI KSZTAŁCĄCYCH BIBLIOTEKARZY I PRACOWNIKÓW INFORMACJI

Dr Remigiusz Sapa pracuje na stanowisku asystenta w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Specjalizuje się w zagadnieniach informacji w Internecie i komunikacji naukowej oraz funkcjonowania bibliotek akademickich w środowisku WWW. Najważniejsze publikacje: *Benchmarking w doskonaleniu serwisów WWW bibliotek akademickich*. Kraków: Wydaw. UJ 2005; *The Roles of American and Polish Academic Library Web Sites: a Comparative Study*. *Libri. International Journal of Libraries and Information Services*, 2005 vol. 55, no. 1, pp. 1-20.

W artykule przeanalizowano ofertę edukacyjną wybranych brytyjskich ośrodków kształcących bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej na poziomie uniwersyteckim. Analizie poddano ofertę studiów, długość i relacje między różnymi trybami, relacje ilościowe między przedmiotami obowiązkowymi i fakultatywnymi, wymagania wstępne na studia magisterskie oraz przedmioty wykładane w ramach kierunków studiów, których nazwy zawierają bezpośrednie odniesienia zarówno do bibliotekoznawstwa, jak i informacji naukowej. Sformułowane na tej podstawie refleksje koncentrują się na strategii rozwoju polskich ośrodków.

WPROWADZENIE

Zmiany wprowadzone w ostatnich latach w systemie i programach kształcenia uniwersyteckiego w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (dalej INB) nie mogą być traktowane jako ostateczne. Zmienne są bowiem czynniki oddziałujące na ich kształt, w tym szczególnie rynek edukacji na poziomie wyższym, rynek pracy dla absolwentów, wiedza, umiejętności i motywacja kandydatów na studia. Ośrodki oferujące studia INB, jeśli chcą się rozwijać, muszą szybko reagować na te zmiany i weryfikować

wcześniej przyjęte strategie. Celem tego artykułu jest poszukiwanie inspiracji dla kształtowania oferty edukacyjnej polskich uczelni oraz zmian programów kształcenia bibliotekarzy i pracowników informacji.

Temat ten należy do zagadnień budzących od lat duże zainteresowanie polskiego środowiska. Tendencje światowe w połączeniu z preferencjami polskimi – sukcesywnie od dziesięciu lat – znajdują odbicie w corocznych międzynarodowych konferencjach organizowanych przez Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ i dziesięciu tomach opublikowanych od 1995 r. w ramach redagowanej przez Marię Kocójową serii „Materiały z Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej”. Ponieważ autora interesuje przede wszystkim bieżąca sytuacja w tym zakresie, w artykule skupiono się na aktualnych zasobach WWW wybranych instytucji (luty 2005), publikacjach wydanych po 2000 r. i refleksjach wynikających z sekretarowania (od 1998 r.) na wspomnianych wcześniej konferencjach podejmujących tę tematykę. Do najchętniej ostatnio podejmowanych tematów należą kwestie podnoszenia kwalifikacji już pracujących bibliotekarzy (*Kształcenie ustawiczne bibliotekarzy*, 2002), edukacja na odległość (Midura, 2004), potrzeby edukacyjne środowiska bibliotekarskiego (Tedd, 2001, s. 91-100; Ziolo, 2001, s. 149-154), zagadnienia związane z akredytacją (Kocójowa, 2003, s. 133-146), czy wreszcie badania samych studentów INB dotyczące motywów podjęcia studiów, planowanej kariery, oceny programów kształcenia czy prestiżu zawodu bibliotekarza (Zybert, 2003, s. 88-99). Współczesne koncepcje uniwersyteckiego kształcenia bibliotekarzy analizie poddała niedawno Barbara Sosińska-Kalata (Sosińska-Kalata, 2003, s. 115-132), a pewnych informacji na temat kształcenia bibliotekarzy i pracowników informacji w Wielkiej Brytanii dostarcza książka przedstawiająca proces reformy studiów w IINiSB UW (Drzewiecki, Puchalski, Sosińska-Kalata i in., 2002). Sytuację w Wielkiej Brytanii, poza artykułem Iana Johnsona (I. Johnson, 2001) na temat wirtualnego kampusu działającego w ramach The Robert Gordon University, przybliżają też opublikowane po polsku standardy wiedzy i umiejętności (oraz prowadzenia zajęć i oceniania) zalecane dla kierunku „Library and Information Management”, przygotowane przez Quality Assurance Agency for Higher Education (*Academic standards...*, 2001, s. 123-131) oraz relacja z 68. konferencji IFLA w Glasgow (Kisilowska, 2002, s. 17-21). W najnowszej polskiej literaturze brakuje opracowań bliżej analizujących sytuację i ofertę edukacyjną ośrodków uniwersyteckich (w tym też brytyjskich) kształcących bibliotekarzy i pracowników informacji.

ŹRÓDŁA I PRZEDMIOT BADAŃ

Punkt wyjścia dla wyboru ośrodków do analizy stanowił wykaz kierunków studiów akredytowanych przez CILIP – The Chartered Institute of Library and Information Professionals (*Courses in library...*, 2005). Ze względu na cel artykułu, spośród 16 ośrodków brytyjskich ujętych na tej liście wybrano te, które zachowały odrębność organizacyjną jako ośrodki kształcenia bibliotekarzy i szeroko rozumianych pracowników informacji. Opierano się na informacjach zamieszczonych w serwisach WWW samych ośrodków i ich macierzystych uczelni. Nie wzięto zatem pod uwagę ośrodków, w których obecnie studia z zakresu INB stanowią jedynie pewien margines działalności (lub zniknęły z oferty edukacyjnej): Aberdeen Business School

(The Robert Gordon University), School of Computing (Napier University, Edinburgh), Graduate School of Informatics (Glasgow), Graduate School of Education (University of Bristol – dawniej Department of Continuing Education) lub w ogóle przestały istnieć: School of Information Studies (University of Central England in Birmingham), Department of Communication and Information Studies (Queen Margaret University College) oraz School of Information Management (University of Brighton). Poza tym, brak dostatecznie szczegółowych informacji uniemożliwił uwzględnienie w analizach School of Information Management (Leeds Metropolitan University). Ostatecznie analizie poddano ofertę edukacyjną 8 ośrodków:

1. School of Library, Archive, and Information Studies, Faculty of Arts and Humanities, University College London (dalej SLAIS UCL; <http://www.slais.ucl.ac.uk>)

2. Department of Information Studies, Faculty of Pure Science i Faculty of Social Sciences, The University of Sheffield (dalej DIS Sheffield); <http://www.shef.ac.uk/is/home.html>

3. Department of Information and Communications, Faculty of Humanities, Law and Social Science, Manchester Metropolitan University (dalej DIC MMU); <http://www.hlss.mmu.ac.uk/infocomms>

4. Department of Information Science, Faculty of Science, Loughborough University (dalej DIS Loughborough); <http://info.lut.ac.uk/departments/ls>

5. Department of Information Studies, Faculty of Social Sciences, University of Wales Aberystwyth (dalej DIS Aberystwyth); <http://www.dil.aber.ac.uk/>

6. School of Business Information, Faculty of Business and Law, Liverpool John Moores University (dalej SBI Liverpool); <http://cwis.livjm.ac.uk/bus/cilm>

7. Department of Information Science, School of Informatics, The City University London (dalej DIS London); <http://www.soi.city.ac.uk/organisation/is/index.html>

8. Division of Information and Communication Studies, School of Informatics, Engineering and Technology, Northumbria University (dalej DICS Northumbria); http://online.northumbria.ac.uk/faculties/art/information_studies.

W sumie w badaniach uwzględniono 43 programy studiów licencjackich i 41 programów studiów magisterskich. Analizie poddano ofertę studiów, długość i relacje między różnymi trybami studiowania, relacje ilościowe między przedmiotami obowiązkowymi i fakultatywnymi, wymagania wstępne na studia magisterskie oraz przedmioty wykładane w ramach kierunków studiów, których nazwy zawierają bezpośrednie odniesienia zarówno do bibliotekoznawstwa, jak i informacji naukowej (jako najbliższe polskiej rzeczywistości).

OFERTA STUDIÓW

STUDIA LICENCJACKIE

Oferta studiów licencjackich badanych ośrodków okazała się bardzo szeroka. W sumie składa się na nią 41 różnych kierunków studiów realizowanych w ramach 43 programów. Kierunek „BSc Information Management” proponowany jest w SLAIS UCL, DIS Sheffield i DIC MMU. Najbogatszą

ofertę przedstawiają dwa ośrodki: DIS Aberystwyth (22 kierunki) i DIC MMU (9 kierunków). Przeważają w niej studia łączące różne kierunki (*joint honours*), np. „BA in Information and Library Studies and History” (w sumie 25 kierunków w obu tych ośrodkach łącznie). Z kolei DIS London w ogóle nie oferuje studiów licencjackich, SLAIS UCL tylko 1 kierunek na tym poziomie, DIS Sheffield 3, a DIS Loughborough 4.

Okazało się, że analizowane kierunki można zaklasyfikować do 4 podstawowych grup tematycznych: zarządzanie informacją, informacja naukowa, informacja naukowa i bibliotekoznawstwo (łącznie – tu klasyfikowano wszystkie kierunki, w których tytule wystąpiły oba terminy jednocześnie), komunikacja. Poza tym podziałem zostały jedynie dwa kierunki studiów (zob. tab. 1). Oddzielną grupę stanowią wspomniane już studia łączone.

Tabela 1

Kierunki studiów licencjackich według grup tematycznych

Grupa tematyczna		Kierunki studiów
Zarządzanie informacją		BSc Information Management (3 razy), BSc Econ Information Management, BSc Econ Information Systems Management, BSc Web Content Management
Informacja naukowa		BSc Information Science, BSc Information Studies, BSc Information Architecture
Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo		BSc Econ Information and Library Studies, BA Information and Library Management
Komunikacja		BSc Communication, BSc E-Business Communication
Inne		BA Historical and Archival Studies, BA Business and Information
Łączone	z językami	BA French and Internet Management, BA German and Internet Management, BA Italian and Internet Management, BA Spanish and Internet Management, BA Kurs z językiem walijskim, BA Information and library studies and Irish, BA Information and library studies and English, BA Information and library studies and French, BA Information and library studies and German, BA Information and library studies and Spanish
	pozostałe	BSc Information Management and Business Studies, BSc Information Management and Computing, BSc Information and Communications, BA Accounting & Financial Management/Information Management, BA Business Management /Information Management, BA American studies and information and library studies, BA Education and information and library studies, BA Film & television studies and information and library studies, BA Information and library studies and art history, BA Information and library studies and history, BA Information and library studies and Welsh history, BA Information and library studies and fine art, BA Information and library studies and drama, BA Information and library studies and Geography, BA Museum and Gallery Studies and Information and library studies, BSc Econ Information and library studies and international politics, BSc Econ Politics and information and library studies, BA Publishing with English

Już pierwszy rzut oka na to zestawienie pozwala stwierdzić całkowity brak programów ograniczających się wyłącznie do zagadnień bibliotekarskich i bibliotekoznawczych oraz koncentrujących się na problematyce publikowania czy rynku księgarskiego. Jeśli jednak pierwsze z wymienionych zagadnień wydają się być dobrze reprezentowane w innych grupach tematycznych jako element szerszych programów studiów, to zagadnienia wydawnicze stanowią istotny element jedynie jednego programu łączonego – „BA Publishing with English” w DIS Loughborough. Stosunkowo rzadko oferowane są jednokierunkowe studia odwołujące się do całego obszaru INB, natomiast wyraźne jest ciążenie oferty edukacyjnej badanych ośrodków w kierunku zarządzania informacją oraz informacji naukowej traktowanej oddzielnie od bibliotekoznawstwa. Widać też pewne zainteresowanie komunikacją jako jeszcze innym kierunkiem rozwijania oferty edukacyjnej. Przy założeniu indywidualnego wyboru przedmiotów przez studentów otwarta jest też możliwość tworzenia łączonych programów studiów, najczęściej przy współpracy z innymi ośrodkami w ramach tej samej uczelni. Tego typu studia licencjackie organizowane są przez 4 z 8 badanych ośrodków (DIS Sheffield, DIC MMU, DIS Loughborough, DIS Aberystwyth). W grupie tej dominują związki ze studiami językowymi (10 programów na 28 odnalezionych).

STUDIA MAGISTERSKIE

Oferta studiów magisterskich również zaskakuje bogactwem. Osiem badanych ośrodków proponuje w sumie 32 różne kierunki studiów realizowanych w ramach 41 programów. Co więcej, inaczej niż w przypadku studiów licencjackich, na tę liczbę składają się w podobnych proporcjach wszystkie szkoły. Przeciętna liczba oferowanych kierunków studiów wynosi w tej grupie 5 i waha się od 1 w SBI Liverpool do 10 w DIS London. W porównaniu ze studiami licencjackimi pojawiły się dwie nowe grupy tematyczne: zarządzanie rekordami i archiwistyka oraz zagadnienia wydawnicze i księgarskie, zniknęła natomiast komunikacja traktowana jako oddzielny przedmiot studiów. Miejsce studiów łączonych, które na tym poziomie nie występują, zajęły programy specjalistyczne (zob. tab. 2). W przypadku 3 kierunków: „MSc Information Systems”, „MSc Information Management” oraz „MA Librarianship”, DIS Sheffield oferuje odrębne programy studiów w ramach „Continuing Professional Development” (dalej CPD) dla absolwentów studiów licencjackich z zakresu INB i dla praktyków z tych dziedzin oraz w ramach „First Professional Programme” (dalej FPP) dla absolwentów innych kierunków.

Wśród tytułów magisterskich oferowanych przez badane ośrodki brytyjskie cztery pierwsze grupy tematyczne są reprezentowane mniej więcej w równym stopniu. Nawet nie analizując szczegółowo zawartości programów można zauważyć, że zdecydowana większość nazw studiów magisterskich zawiera słowo „informacja” oraz, że równie często używanym terminem jest „zarządzanie”. Wydaje się, że właśnie te dwa terminy wskazują podstawowy kierunek kształtowania oferty edukacyjnej na tym poziomie w badanych ośrodkach brytyjskich (analogicznie do studiów licencjackich). Na studiach magisterskich, częściej jednak niż na licencjackich, pojawiają się kierunki łączące zagadnienia bibliotekarskie i informacyjne w jednym programie. Poddane zostaną one analizie w dalszej części artykułu.

Tabela 2

Kierunki studiów magisterskich według grup tematycznych

Grupa tematyczna	Kierunki studiów
Informacja naukowa	MSc Information Science (2 razy), MSc Information Systems (2 razy w tym jednym przypadku FPP i CPD), MSc Econ Information Systems, MA/MSc Information Studies, MA/MSc International Information Studies, MSc Information Systems and Technology
Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo	MA Library and Information Studies, MA Library and Information Management, MA/MSc Information and Library Management (2 razy), MSc Econ Information and Library Studies, MSc Econ Management of Libraries and Information Services, MA Information and Library Management, MA/MSc Library and Information Studies
Zarządzanie informacją	MSc Information Management (3 razy, w tym w jednym przypadku FPP i CPD), MSc Econ Information Management, MSc Information and Knowledge Management, MSc Web Information Management, MA/MSc Information Management in the Cultural Sector
Specjalistyczne	MSc Chemoinformatics, MSc Health Informatics, MSc Econ Health Information Management, MSc Geographic Information Systems, MSc Geographic Information Management, MSc Pharmaceutical Information Management, MA Multilingual Information Management
Zarządzanie rekordami i archiwistyka	MA Archives and Records Management MSc Econ Archive Administration, MSc Econ Records Management, MSc Records Management
Zagadnienia wydawnicze i księgarskie	MSc Electronic Publishing (2 razy), MA Electronic Communication and Publishing
Bibliotekarstwo	MA Librarianship (FPP i CPD)

Także dopiero na poziomie magisterskim pojawiają się programy koncentrujące się na zagadnieniach wydawniczych (2), bogatsza jest też oferta studiów z zakresu zarządzania rekordami i archiwistyki. Co ciekawe, stwierdzono jeden przypadek wyodrębnienia bibliotekarstwa jako osobnego, samodzielnego kierunku studiów („MA Librarianship” w DIS Sheffield w ramach programów FPP i CPD). Jeśli na poziomie licencjatu wyraźnie widoczna była tendencja do łączenia w jednym programie studiów zagadnień INB z językami, tak w ofercie studiów magisterskich takich rozwiązań w ogóle nie stwierdzono. Studia specjalistyczne związane są głównie z medycyną i ochroną zdrowia.

DŁUGOŚĆ STUDIÓW I RELACJE MIĘDZY RÓŻNYMI TRYBAMI STUDIOWANIA (DZIENNE, ZAOCZNE)

Analiza informacji o studiach licencjackich oferowanych przez uczelnie brytyjskie prowadzi do wniosku, że na tym poziomie organizowane są przede wszystkim studia dzienne. W zasadzie tylko DIC MMU informuje, że stu-

dia mogą być także realizowane w trybie studiów zaocznych (*part time*). Już jednak zupełnie inaczej wygląda sytuacja w odniesieniu do studiów magisterskich. Standardem jest możliwość ich odbycia zarówno w trybie dziennym jak i zaocznym, a w kilku przypadkach dodatkowo jeszcze w trybie edukacji na odległość. Spośród 32 kierunków magisterskich – 7 realizowanych jest wyłącznie w ostatnim z wymienionych trybów: „MA/MSc Information Studies”, „MSc Web Information Management”, „MSc Records Management” i „MA/MSc International Information Studies” (DICS Northumbria), „MSc Health Informatics” (DIS Sheffield) oraz „MSc Econ Management of Libraries and Information Services” i „MSc Econ Health Information Management” (DIS Aberystwyth). Wydaje się, że takie duże i jakościowo ważne różnice między studiami licencjackimi i magisterskimi w tym względzie wynikają z faktu kierowania oferty do przynajmniej częściowo odmiennych grup potencjalnych studentów. Studia magisterskie, w znacznie większym stopniu niż licencjackie, przeznaczone są dla osób pracujących. Wniosek ten znajduje także częściowe potwierdzenie w wymaganiach stawianych kandydatom na studia magisterskie w odniesieniu do praktyki i doświadczenia zawodowego (omówione w dalszej części artykułu).

Dzienne studia licencjackie w badanych szkołach brytyjskich trwają 3 lata, a studenci z reguły zobligowani są do uzyskania w sumie 360 punktów (po 120 w ciągu jednego roku, co odpowiada 60 ECTS). Odstępstwo od tej reguły stanowią programy łączone ze studiami filologicznymi, które oprócz normalnego trzyletniego programu nauczania zakładają konieczność odbycia dodatkowo rocznych studiów zagranicznych po ukończeniu drugiego roku. Takie rozwiązanie przyjęto zarówno w DIC MMU, jak i DIS Aberystwyth. W kolejnym przypadku („BSc Information Management and Computing” w DIS Loughborough), studenci mogą zdecydować się na wybór dłuższych, czteroletnich wersji programów, w celu uzyskania dodatkowych kwalifikacji. Wyjątkiem są także oferowane przez DIS Loughborough roczne, przekwalifikowujące studia „BSc Information Science”, które przeznaczone są przede wszystkim dla absolwentów dwuletnich studiów bibliotekarskich z określonych szkół z Francji i Afryki, którzy nie posiadają stopni licencjata.

Wszystkie badane ośrodki brytyjskie oferują roczne studia magisterskie, przy czym już samo pojęcie roku jest dosyć względne. Jeśli w SLAIS UCL oznacza 12 miesięcy studiów i konieczność zdobycia 120 punktów włącznie z pracą magisterską, w DIS Sheffield i DIS Aberystwyth też 12 miesięcy, ale już 180 punktów (co zresztą jest standardem w pozostałych badanych ośrodkach), to w DIS Loughborough program z góry jest podzielony na 9 miesięcy nauki i 3 miesiące samodzielnych wysiłków nad pracą magisterską. Podobnie zresztą postępuje DIC MMU, określając długość studiów magisterskich na 1 rok plus 3 miesiące na napisanie pracy magisterskiej. W rzeczywistości zatem zdecydowana większość oferowanych studiów magisterskich przewidziana jest do realizacji w ciągu przynajmniej 3 semestrów (45 tygodni). „Zmieszczenie” ich w jednym roku kalendarzowym jest możliwe tylko przy organizowaniu latem trzeciego semestru.

Standardowym rozwiązaniem przyjętym przez wszystkie badane ośrodki jest równoważność programów nauczania bez względu na tryb, w jakim są realizowane. Zasada ta wyraża się w konieczności uzyskania na studiach zaocznych i prowadzonych w trybie edukacji na odległość tej samej liczby punktów oraz w identycznej ofercie przedmiotów w ramach danego programu. Inaczej mówiąc regułą jest, że program jest jeden, a różne są tylko

formy jego realizacji. Takie podejście skutkuje wydłużeniem studiów zaocznych. Jeśli studia dzienne licencjackie z reguły trwają 3 lata, to ten sam program w trybie studiów zaocznych rozłożony jest już na 5 lat studiów (DIC MMU). Podobnie jest w przypadku studiów magisterskich, które w trybie dziennym trwają 1 rok (z uwzględnieniem wcześniejszych zastrzeżeń), a w trybie zaocznym 2 do 3 lat. W takim układzie najczęściej dwa pierwsze lata przeznaczone są na naukę, a trzeci na pisanie pracy magisterskiej. Trzeba zaznaczyć, że zarówno studia dzienne, jak i realizowane w innych trybach, są płatne.

RELACJE ILOŚCIOWE MIĘDZY PRZEDMIOTAMI OBOWIĄZKOWYMI I FAKULTATYWNYMI

Na programy studiów licencjackich i magisterskich w badanych ośrodkach brytyjskich składają się przedmioty obowiązkowe (*core*) oraz fakultatywne (*options*), czyli takie, które mogą być wybrane z podanej przez dany ośrodek listy. W zasadzie tylko w jednym przypadku („BSc Information Management” w DIS Sheffield) zostawiono studentom więcej swobody, pozwalając im wybrać jakiegokolwiek przedmioty z oferty uczelni, zachęcając jednocześnie do wyboru języków obcych.

Zbadanie relacji ilościowych między przedmiotami obowiązkowymi i fakultatywnymi wymagało dotarcia do szczegółowych danych, co szczególnie w przypadku studiów licencjackich nie zawsze było możliwe. W odniesieniu do nich nie uwzględniono też kierunków łączonych, które jako realizowane wspólnie przez różne ośrodki, rządzą się odmiennymi prawami. W efekcie analizie poddano przedmioty oferowane w ramach 11 programów studiów licencjackich i 33 programów studiów magisterskich.

Okazało się, że w przypadku studiów licencjackich przeciętna relacja między liczbą punktów, które należy zdobyć, uczęszczając na przedmioty obowiązkowe i fakultatywne, wynosi w niewielkim przybliżeniu 4 : 1 (80,6 : 19,4% wymaganej liczby punktów). Zresztą takie proporcje zostały również przyjęte w opracowanych, w ramach JEP, programach IINiSB UW (Drzewiecki i in., s. 54). Do przedmiotów obowiązkowych zalicza się też z reguły (10 na 11 przypadków) przygotowanie pracy licencjackiej (*dissertation*) lub projektu końcowego (*project*). Tylko program studiów na kierunku „BSc Econ Information Systems Management” w DIS Aberystwyth nie zawierał takiego wymagania. Przyglądając się jednak poszczególnym programom zauważyć można duże rozbieżności. W skrajnych przypadkach przedmioty fakultatywne stanowią zaledwie niecałe 5,9% („BSc Econ Information Management” w DIS Aberystwyth) wszystkich oferowanych przedmiotów. Są też przykłady odwrotnych skrajności. DIS Sheffield w ramach „BSc Information Management” tylko około 60% przedmiotów wchodzących w jego skład określa jako obowiązkowe. Kolejną zaobserwowaną regułą jest zwiększanie się możliwości wyboru przedmiotów na wyższych latach studiów licencjackich.

Na studiach magisterskich przedmioty fakultatywne również pozwalają na zdobycie około 20% wymaganej liczby punktów (przeciętnie 19,4%). Jednak w grupie przedmiotów obowiązkowych dużą rolę odgrywają punkty za pracę magisterską (przeciętnie 31,3% łącznej liczby punktów za całe studia). Poszczególne ośrodki różnie wyceniają jej wartość: na przykład SLA-

IS UCL na 40 punktów, DIS Sheffield na 45 lub 55 w zależności od programu, a DIS Loughborough, DIS Aberystwyth, DIS London i SBI Liverpool na 60 punktów. Niemniej, w sumie z analizy 33 programów studiów magisterskich wyłania się wyrazisty schemat, pozwalający określić relacje ilościowe między przedmiotami obowiązkowymi, pracą magisterską i przedmiotami fakultatywnymi jako stosunek: 5 : 3 : 2.

Podobnie jak w przypadku studiów licencjackich, mamy tu do czynienia z dość dużymi odchyleniami od tego schematu w poszczególnych programach studiów. Na przykład, DIS Loughborough w jednym programie w ogóle nie przewiduje przedmiotów fakultatywnych. Obserwacja ta dotyczy też programów studiów na kierunkach „MSc Geographic Information Management” w DIS London oraz „MA Information and Library Management” w SBI Liverpool. Z drugiej strony liczba punktów do zdobycia w ramach tych przedmiotów wyraźnie przeważa w programach przeznaczonych dla absolwentów INB lub kierunków pokrewnych oferowanych przez DIS Sheffield: „MA Librarianship” (odpowiednio 120 i 15 punktów), „MSc Information Management” (odpowiednio 105 i 30 punktów). To zjawisko odwrócenia typowych proporcji dotyczy też jednego z trzech programów realizowanych w trybie edukacji na odległość – „MSc Econ Management of Libraries and Information Services” w DIS Aberystwyth.

WYMAGANIA WSTĘPNE NA STUDIA MAGISTERSKIE

Analiza wymagań stawianych kandydatom na studia magisterskie z konieczności ograniczona została do 7 ośrodków (w sumie 33 kierunki studiów), gdyż DIS Aberystwyth nie podaje takich informacji w swoim serwisie WWW.

Warunkiem podstawowym jest posiadanie wykształcenia na poziomie studiów licencjackich, przy czym w przypadku aż 18 kierunków oczekuje się dobrego stopnia, a w 3 oferowanych przez DIS Sheffield w ramach CPD, stopnia najwyższego. W 12 przypadkach dopuszcza się jednak posiadanie, jak to zostało określone, ekwiwalentnych kwalifikacji zawodowych (potwierdzonych odpowiednimi świadectwami i dyplomami). W przypadku 6 kierunków oferowanych przez DIS London można ubiegać się o przyjęcie na studia magisterskie nawet bez dyplomu licencjata czy kwalifikacji zawodowych – warunkiem wystarczającym jest 5 lat praktyki. Co wydaje się szczególnie ciekawe z punktu widzenia polskich doświadczeń we wdrażaniu systemu dwustopniowego, to fakt, że w badanych ośrodkach, z wyjątkiem DIS Sheffield, nie ma różnic przy naborze między absolwentami kierunków związanych z INB a absolwentami innych kierunków studiów. Chociaż w DICS Northumbria przy określeniu warunków przyjęcia na kierunki „MA/MSc International Information Studies” i „MA/MSc Information Studies” sugeruje się konieczność legitymowania się dyplomem licencjata z zakresu Information/Library Management, to jeszcze w tym samym zdaniu kandydaci są informowani, że rozpatrywane będą też podania osób z innym wykształceniem.

Nie ma reguły jeśli chodzi o wymagania dotyczące praktyki zawodowej. W 12 przypadkach warunkiem przyjęcia na studia magisterskie jest przynajmniej roczna praktyka zawodowa na stanowiskach odpowiednich w stosunku do wybranego kierunku studiów. Największe wymagania w tym wzglę-

dzie stawiane są przed kandydatami na studia magisterskie w ramach CPD w DIS Sheffield. Kandydaci oprócz ukończonych studiów licencjackich w zakresie INB muszą wykazać się przynajmniej dwuletnią praktyką w tym sektorze, a jeśli są absolwentami innych kierunków i nie posiadają ekwiwalentnych kwalifikacji zawodowych w zakresie informacji lub bibliotekoznawstwa, muszą udokumentować aż pięcioletni staż pracy. W pięciu przypadkach wcześniejsza praktyka zawodowa kandydatów jest mile widziana, ale jej brak nie eliminuje automatycznie ze studiów magisterskich. W pozostałych przypadkach praktyka w ogóle nie jest wymieniana wśród warunków wstępnych. Trzeba tu jednak zaznaczyć, że z reguły stanowi ona istotny element studiów licencjackich. Znajomość oprogramowania czy umiejętności z zakresu technologii informacyjnej wymagane są tylko w czterech przypadkach, a w trzech dalszych podstawowa znajomość matematyki.

Generalnie, zdecydowana większość formułowanych wymagań nie jest traktowana bezwarunkowo – badane ośrodki z reguły informują, że każde podanie traktowane będzie indywidualnie i o przyjęcie na studia magisterskie mogą ubiegać się też osoby nie spełniające wszystkich podanych kryteriów.

PRZEDMIOTY WYKŁADANE W RAMACH PROGRAMÓW INB

Ze względu na cel niniejszego artykułu zdecydowano się na bliższą analizę tych programów studiów, które uzyskały akredytację CILIP i jednocześnie w nazwie kierunku studiów zawierają jakąś formę terminu „informacja”, jak i „biblioteka”. Niestety okazało się, że nie licząc programów łączonych oferowanych przez DIS Aberystwyth, jedynie programy kierunków „BA Information and Library Management” w DIC MMU oraz „BSc Econ Information and Library Studies” w DIS Aberystwyth spełniają te warunki. Brak jednak szczegółowych danych o przedmiotach oferowanych w ramach pierwszego z wymienionych programów uniemożliwił jakieś szersze analizy, a proste zacytowanie drugiego z nich uznano tutaj za bezcelowe, gdyż jest on publicznie dostępny pod adresem: <http://www.aber.ac.uk/schemes/current/P110-BSCEC.html>. Dlatego do analizy wybrano tylko 8 spośród 41 programów studiów magisterskich:

1. „MA Library and Information Studies”, SLAIS UCL,
2. „MA Library and Information Management”, DIC MMU,
3. „MA/MSc Information and Library Management”, DIS Loughborough,
4. „MSc Econ Information and Library Studies”, DIS Aberystwyth,
5. „MSc Econ Management of Libraries and Information Services”, DIS Aberystwyth,
6. „MA Information and Library Management”, SBI Liverpool,
7. „MA/MSc Library and Information Studies”, DIS London,
8. „MA/MSc Information and Library Management”, DICS Northumbria.

Nie licząc pracy magisterskiej, liczba przedmiotów obowiązkowych w ramach tych kursów waha się od 5 do 12 z wyjątkiem realizowanego wyłącznie w trybie edukacji na odległość programu „MSc Econ Management of Libraries and Information Services”, w którym przewidziano tylko jeden przedmiot obowiązkowy: „Studies in management”. W celu doko-

nania analizy tematyki obowiązkowej części studiów magisterskich, w sumie 52 przedmioty oferowane w ramach badanych programów podzielono na 5 grup tematycznych; 2 pozostały poza przyjętym podziałem (zob. tab. 3).

Tabela 3

Przedmioty obowiązkowe oferowane w ramach studiów magisterskich INB
w Wielkiej Brytanii w 2005 r.

Grupy tematyczne	Przedmioty
Studia o informacji	Online information retrieval, Principles of information retrieval, information retrieval and systems design, Information sources and retrieval, Information sources, use and searching, Information sources and services, Information sources, Electronic information sources, Information storage and retrieval, Information resources and organisation, Information and society (2 razy), Information environments, Information handling, Design and authoring for the World Wide Web, Information industry, Organisation of bibliographic data, Human resources, training and user education, Cataloguing and classification, Subject analysis and indexing
Zarządzanie (w tym w odniesieniu do informacji i bibliotekarstwa)	Management (2 razy), Management techniques and people skills, Studies in management (2 razy), Marketing for information professionals (2 razy), Materials management, Information and library management, Collection management (2 razy), Collection management and preservation, Library resource management, Strategic information management, Knowledge management
Zagadnienia metodologiczne	Research methodology in ILS, Research methods and integrative study, Research methodology, Research planning, Research methods, Research, evaluation and communication skills
Zagadnienia techniczne	ICT applications, Principles of computing and information technology, Computing applications, Network management, Managing data, Digital information technologies and architectures
Zagadnienia prawnozawodowe	Legal and professional issues, Professional awareness, Information law and policy
Inne	Libraries past, present and future, Digital libraries

Okazało się, że w badanych ośrodkach brytyjskich nacisk położony jest przede wszystkim na obowiązek edukacji w zakresie szeroko rozumianej informacji. Uwagę zwraca się głównie na znajomość źródeł informacji, zasad, technik i narzędzi jej wyszukiwania, opisu i indeksowania. Nacisk położony jest na szerszy kontekst społeczny informacji, który inaczej niż kontekst instytucjonalny (np. IN w bibliotekach), oznacza kształcenie kompetencji, które mogą być wykorzystane w różnych organizacjach. W drugiej kolejności proponowane są zagadnienia związane z zarządzaniem, wśród których przeważają przedmioty zorientowane na specyficzne aspekty zarządzania informacją i bibliotekami. Już nieco rzadziej w programach INB pojawia się problematyka metodologii badań (w jednym przypadku łączona z elementami metodyki pracy z użytkownikiem). Znikają przedmioty

czysto techniczne, które są łączone obecnie z zagadnieniami wykorzystania informacji. Podkreślić należy fakt, że wśród przedmiotów obowiązkowych ani razu nie pojawiła się praktyka (bywa, jak wspomniano wcześniej, stawiana jako warunek dla kandydatów na studia magisterskie). Autor ma świadomość, że zastosowany podział, jak zresztą każda klasyfikacja, i niektóre przyporządkowania, mogą być dyskusyjne. Starał się jednak uchwycić rozłożenie akcentów w ramach obowiązkowej części programów studiów magisterskich w zakresie INB w Wielkiej Brytanii.

W grupie przedmiotów do wyboru (64) z oczywistych względów słabiej reprezentowane są te, które dominowały wśród obowiązkowych, a szczególnie wyszukiwanie i źródła informacji czy zarządzanie, chociaż w tym ostatnim przypadku mamy do czynienia z pewnym uszczegółowieniem tematycznym oferty (np. „Competitor intelligence” czy „Culture and change management”). Wyjątek stanowią zagadnienia metodologiczne, które stosunkowo często pojawiają się też wśród przedmiotów fakultatywnych. Można przyjąć, że znajomość podstaw i zagadnień najbardziej typowych jest obligatoryjna, natomiast przedmioty oferowane do wyboru mają charakter bardziej wyspecjalizowany. Znajduje to potwierdzenie w stosunkowo dużej liczbie przedmiotów informacji specjalistycznej (10), głównie z dziedziny biznesu i ochrony zdrowia. Chociaż od tej reguły istnieją wyjątki, na przykład w postaci dwóch przedmiotów ogólnych z zakresu usług informacyjnych oferowanych przez DIS Loughborough („Information services and libraries” 1 i 2). W ofercie badanych ośrodków dobrze reprezentowane jest także publikowanie elektroniczne (6 przedmiotów). Równie często proponowane są przedmioty koncentrujące się na zastosowaniu informatyki w INB. Wśród szczegółowych zagadnień z zakresu INB, nie eksploatowanych w ramach przedmiotów obowiązkowych, należy wymienić jeszcze: zarządzanie rekordami i archiwistykę, konserwację, systemy informacyjne, bazy danych, zagadnienia księgarskie oraz studia historyczne poświęcone bibliografii historycznej oraz rękopisom. Na uwagę zasługuje fakt stosunkowo bogatej reprezentacji przedmiotów poświęconych zagadnieniom bibliotekarstwa szkolnego i szerzej – dziecka w bibliotece. Odmienne niż w obowiązkowej części programów, pojawiają się tu przedmioty, których nazwa sugeruje zdecydowane zorientowanie na problematykę użytkownika, jak: „Information Consultancy”, „Human Information Processing”, „Interaction Design”, „Marketing of Services”, „Consumer Health Information”, „Gender and information studies” oraz naturalnie związanych ze specyfiką młodego użytkownika, zwłaszcza dzieci.

KILKA REFLEKSJI ZAMIAST ZAKOŃCZENIA

Dominująca część oferty ośrodków brytyjskich kierowana jest do absolwentów dowolnych kierunków. Wskazuje to na istnienie odmiennego niż w Polsce modelu zdobywania kwalifikacji w zakresie INB oraz na inne podejście do edukacji na poziomie wyższym. Rozwiązania brytyjskie wyraźnie służą społeczeństwu, które nie stawia ostrej granicy między okresem edukacji a pracy zawodowej, które wiąże zdobywanie wykształcenia z posiadaną pracą i skłonne jest podejmować trud przekwalifikowania. Wydaje się, że przyjęcie koncepcji studiów dwustopniowych w Polsce wyprzedziło odpowiednie przemiany społeczne. Stąd dla ogromnej rzeszy studentów INB

de facto studia nadal trwają pięć lat, a podział na część licencjacką i magisterską w większości ośrodków ma charakter formalny. Z tego też wynika konieczność uwzględnienia w programach wszystkich elementów związanych z wykonywanym w przyszłości zawodem, których nie ma w programach brytyjskich. Trudno dzisiaj przesądzać, kiedy (i czy w ogóle) w Polsce przemiany społeczne i mentalności doprowadzą do sytuacji podobnej jak w Wielkiej Brytanii. Na pewno warto te przemiany monitorować, by na czas dostosować do nich ofertę edukacyjną.

Kolejna kwestia to problem nazwy, a raczej nazw, oferowanego wykształcenia. Badania potwierdziły wnioski sformułowane przez B. Sosińską-Kalata o wyraźnej ucieczce od nazw związanych z biblioteką czy książką i dominację terminów związanych z informacją i komunikacją (Sosińska-Kalata, 2003, s. 120-122), choć trudno nie dostrzec dużej popularności zagadnień z zakresu zarządzania. Analiza oferty ośrodków brytyjskich automatycznie prowadzi do pytania – czy kształcić bibliotekarza pod kątem czynności wykonywanych w bibliotece, czy pracownika, który będzie mógł podjąć różne obowiązki w różnych organizacjach? Rynek pracy w bibliotekach i ośrodkach informacji ulega szybkim przemianom: tworzy się nowe stanowiska, pojawiają się nowe zawody – inaczej nazywane i wymagające innych kompetencji. Być może, coraz liczniejsi specjaliści będą wspierać coraz mniej licznych bibliotekarzy (Jazdon, 2003, 97-114). Wydaje się, że ośrodki brytyjskie, kładąc duży nacisk na zróżnicowanie swojej oferty programowej, ryzykują utratę tożsamości, co wydaje się znajdować potwierdzenie w zjawisku wchłaniania części ośrodków przez jednostki reprezentujące inne kierunki studiów i zainteresowane nauczaniem IN w ramach innych dyscyplin. Można też przyjąć inną interpretację tego zjawiska: jest to reakcja na kurczenie się rynku edukacji w zakresie INB, a poszerzenie zakresu tematycznego ofert i przesunięcie ciężaru w kierunku informacji i zarządzania ma zapewnić przynajmniej niektórym ośrodkom przetrwanie i umożliwić dalsze kształcenie także w zakresie bibliotekarstwa (czy bibliotekoznawstwa). Ograniczanie się wyłącznie do oferowania jednego zawodu może nadmiernie ograniczyć pole manewru w przypadku zmniejszenia się napływu kandydatów i oddania pola ośrodkom reprezentującym inne dyscypliny. Nie można też zapominać, że absolwenci INB coraz częściej znajdują zatrudnienie także poza bibliotekami (Głowacka, 2004, s. 19-22), gdzie wśród pracodawców świadomość kompetencji nabytych na studiach INB może być nikła. Nawet najlepszy towar może się źle sprzedawać, jeśli jest nie najlepiej opakowany. Pewne szanse na uczynienie kompetencji absolwentów INB bardziej oczywistymi dla szerokiej publiczności, stwarza, zdaniem autora, suplement do dyplomu, który pozwoli „dookreślić” nazwę kierunku studiów poprzez „obudowanie” jej jednoznaczными, powszechnie zrozumiałymi i atrakcyjnymi tytułami przedmiotów. Jeśli, jak pisze Maria Kocójowa, mamy kształcić liderów, a jednym z warunków powodzenia jest nabór odpowiednich kandydatów (Kocójowa, 2002), to być może należałoby zachęcać najlepszych maturzystów w większym stopniu eksponując właśnie atrakcyjne nazwy zawodów (w tym różnych specjalności bibliotekarskich). Zresztą taka koncepcja wyraźnie wyłania się także z artykułu Marcina Drzewieckiego, który wymienił wśród zawodów, do których przygotowują studia z zakresu INB, między innymi: brokera informacji, projektanta systemów informacyjnych czy menedżera zasobów informacji (zresztą o kształcenie bibliotekarzy w zakresie organizacji i zarządzania apelują też

inni autorzy (Drzewiecki, 2004, s. 70; Sobielga, 2004, s. 10-13). Może choć trochę pozwoli to uciec od stereotypu, który każe postrzegać bibliotekarza jako osobę, której praca polega na podawaniu książek.

Wydaje się, że refleksji wymagają też relacje między studiami dziennymi i zaocznymi w Polsce. Być może w nieodległej przyszłości staniemy wobec kwestii wydłużenia studiów zaocznych, choćby w celu zapewnienia ich pełnej uznawalności poza naszym krajem, czy w związku z rozwojem systemu akredytacji. Zdaniem autora rozwiązania takie winny wynikać z całościowej zmiany koncepcji studiów zaocznych w Polsce, bowiem indywidualne działania w tym względzie mogą skutkować zmniejszeniem naboru.

BIBLIOGRAFIA

- Academic standards for the subject: Librarianship and Information Management, UK. (2001). W: *Społeczeństwo informacyjne; jakość edukacji i pracy bibliotekarzy*. Red. M. Kocójowa. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 123-131.
- Courses in library and information studies accredited by CILIP* [online]; [dostęp 08.03.2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.cilip.org.uk/qualificationschartership/Wheretostudy>>
- Drzewiecki, Marcin (2004). Brokerzy informacji. W: *Informator o zawodach 2004/2005*. Wyd. 2. Warszawa: „Perspektywy Press”, 248 s.
- Drzewiecki, Marcin; Puchalski, Jacek; Sosińska-Kalata, Barbara; Zając, Michał (2002). *Zintegrowane szkolnictwo bibliotekarskie i informacyjne dla potrzeb Europy XXI wieku*. Warszawa: IINiSB, 117 [1] s.
- Głowacka, Ewa (2004). Nowe role specjalistów z dziedziny informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. W: *Biblioteki wobec nowych zadań*. Red. E. Głowacka. Toruń: Wydaw. UMK, s. 19-22.
- Jazdon, Artur (2003). O nowych stanowiskach, specjalnościach i zawodach. W: *Zawód bibliotekarza dziś i jutro. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Nałęczów 18-20 września 2003*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 97-114.
- Johnson, Ian (2003). Rozwijanie edukacji zawodowej w Internecie. W: *Edukacja na odległość. Nowe technologie w informacji i bibliotekarstwie*. Red. M. Kocójowa. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 81-90.
- Kisilowska, Małgorzata (2002). Kształcenie bibliotekarzy i użytkowników – uwarunkowania i zadania z perspektywy międzynarodowej. *Bibliotekarz*, nr 11, s. 17-21.
- Kocójowa, Maria (2002). Edukacja liderów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa: nadzieje, potrzeby i wybory. *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy* [online], nr 8; [dostęp 08.03.2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ebib.oss.wroc.pl/2002/37/kocojowa.php>>
- Kocójowa, Maria (2003). Zasady akredytacji studiów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. W: *Zawód bibliotekarza dziś i jutro. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Nałęczów 18-20 września 2003*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 133-146.
- Kocójowa, Maria, red. (2003). *Edukacja na odległość. Nowe technologie w informacji i bibliotekarstwie*. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 261 s.
- Kształcenie ustawiczne bibliotekarzy (2002). *EBIB Elektroniczny Biuletyn Bibliotekarzy* [online], nr 8; [dostęp 24.03.2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ebib.oss.wroc.pl/2002/37/>>
- Midura, Magdalena (2004). Kursy na odległość z bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w kontekście rozwoju społeczeństwa informacyjnego. *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy* [online], nr 6; [dostęp: 24.02.2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ebib.oss.wroc.pl/2004/57/midura.php>>
- Sobielga, Jolanta (2004). Organizacja i zarządzanie jako przedmiot studiów bibliotekoznawczych. *Bibliotekarz*, nr 4, s. 10-13.

- Sosińska-Kalata, Barbara (2003). Koncepcje uniwersyteckiego kształcenia bibliotekarzy. W: *Zawód bibliotekarza dziś i jutro. Materiały z ogólnopolskiej konferencji, Nałęczów 18-20 września 2003*. Warszawa: Wydaw. SBP, s. 115-132.
- Tedd, Lucy A. (2003). Potrzeby edukacyjne sektora bibliotek publicznych w Wielkiej Brytanii. W: *Edukacja na odległość. Nowe technologie w informacji i bibliotekarstwie*. Red. M. Kocójowa. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 91-100.
- Ziolo, Krzysztof (2001). Potrzeby bibliotek a kształcenie studentów wyższych uczelni technicznych. W: *Społeczeństwo informacyjne: jakość edukacji i pracy bibliotekarzy*. Red. M. Kocójowa. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 149-154.
- Zybert, Elżbieta B. (2003). Studenci kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo a przyszłość zawodu. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, nr 2 (82), s. 88-99.

REMIGIUSZ SAPA

Institute of Information and Library Science
Jagiellonian University
e-mail: sapa@inib.uj.edu.pl

EDUCATION OPPORTUNITIES FOR LIBRARIANS AND INFORMATION SPECIALISTS AT BRITISH UNIVERSITIES

The author analyses education opportunities at selected British university departments offering courses for librarians and information specialists. The analysis has included available degrees and titles, duration and relationship between various modes of study (full-time, part-time and distance) as well as between core and optional modules. Furthermore, the entry requirements for master (second degree) studies are analysed. University courses the titles of which directly imply their relationship to information and library science are analysed in greater detail. The resulting conclusions refer to the strategy for the development of LIS institutions in Poland.

Artykuł wpłynął do redakcji 24 marca 2005 r.

BOŻENA JASKOWSKA
Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego
bjasko@univ.rzeszow.pl

KULTURA ORGANIZACYJNA WSPIERAJĄCA PROCESY UCZENIA SIĘ BIBLIOTEKI AKADEMICKIEJ

Bożena Jaskowska jest absolwentką Instytutu Informatyki i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Obecnie pracuje w Oddziale Informatyki Naukowej Biblioteki Uniwersytetu Rzeszowskiego i przygotowuje pracę doktorską pod kierunkiem prof. UJ dr hab. Wandy Pindlowej. Zainteresowania naukowe skupia wokół problematyki kultury organizacyjnej w służbach informacyjnych, zarządzania kapitałem intelektualnym w bibliotekach i placówkach informacji oraz zmian dokonujących się w otoczeniu bibliotek i w nich samych. Opublikowała m.in.: *Kultura organizacyjna służb informacyjnych w procesie wprowadzania zmian. Praktyka i Teoria Informatyki Naukowej i Technicznej* 2004 nr 2 s. 3-9, *Kultura organizacyjna w placówkach informacyjnych. Zagadnienia Informatyki Naukowej* 2004 nr 2 s. 41-47.

W artykule ukazano wpływ kultury organizacyjnej na procesy uczenia się biblioteki akademickiej. Scharakteryzowano bibliotekę akademicką jako organizację uczącą się i wskazano warunki, jakie muszą być spełnione, aby procesy uczenia się przebiegały w sposób efektywny. Za pomocą wymiarów: hierarchiczność – równość, indywidualizm – kolektywizm oraz niska – wysoka tolerancja niepewności, opisano kulturę organizacyjną sprzyjającą procesom uczenia się i doskonalenia biblioteki akademickiej. Postawiono tezę, że w wieku wiedzy i informacji biblioteki akademickie muszą przeistoczyć się w organizacje uczące się, a bibliotekarze i pracownicy informacji w pracowników wiedzy.

WPROWADZENIE

Koncepcja organizacji uczącej się powstała w połowie lat dziewięćdziesiątych jako odpowiedź i sposób na efektywny rozwój i zarządzanie współczesnymi przedsiębiorstwami. Dynamiczne i ciągłe zmiany w otoczeniu spowodowały bowiem potrzebę stałego przekształcania się i dostosowywania do wymagań klienta i rynku oraz sprostania wysokim wymaganiom dyktowanym przez konkurencję. Być może nie tak turbulentne otoczenie i warunki działania towarzyszą pracy bibliotek akademickich, nie należy jednak negować i lekceważyć zmienności środowiska, w którym przyszło działać bibliotekom akademickim w XXI wieku. Biblioteki akademickie muszą obserwować otoczenie, swych potencjalnych i faktycznych użytkowników, badać ich potrzeby i przede wszystkim wykorzystywać efekty tych obserwacji w codziennej pracy. Muszą również umiejętnie przekształcać się i dostosowywać do tych zmiennych warunków działania, sprawdzać nowe

sposoby realizowania swych usług, poszukiwać innowacji lub – jeśli okaże się, że faktycznie w danej sytuacji są one efektywne – wracać do starych i tradycyjnych sposobów organizowania działalności informacyjno-bibliotecznej. A zatem, biblioteki akademickie muszą stale się uczyć i doskonalić, tak aby świadczone przez nie usługi były faktycznie najwyższej jakości, a potrzeby informacyjne użytkowników zaspokajane w profesjonalny i szybki sposób.

BIBLIOTEKA AKADEMICKA JAKO ORGANIZACJA UCZĄCA SIĘ

Koncepcje organizacyjnego uczenia się (ang. *organizational learning*) i organizacji uczącej się (ang. *learning organization*) stały się popularnymi nurtami zarządzania rozwijanymi od połowy lat dziewięćdziesiątych. Istnieje wiele definicji organizacji uczącej się.

Według znanego teoretyka i twórcy koncepcji – Petera M. Senge'a, organizacja ucząca się to organizacja, która ciągle rozszerza swoje możliwości kreowania własnej przyszłości, a techniki adaptacyjne łączy z uczeniem się znajdowania nowych rozwiązań, tj. uczeniem rozszerzającym ich możliwości twórcze (Senge, 2002, s. 26).

Wick i Lean organizację uczącą się definiują jako organizację, która stale się udoskonala poprzez tworzenie i zwiększanie możliwości niezbędnych do osiągnięcia w przyszłości sukcesów¹.

Leszek Panasiewicz podkreśla, że akceptacja procesu organizacyjnego uczenia się nie oznacza, że skoro organizacja się uczy – automatycznie staje się organizacją uczącą się. Aby tak się stało, musi ona w pełni wykorzystywać potencjał organizacyjnego uczenia się (Panasiewicz, 2002, s. 12).

P. M. Senge wyróżnił pięć dyscyplin, które świadomie powinny być rozwijane przez członków organizacji uczącej się: (1) myślenie systemowe – postrzeganie wszystkich pojedynczych zjawisk w kategorii całości procesów lub struktur, dostrzeganie współzależności i sprzężeń zwrotnych (kiedy zjawisko wpływa na własną przyszłość); (2) mistrzostwo osobiste – proces stalego doskonalenia się zarówno w formalnych umiejętnościach zawodowych, jak i w zdolnościach moralnych, psychicznych, dzięki którym można wytyczać cele i wizję swojego życia; (3) modele myślowe – umiejętność krytycznego podejścia do zakorzenionych przekonań, wartości, stereotypów czy schematów myślenia i działania oraz uświadamiania ich sobie, analizowania ich, zmieniania ich bądź odrzucania; (4) budowanie wspólnej wizji przyszłości – stworzenie jasnego i konkretnego celu organizacji, prawdziwej i faktycznej wizji, która jest znana wszystkim członkom organizacji i która sprzyja procesom uczenia się; (5) zespołowe uczenie się – to zespoły, a nie jednostki, są podstawowymi komórkami uczącymi się; zespół jest większym nośnikiem potencjału intelektualnego niż łączny potencjał jego pojedynczych członków (Senge, 2002, s. 19-24).

Uczenie się organizacji jest to więc stały, permanentny proces, polegający na adaptacji do zmian, uczeniu się w trakcie działania, praktycznym wdrożeniu wiedzy oraz powszechnym dzieleniu się wiedzą, która powraca w przetworzonej postaci i powoduje tworzenie nowej wiedzy. Metody i tech-

¹ C. W. Wick, L. S. Lean: Creating learning organization: from ideas to action „Human Resource Management” lato 1995 s. 299-311 (za: Armstrong, 2000 s. 438).

niki wykorzystywania i rozwijania wiedzy nabytej w procesach uczenia się są dostarczane przez teorię i praktyczne osiągnięcia nurtu zarządzania wiedzą.

Jaki kształt cechy organizacji uczącej się przybierałyby w bibliotece akademickiej? Diane Worrell pisze, że w bibliotece traktowanej jako organizacja ucząca się w praktyce mogą występować następujące zjawiska: wzmocnienie aktywności pracowników w kształtowaniu wizji biblioteki i ich partycypacja w podejmowaniu decyzji, praca zespołowa, planowanie strategiczne, podjęcie wysiłków w zakresie myślenia systemowego, przywiązywanie większej uwagi do innowacyjności, współpracy i podejmowania ryzyka przez pracowników (Worrell, 1995, s. 355). Na podstawie cech charakteryzujących organizację uczącą się, które wyróżnili R. Kandola i J. Fullerton² można rozszerzyć i usystematyzować tę listę w odniesieniu do biblioteki akademickiej w następujący sposób. Cechy, które powinny zaistnieć w uczącej się bibliotece akademickiej to:

– *wspólna wizja i misja umożliwiające bibliotece określanie, reagowanie i odnoszenie korzyści z nadarzających się okazji.* Wizja (czyli to, co pracownicy noszą w swojej świadomości jako marzenia, plany, ambicje i aspiracje zawodowe) oraz misja (czyli przesłanie organizacji adresowane zarówno do jej klientów zewnętrznych, jak i wewnętrznych (Zbiegień-Maciąg, 2002, s. 78, 87) akademickiej biblioteki uczącej się powinny uwzględniać potrzebę stałego uczenia się, doskonalenia oraz pojawianie się ewentualnych błędów, które występują przecież w przypadku każdego procesu uczenia się i zdobywania wiedzy czy umiejętności;

– *zachęcająca struktura ułatwiająca uczenie się.* Tradycyjny, funkcjonalny sposób organizowania pracy biblioteczno-informacyjnej nie sprzyja aktywnym procesom uczenia się, niezmiennie obowiązki i zakresy powinności oraz brak wyzwań zwalniają pracowników od potrzeby samorozwoju i poszerzania swej wiedzy, a teoretycznie kolektywnie zorganizowane sposoby pracy w oddziałach, faktycznie rzadko stosują zespołowe rozwiązywanie problemów w praktyce. Indywidualnemu i grupowemu uczeniu się biblioteki wydaje się sprzyjać macierzowa struktura organizacyjna lub pewne jej elementy wprowadzone do tradycyjnie zorganizowanych metod pracy. Tworzenie roboczych bądź stałych grup doradczych lub decyzyjnych, macierzowe przyporządkowanie specjalistów dziedzinowych do kilku agend, praca konsultantów, mediatorów, nawigatorów wiedzy i animatorów ofert (zob. Wojciechowski, 2002) będzie warunkowana stałymi, aktywnymi procesami uczenia się, i to zarówno na płaszczyźnie indywidualnej, jak i zbiorowej;

– *kierownictwo delegujące uprawnienia.* Z jednej strony dyrekcja biblioteki powinna godzić się na ograniczenie zakresu odgórnego kierowania i zasięgu kontroli, z drugiej strony pracownicy biblioteki powinni chcieć część z tych uprawnień przejąć i samodzielnie, z własnej inicjatywy podejmować działania. Jeśli proces delegowania uprawnień nie przebiega sprawnie, należy przynajmniej włączyć pracowników we współdecydowanie i podejmowanie ważnych decyzji. Podkreśla się potrzebę zespołowego rozwiązywania problemów, wraz z zastrzeżeniem aktywnego (a nie biernego i milczącego) uczestnictwa wszystkich członków w tym twórczym zespole. Otwarte dialo-

² R. Kandola, J. Fullerton: *Managing the mosaic: diversity in action*, institute of personnel and development London 1994 (za: Armstrong, 2000, s. 439-440).

gi, dyskusje, negocjacje powinny stać się technikami wspólnego podejmowania decyzji;

– *umotywowani pracownicy, którzy chcą się uczyć*. Systemy motywacyjne w bibliotece akademickiej, cóż... W przypadku małej liczby motywatorów zewnętrznych w postaci podwyżki, nagrody czy awansu, uczącym się bibliotekarzom pozostaje motywacja wewnętrzna, samozadowolenie i satysfakcja z osiągniętych celów, zdobywanej wiedzy i umiejętności, które służą podwyższaniu jakości usług i zadowoleniu użytkowników. Ważne jest bowiem, żeby pracownicy świadomi byli, iż procesy uczenia się sprzyjają nie tylko ich indywidualnej samorealizacji, ale również – składając się na całościowy proces uczenia się organizacji i innych współpracowników – wpływają na efektywność i jakość usług informacyjno-bibliotecznych;

– *wspierająca kultura, która skłania do podejmowania wyzwań, kwestionowanie założeń i ustalonych sposobów działania*; kultura sprzyjająca procesom uczenia się zostanie scharakteryzowana w dalszej części artykułu;

– *kształcenie, istnienie procesów i założeń, które zachęcają wszystkich pracowników biblioteki do uczenia się*.

Uczenie się biblioteki akademickiej może przebiegać kilkutorowo (Penc, 2004, s. 11):

– *uczenie się przez studiowanie*: bibliotekarze poznają nowe zasoby wiedzy, osiągnięcia techniki i kierunki badań, biorą udział w szkoleniach, kursach zawodowych i pozazawodowych (mistrzostwo osobiste), aktywnie uczą się języków obcych i starają się „być na bieżąco” z nowymi osiągnięciami technologicznymi i specjalistyczną lekturą, zdobywają stopnie naukowe i tytuły zawodowe,

– *uczenie się od innych* (innych bibliotek, placówek informacji, komercyjnych dostawców usług informacyjnych): monitoring otoczenia, benchmarking (czyli analizowanie najlepszych organizacji oraz tego, w jakim zakresie stosowane przez nie zasady mogą być z odpowiednimi zmianami, przeniesione na własny grunt), uczestnictwo (bierne i czynne) w konferencjach, listach i grupach dyskusyjnych, systematyczna lektura prasy zawodowej, specjalistycznych portali internetowych i wydawnictw,

– *uczenie się z innymi*: preferowane formy rozwiązywania problemów to otwarte dialogi, wspólne dyskusje, negocjacje, delegowanie uprawnień, dzielenie się wiedzą z innymi i korzystanie z wiedzy, którą udostępniają inni, uczestnictwo w listach i grupach dyskusyjnych oraz konferencjach, publikacje naukowe,

– *uczenie się od otoczenia*: śledzenie środków masowego przekazu, Internetu, korzystanie z usług profesjonalnych firm szkoleniowych i szkół,

– *uczenie się na podstawie doświadczeń* (i ewentualnie eksperymentów); należy dokładnie analizować i sukcesy i porażki wg tzw. zasady Santayany, która brzmi „Ci, którzy nie pamiętają o przeszłości, są skazani na jej powtarzanie” (Armstrong, 2000, s. 439).

Ewa Głowacka podkreśla, że procesy uczenia się biblioteki powinny przebiegać na trzech poziomach: indywidualnym, zespołowym i całej organizacji. Indywidualne dążenia do poszerzania i zdobywania wiedzy przez pracowników biblioteki powinny być wspierane (organizacyjnie, finansowo) przez instytucję, a wypracowanie wizji generalnych celów funkcjonowania biblioteki i sposobów wspólnego uczenia się winny mieścić się na poziomie powinności całej organizacji (Głowacka, 1999, s. 83).

Dzięki uczeniu się biblioteka zdobywa różne pozytywne i przydatne w zmiennym otoczeniu cechy, m.in.:

- zdolność unikania błędów i zapobiegania ich powstawaniu,
- zdolność pozytywnego patrzenia na przemiany i usprawnienia; zamiast reagować po czasie na jakieś zjawiska, biblioteka je stale monitoruje i analizuje,
- zdolność szybkiego korygowania struktur i reagowania na potrzeby użytkowników, zmniejszanie biurokracji,
- zdolność wprowadzania szybkich korekt przez podejmowanie drobnych kroków i wypróbowywanie nowych możliwości, zamiast czekania na wielkie skoki,
- zdolność unikania marnotrawstwa i niepotrzebnych wysiłków,
- podnoszenie efektywności i jakości usług biblioteczno-informacyjnych poprzez elastyczne dostosowywanie się do zmiennych warunków (por. Penc, 2004, s. 11-12),
- zdolność do umiejętnego wykorzystywania zdobytej wiedzy i przekazywania jej innym, np. użytkownikom; ucząca się biblioteka staje się więc również biblioteką uczącą, w której dużą wagę przykładą się do szkolenia użytkowników.

Niejako „ubocznymi” skutkami uczenia się biblioteki jest wzrost jej prestiżu w środowisku zawodowym, nawiązywanie bądź zacieśnianie współpracy z innymi bibliotekami i placówkami informacji, rozwijanie i podnoszenie ogólnego poziomu wiedzy pracowników i ich merytorycznego wykształcenia oraz wkład bibliotekarzy w rozwój dyscypliny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej poprzez publikowanie teoretycznych i praktycznych spostrzeżeń i doświadczeń swej codziennej działalności. Nie zapominajmy jednak, że podstawowymi funkcjami biblioteki akademickiej jest wspieranie nauki i samoedukacji, zapewnienie dostępu do informacji, transmisja wiedzy, pośrednictwo pomiędzy czytelnikami i użytkownikami informacji a zasobami piśmienniczymi i informacyjnymi – i to nikt inny jak właśnie użytkownicy najlepiej będą mogli odczuć pozytywne efekty uczenia się biblioteki akademickiej.

KULTURA BIBLIOTEKI UCZĄCEJ SIĘ

W literaturze przedmiotu podkreśla się dużą zależność pomiędzy kulturą organizacyjną panującą w instytucji, a jej zdolnościami do uczenia się i doskonalenia. Kultura organizacyjna to zespół nieformalnie utrwalonych, podzielanych, oddziałujących na siebie i wspólnych dla członków organizacji wzorów myślenia, postrzegania i działania, które znajdują odzwierciedlenie w sferze symboli. Na wspólne wzory myślenia składają się podstawowe założenia, wartości i normy; wzory zachowań kształtują się na skutek upowszechniania postaw będących wynikiem określonych wzorów myślenia; sfera symboli obejmuje symbole fizyczne, językowe i behawioralne³.

Kultura organizacyjna ma szeroki wpływ na życie organizacji oraz kształt jej kontaktów z otoczeniem. Kultura oddziałuje bowiem na jakość stosun-

³ Więcej na temat kultury organizacyjnej w bibliotece zob. Zybert, 2004; Jaskowska, 2004.

ków między pracownikami i zwierzchnikiem, na sposoby rozwiązywania problemów, na postrzeganie otoczenia i reagowanie na zmiany. Dzięki kulturze pracownicy wypracowują wspólny sposób obserwowania rzeczywistości i reagowania na zjawiska wewnątrz i zewnątrzorganizacyjne, mają zapewnioną potrzebę bezpieczeństwa dzięki przynależności do grupy i identyfikowanie się z nią.

Klasyk teorii organizacji uczącej się, P. M. Senge uważa, że kluczowym określeniem organizacji uczącej się jest słowo – *metanoia* (grec. *meta* – ponad, poza; *noia* – od *nous* – umysł). *Metanoia* oznacza zmianę sposobu myślenia. Prawdziwe uczenie – pisze autor – sięga do sedna tego, co to znaczy być człowiekiem, dzięki uczeniu się przeobrażamy samych siebie (Senge, 2002, s.26). Procesy organizacyjnego uczenia się oznaczają więc zmianę dotychczasowych wzorów myślenia i tym samym zmianę schematów działania – tj. zmianę kultury organizacyjnej. Bez kultury sprzyjającej procesom uczenia się wszelkie próby doskonalenia indywidualnego i grupowego zakończą się niepowodzeniem.

Kultura organizacyjna jest charakteryzowana za pomocą tzw. wymiarów kulturowych, które grupują cechy odróżniające jedną organizację od innych. W niniejszym artykule do opisu kultury uczącej się biblioteki akademickiej zostaną wykorzystane wymiary kulturowe zaproponowane przez Łukasza Sułkowskiego: hierarchiczność – równość, indywidualizm – kolektywizm oraz niska – wysoka tolerancja niepewności (Sułkowski, 2002, s. 60-68). Należy zaznaczyć, iż wymiary te dotyczą modeli idealnych, w rzeczywistości kultury wykazują jedynie podobieństwa do tychże modeli, stuprocentowa zgodność z tym teoretycznym założeniem jest w zasadzie niemożliwa.

WYMIAR HIERARCHICZNOŚĆ – RÓWNOŚĆ

Wymiar ten charakteryzuje kształt zależności pomiędzy podwładnymi a przełożonymi i określa tzw. dystans władzy. Orientacja hierarchiczna oznacza duży dystans pomiędzy przełożonym i podwładnymi, utrzymywanie dyscypliny i wzmacnianie autorytetu władzy. Orientacja równościowa to zmniejszony (i decyzyjny, i emocjonalny) dystans władzy, większa swoboda i elastyczność działania.

Procesom uczenia się w bibliotece akademickiej wydaje się sprzyjać orientacja równościowa. W literaturze podkreśla się potrzebę delegowania uprawnień i włączenia pracowników w procesy przygotowania i realizacji decyzji (Panasiewicz, 2002, s. 12). Inicjatywa powinna wypływać od pracowników, którzy są proaktywni i chętni do współdecydowania o losach swoich i biblioteki. Józef Penc uważa, że ucząca się organizacja powinna przypominać „konsorcjum małych biznesów”, gdzie każdy traktuje pracę jako swój interes z charakterystyczną żywotnością, energią i wysiłkiem, powodzenie organizacji rozumianej jako wspólny rynek leży wówczas w interesie każdego pracownika (Penc, 2004, s. 10).

Procesom uczenia się sprzyja również charakterystyczny dla orientacji równościowej niewielki dystans emocjonalny między podwładnymi i przełożonymi. Pracownicy biblioteki bez strachu i obaw powinni zwracać się do dyrekcji z propozycjami, sugestiami, opiniami, również i tymi kwestionującymi pewne nieefektywne już sposoby działania. W kulturze wspierającej

procesy uczenia się bardzo ważna jest otwarta komunikacja, usprawniająca przepływ informacji i przekazywanie wiedzy. Bardzo ważne jest również zachęcanie pracowników do procesów uczenia się i popularyzowanie ducha samorozwoju, wyjaśnianie kierunku, w którym biblioteka ma zmierzać i uświadamianie jej wizji i misji. Dyrekcja biblioteki musi znaleźć odpowiednią metodę, aby z jednej strony być koordynatorem procesów uczenia się (Szaban, 2003), a z drugiej umieć skutecznie kontrolować i nadzorować wyniki uczenia się i doskonalenia organizacji.

WYMIAR INDYWIDUALIZM – KOLEKTYWIZM

Źródłem tego wymiaru jest przekonanie, że podstawą zachowania i postaw ludzkich jest działanie indywidualne lub zbiorowe, kolektywne. W kulturze o orientacji indywidualistycznej dobro jednostki stawia się na pierwszym miejscu, orientacja kolektywna priorytetowo traktuje dobro ogółu, grupy czy zespołu.

Wydaje się, że procesom uczenia się sprzyja zarówno orientacja indywidualistyczna jak i kolektywna. P. M. Senge pisze przecież o dążeniu jednostek do mistrzostwa osobistego, o ciągłym doskonaleniu zarówno umiejętności zawodowych, jak i moralnych (Senge, 2002, s. 145-177). Z drugiej strony w literaturze wyraźnie podkreśla się, że podstawą istnienia organizacji uczącej się jest zespołowe uczenie. Chodzi tu jednak o zespoły złożone z wybitnych jednostek i odpowiednio ukierunkowane. Ukierunkowanie zespołu oznacza stan, w którym grupa funkcjonuje jako całość i zmierza w jednym kierunku, w zespole występuje wówczas wspólnota celów, wspólna wizja (powstała z rozwinięcia wizji osobistych) i rozumienie, jak swoją działalnością uzupełnić wysiłek innych (Senge, 2002, s. 231-234). W bibliotece akademickiej tradycyjna struktura organizacyjna (podział na oddziały, sekcje) sprzyja oczywiście orientacjom kolektywnym. Bywa jednak, że poprzez przynależność do określonego oddziału pracownik czuje się zwolniony z potrzeby doskonalenia się, wykazywania inicjatywy („mogą to zrobić inni”) i przyjmuje łatwą postawę dostosowywania się do zdania ogółu. Tak rozumiany kolektywizm na pewno nie sprzyja procesom uczenia się. Chodzi więc o tworzenie kreatywnych i twórczych zespołów, które oprócz tego, że są zbiorami wybitnych i odpowiedzialnych jednostek posiadają jeszcze wartość dodaną w postaci umiejętności współdziałania i współpracy oraz kreowania nowej wiedzy.

Marek M. Górski wskazuje na następujące korzyści płynące z pracy zespołowej w bibliotece: zwiększenie innowacyjności poprzez wspólne myślenie, ułatwienie wspólnego wyszukiwania talentów poprzez wzajemne poznanie i uzewnętrznianie różnych cech osobowości oraz kreatywność, zmiana sformalizowanej struktury organizacyjnej na bardziej kooperatywną, zastąpienie biurokracji i eliminacja hierarchii, zmniejszenie monotonii pracy i poczucia izolacji poprzez wymienną funkcji i zadań, zwiększenie poczucia przydatności i pewności siebie oraz zwiększenie możliwości wypowiedzenia się, samorozwoju, awansowania, partycypacji w efektach (Górski, 2004, s. 203). Ważne również, aby pracownicy biblioteki potrafili łatwo integrować się z innymi grupami (wchodzenie i wychodzenie z różnych zespołów, np. kół doradczych, zespołów zadaniowych, macierzowe przyporządkowanie pracowników do kilku agend), a poczucie bezpieczeństwa uzy-

skiwane do tej pory z przynależności do jednej grupy, czerpali z innych źródeł, np. swojej wiedzy, umiejętności i doświadczenia.

WYMIAR NISKA – WYSOKA TOLERANCJA NIEPEWNOŚCI

Wymiar ten określa stopień zagrożenia odczuwany przez członków danej kultury w obliczu sytuacji nowych, nieznanych i niepewnych.

Wydaje się, iż procesom uczenia się biblioteki sprzyja wysoka tolerancja niepewności. Uczenie się jest przecież poznawaniem rzeczy nowych i do tej pory nieznanych. W kulturze wysokiej tolerancji niepewności panuje ogólna akceptacja zmian, a innowacje są często postrzegane jako szansa na rozwój organizacji. Należy jednak zaznaczyć, iż ze względu na specyfikę biblioteki akademickiej (potrzeba standaryzacji pracy i stosowania pewnych przepisów i procedur) możemy mówić o pożądanej kulturze, charakteryzującej się znaczną (a nie wysoką) tolerancją niepewności. Kultura ta powinna przejawiać się brakiem obaw przed samodzielnym działaniem, przed współudziałem w procesach decyzyjnych i procesami uczenia się (również na błędach) oraz przede wszystkim przed wprowadzaniem zmian i technologii do działalności informacyjno-bibliotecznej.

Podsumowując niniejsze rozważania należy wskazać na podstawowe czynniki kulturowe sprzyjające uczeniu się biblioteki akademickiej: zmniejszony dystans władzy, gotowość pracowników do włączenia się w procesy przygotowywania i realizowania decyzji, panujący w organizacji duch samorozwoju i chęci zdobywania wiedzy, zaangażowanie i inicjatywa w podejmowaniu procesów uczenia się, odpowiedzialność, otwarta komunikacja, dążenie do mistrzostwa osobistego, zespołowe działanie, akceptacja zmian oraz brak obaw przed sytuacjami nowymi, niepewnymi i nieznanymi.

Czynniki kulturowe nie są oczywiście jedynymi stymulatorami procesów uczenia się organizacji. Obok nich wskazuje się m.in. na czynniki technologiczno-techniczne (normy, np. ISO, standardy, systemy, np. TQM⁴; procedury, komputeryzacja) i czynniki organizacyjne (nowe – bardziej płaskie – struktury, zespoły robocze, grupy projektowe, samoorganizacja, wirtualizacja) (Penc, 2004, s. 11). Kultura organizacyjna jest jednak jedynym czynnikiem, na który dyrekcja i pracownicy biblioteki mogą mieć wpływ bez względu na zasoby finansowe czy techniczne. Kulturę organizacyjną można bowiem odpowiednio kształtować i zmieniać. Pisząc, że koncepcja organizacji uczącej się ze względu na swoją kompleksowość jest trudna do wprowadzenia w bibliotece, E. Głowacka wskazuje na następujące bariery utrudniające tworzenie kultury sprzyjającej procesom uczenia się: potrzeba poświęcenia dużej ilości czasu i wysiłku ze strony zarządzających placówką, trudności we wdrożeniu technik zespołowego rozwiązywania problemów, silna zhierarchizowana struktura organizacyjna i struktura zarządzania, tendencja do oddzielania podstawowej działalności biblioteki od procesów uczenia (a zjawiska te trzeba traktować łącznie) oraz słaba penetracja zmian jakie zachodzą w otoczeniu (Głowacka, 1999, s. 85). Zdolny przywódca,

⁴ Skutecznym sposobem na tworzenie kultury organizacji uczącej się jest, według E. Głowackiej, wdrożenie kompleksowego zarządzania jakością TQM, co autorka szczególnie podkreśla w publikacjach: Głowacka, 1999; 2004.

zdający sobie sprawę z roli, jaką kultura organizacyjna odgrywa w funkcjonowaniu całej organizacji, potrafi jednak te bariery zlikwidować lub zminimalizować i rozpocząć długi – trwający nawet od 5 do 10 lat (Glińska-Neweś, 1999, s.57) – skomplikowany (bo wieloetapowy), ale w dłuższej perspektywie „opłacalny” proces zmiany kultury, tak by sprzyjała ona i wspierała procesy uczenia się biblioteki akademickiej.

Biblioteka akademicka, która do tej pory służyła procesom uczenia się i doskonalenia – teraz sama musi stać się organizacją uczącą się. Bibliotekarze, do tej pory udostępniający wiedzę – muszą przeobrazić się w pracowników wiedzy, czyli wyspecjalizowanych w swojej profesji, posiadających unikalne kompetencje, dobrze poinformowanych, aktywnych i odpowiedzialnych, świadomych roli i własnej wartości uczestników organizacji (Morawski, 2003, s. 19). Indywidualne i zespołowe uczenie się jest sposobem na tę transformację. W wieku wiedzy i informacji zmiana ta jest niezbędna, jeśli biblioteka akademicka nadal chce pozostać w centrum życia naukowego i stać się inteligentną organizacją opartą na wiedzy.

BIBLIOGRAFIA

- Armstrong, Michael (2000). *Zarządzanie zasobami ludzkimi*. Kraków: Oficyna Ekonomiczna, 784 s.
- Glińska-Neweś, Aldona (1999). Strategie kształtowania kultury organizacyjnej. *Organizacja i Kierowanie*, nr 1 (95) s. 55-60.
- Głowacka, Ewa (1999). Koncepcja biblioteki jako uczącej się organizacji. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, nr 2, s. 80-87.
- Głowacka, Ewa (2004). Zarządzanie jakością – Kultura „Uczącej Się Organizacji” – Zarządzanie wiedzą: próba splatania wątków. W: *Od strategii organizacji do polityki jakości : etapy wdrażania ISO 9001: materiały z ogólnopolskiej konferencji, Toruń, 17-18 czerwca 2004* [CD-ROM]. Toruń: Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu.
- Górski, Marek M. (2004). Praca zespołowa elementem nowoczesnego zarządzania w bibliotece. W: *Przestrzeń informacji i komunikacji społecznej*. Red. M. Kocójowa. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 201-206.
- Grudzewski, Wiesław M.; Merski, Janusz, red. (2004). *Zarządzanie wiedzą istotą współczesnych organizacji inteligentnych*. Warszawa: Wyższa Szkoła Ekonomiczna, cz. 1, 336 s.; cz. 2, 225 [1] s.
- Hesselbein, Frances; Goldsmith, Marshall; Beckhard, Richard, red. (1998). *Organizacja przyszłości*. Warszawa: Business Press, 1998, 423 s.
- Jaskowska, Bożena (2004). Kultura organizacyjna służb informacyjnych w procesie wprowadzania zmian. *Praktyka i Teoria Informacji Naukowej*, nr 2, s. 3-9.
- Morawski, Mieczysław (2003). Problematyka zarządzania pracownikami wiedzy. *Przeгляд Organizacji* nr 1, s. 17-20.
- Panasiewicz, Leszek (2002). Organizacyjne uczenie się a zarządzanie wiedzą. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw* nr 9, s. 9-17.
- Penc, Józef (2004). Nowe oblicze organizacji. *Przeгляд Organizacji* nr 3 s. 8-13.
- Senge, Peter M. (2002). *Piąta dyscyplina: teoria i praktyka organizacji uczących się*. Kraków: Oficyna Ekonomiczna, 448 s.
- Sułkowski, Łukasz (2002). *Procesy kulturowe w organizacjach*. Toruń-Łódź: Wydaw. „Dom Organizatora”, 225 [1] s.
- Szaban, Jolanta (2003). Inteligentne firmy i pracownicy wiedzy. *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw* nr 7, s. 79-86.
- Wojciechowski, Jacek (2002). Biblioteka akademicka: możliwe zmiany organizacji. W: *Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych: materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej, Poznań, 13-15.11.2002 r.* Poznań: Biblioteka Uniwersytecka, s. 27-46.

- Worrell, Diane (1995). The learning organization: management theory for the information age or new age fad? *Journal of Academic Librarianship*, vol. 21 issue 5 p. 351-362.
- Zbiegień-Maciąg, Lidia (2002). *Kultura w organizacji: identyfikacja kultur znanych firm*. Warszawa: PWN, 196 [2] s.
- Zybert, Elżbieta B. (2004) *Kultura organizacyjna w bibliotekach: nowe i stare idee w zarządzaniu biblioteką*. Warszawa: Wydaw. SBP, 247 [1] s.

BOŻENA JASKOWSKA
Rzeszów University Library
bjasko@univ.rzeszow.pl

ORGANIZATIONAL CULTURE TO SUPPORT THE PROCESS OF LEARNING IN ACADEMIC LIBRARIES

The aim of this study is to describe the impact of the organizational culture on the process of learning in academic libraries. The academic library is characterized as a learning organization which has to meet specific requirements to make the process of learning efficient and effective. The organizational culture that may have the positive influence on the learning process in the academic library is analysed in terms of power distance, individualism vs collectivism and the level of tolerance to uncertainty. In the era of information and knowledge academic libraries have to be transformed into learning organizations and librarians – into knowledge professionals.

Artykuł wpłynął do redakcji 17 stycznia 2005 r.

MAŁGORZATA KOWALSKA

Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: koma@uni.torun.pl

CYFROWA OCHRONA DOROBKU DOKUMENTALNEGO LUDZKOŚCI W PROGRAMACH I WYTYCZNYCH EUROPEJSKIEJ KOMISJI OCHRONY I DOSTĘPU, IFLA I UNESCO

Małgorzata Kowalska jest asystentem w Zakładzie Informacji Naukowej Instytutu Informacji Naukowej i Bibliologii UMK. Jej zainteresowania naukowe koncentrują na zagadnieniach działalności informacyjnej bibliotek i ośrodków informacji, digitalizacji zasobów bibliotecznych oraz zastosowania nowoczesnych technologii informatycznych w informacji naukowej. Ważniejsze publikacje: Informacja naukowa i działalność informacyjna w służbie dla biznesu. W: *Acta Universitatis Nicolai Copernici* 2000, *Bibliologia* IV, z. 340, s. 349-369; Archiwizacja i digitalizacja zasobów bibliotecznych – propozycja programu nauczania przedmiotu na studiach z zakresu informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. W: *Biblioteki wobec nowych zadań*. Pod red. E. Głowackiej. Toruń: Wydaw. UMK, 2004, s. 45-62; Polskie naukowe czasopisma elektroniczne w wersji pełnotekstowej. W: *W kręgu prasy: przeszłość – teraźniejszość – przyszłość*. T. 3. Pod red. G. Gzelli i J. Gzelli. Toruń 2004: Wydaw. UMK, s. 215-232.

Żywiolowy rozwój technik cyfrowych, a przede wszystkim postępująca digitalizacja kolekcji bibliotecznych, stawia ogromne wyzwania przed osobami decydującymi o roli i kierunkach rozwoju bibliotek. Ochrona dziedzictwa dokumentalnego w postaci cyfrowej staje się przedmiotem zainteresowania licznych instytucji. Do organizacji, które od wielu lat zajmują się tą problematyką należą ECPA, IFLA i UNESCO. Opracowywane przez nie dyrektywy i wytyczne stanowią fundament rozwoju zasobów cyfrowych na świecie, a inicjowane programy – przyczyniają się do intensyfikowania działań na rzecz koordynacji i ciągłego podnoszenia jakości procesów digitalizacji. Artykuł prezentuje wybrane projekty, realizowane przez te organizacje, oraz omawia najważniejsze programy, wytyczne i rozporządzenia dotyczące wielu praktycznych aspektów ochrony i zachowywania dziedzictwa dokumentalnego w postaci cyfrowej.

WPROWADZENIE

Potrzebę ochrony dziedzictwa dokumentalnego dostrzegano od dawna. W wyniku wojen, przewrotów, kataklizmów naturalnych i klęsk żywiołowych, a nierzadko również na skutek świadomej, celowej działalności człowieka wiele wartościowych dzieł i materiałów zostało zniszczonych. Nieste-

ty, efektywne zabezpieczanie i udostępnianie cennych kolekcji było aż do drugiej połowy XX wieku znacznie utrudnione, głównie z powodu braku odpowiednich środków technicznych, pozwalających na kompleksową realizację tego typu przedsięwzięć. Przełom nastąpił wraz z rozwojem systemów cyfrowych, a w szczególności komputerów i urządzeń peryferyjnych pozwalających na pozyskiwanie, przechowywanie, reprodukcję i udostępnianie użytkownikom zasobów elektronicznych (Leśniewski, b.d.).

Obecnie na całym świecie odnotować można wiele inicjatyw związanych z ochroną i konserwacją najcenniejszych zasobów bibliotecznych i archiwalnych oraz zachowywaniem ich w postaci kopii elektronicznych. Technologia, która pozwala na przetwarzanie tradycyjnie zachowanych dokumentów (m.in. materiałów drukowanych, filmów, taśm dźwiękowych, zdjęć) na ich cyfrowe surogaty jest digitalizacja. To dzięki temu procesowi możliwe staje się zarówno zabezpieczanie zbiorów zagrożonych, jak i upowszechnianie różnego typu dokumentów.

Jako forma ochrony zbiorów bibliotecznych i archiwalnych, digitalizacja wykorzystywana jest na świecie od ponad 20 lat. Z bibliotek, szczególnie zaawansowanych w tym procesie, wymienić należy przede wszystkim biblioteki amerykańskie, posiadające długoletnie doświadczenia w tym zakresie, a także biblioteki francuskie, hiszpańskie czy niemieckie, które dla potrzeb tworzenia wielkich zasobów cyfrowych i pozyskiwania nakładów finansowych na ten cel organizują się w konsorcja. Również wiele polskich bibliotek coraz pewniej podejmuje digitalizację wybranych pozycji swoich księgozbiorów, traktując tę działalność jako realizację podstawowej funkcji społecznej bibliotek: biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego oraz organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej (Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach), a tym samym jako przejaw aktywnego włączania się w strategię rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Naturalnym obowiązkiem każdego pokolenia jest ochrona dorobku dokumentalnego minionych pokoleń, a także prowadzenie badań nad najcenniejszymi zabytkami tej spuścizny, dlatego digitalizacja jako jedna z form ochrony dokumentów jest przedmiotem zainteresowania licznych instytucji. Wśród organizacji międzynarodowych na szczególną uwagę w tym aspekcie zasługuje m.in. działalność UNESCO, ECPA i IFLA. To właśnie im zawdzięczać należy wypracowywanie pewnych ogólnych wytycznych dotyczących strategii digitalizacji zbiorów, uruchamianie konkretnych programów, czy wreszcie tworzenie i udostępnianie serwisów informacyjnych poświęconych wielu teoretycznym i praktycznym aspektom digitalizacji zbiorów.

EUROPEJSKA KOMISJA OCHRONY I DOSTĘPU

Europejska Komisja Ochrony i Dostępu (European Commission on Preservation and Access, dalej: ECPA; <http://www.knaw.nl/ecpa/>) – utworzona 17 marca 1994 r. w Amsterdamie dla wspierania i rozwoju współpracy między bibliotekami, archiwami i innymi instytucjami, w celu zapewnienia ochrony wszelkich form dokumentów oraz podejmowania działań zorientowanych na zwiększanie dostępności europejskich archiwów i bibliotek – od początku swojego istnienia funkcjonuje jako europejska platforma dyskusji

i współpracy organizacji zajmujących się dziedzictwem narodowym w zakresie zachowania i udostępniania. Członkami Komisji są przedstawiciele środowisk naukowych, bibliotek, archiwów i świata wydawców. Komisja współpracuje z Amerykańską Komisją Ochrony i Dostępu (US Commission on Preservation and Access in Washington, D.C.), z organizacjami rządowymi i pozarządowymi w Europie (m.in. Komisją Europejską, UNESCO, Międzynarodową Federacją Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich – IFLA, Międzynarodową Radą ds. Archiwów) oraz z innymi publicznymi organizacjami zainteresowanymi problemami ochrony i zachowania dziedzictwa dokumentalnego. W kręgu zainteresowań i działań ECPA znajdują się (European ..., b.d.):

1. Informacje dla specjalistów:

– gromadzenie i rozpowszechnianie informacji specjalistycznej dotyczącej nowych tendencji i innowacyjnych rozwiązań w zakresie ochrony i dostępu,

– upowszechnianie ww. informacji na łamach różnego typu publikacji, zarówno konwencjonalnych, jak i elektronicznych.

2. Informacje do użytku publicznego:

– podnoszenie świadomości społecznej na temat zagrożeń wynikających z degradacji materiałów drukowanych oraz informowanie o możliwościach ich ochrony poprzez media elektroniczne,

– promocja elektronicznej wymiany informacji w odniesieniu do zagadnień ochrony i dostępu oraz poszukiwanie możliwości kooperacji z mediami w tym zakresie,

– zachęcanie do tworzenia prezentacji medialnych na wysokim poziomie.

3. Konsultacje i koordynacja:

– rozwijanie współpracy pomiędzy specjalistami w celu udoskonalania metod ochrony i dostępu,

– prowadzenie publicznych konsultacji z zainteresowanymi podmiotami w kwestiach dotyczących zasadniczych zagadnień związanych z ochroną i dostępem (np. implementacja standardów),

– pomoc instytucjom w eliminowaniu błędów w zakresie ochrony dokumentów i ich udostępniania.

4. Dyskusje, wymiana spostrzeżeń i szkolenia:

– organizacja spotkań i konferencji, zarówno na poziomie narodowym, jak i międzynarodowym, w celu ułatwienia i wymiany doświadczeń związanych z ochroną i dostępem oraz zdobywania wiedzy, niezbędnej do uruchamiania stosownych szkoleń,

– zaopatrywanie w materiały i pakiety szkoleniowe.

5. Badania naukowe:

– poszukiwanie nowych i innowacyjnych obszarów badawczych,

– upowszechnianie nowego znaczenia ochrony i dostępu.

Nadrzędnym celem działalności ECPA jest zatem podnoszenie poziomu świadomości społecznej na temat możliwości ochrony dokumentów drukowanych, ułatwianie dostępu do nich oraz wywieranie wpływu na działalność osób odpowiedzialnych za właściwe decyzje w tym zakresie. Z uwagi na fakt, że książki, dokumenty archiwalne, filmy, taśmy i dyski podlegają niszczącemu działaniu czasu, w celu ich zachowania i ochrony – zdaniem Komisji – muszą być uruchamiane odpowiednie programy i stosowne projekty. Praktycznymi przykładami tego typu przedsięwzięć, w odniesieniu do ECPA, są trzy projekty:

- SEPIA (Safeguarding European Photographic Images for Access; <http://www.knaw.nl/ecpa/sepia/index.html>),
- EVA (European Visual Archive; <http://www.eva-eu.org/en>),
- EVAMP (European Visual Archives Market Validation Project; <http://www.evamp.org/>).

Każdy z projektów realizowany jest przez ECPA we współpracy z Komisją Europejską oraz wieloma instytucjami zaangażowanymi w ochronę dorobku archiwalnego. Celem projektów jest digitalizacja historycznie cennych kolekcji fotograficznych, znajdujących się w archiwach europejskich oraz ich udostępnianie w postaci cyfrowej. Na stronach WWW poszczególnych projektów, poza informacjami ogólnymi omawiającymi dany projekt, jak jego cele, dane techniczne czy wykazy instytucji kooperujących, znaleźć można także szczegółowe informacje dotyczące zdigitalizowanych pozycji (ich proveniencję czy liczbę woluminów) oraz obejrzeć wybrane części kolekcji.

Za inne cenne przedsięwzięcie ECPA – w kontekście upowszechniania informacji na temat zachowania i ochrony dziedzictwa dokumentalnego w Europie – uznać należy stworzenie na stronach domowych Komisji tzw. *Mapy ochrony Europy (Preservation map of Europe)* – bazy danych rejestrującej działania i projekty podejmowane na rzecz zachowania dziedzictwa dokumentalnego w 42 krajach europejskich. W rekordach poświęconych poszczególnym krajom, poza informacjami na temat narodowych strategii ochrony dokumentów oraz wykazami realizowanych projektów i szkoleń w tym zakresie, odnaleźć można także adresy kontaktowe organizacji, instytucji i osób prywatnych zajmujących się tą problematyką w teorii i praktyce.

Inicjatywą o podobnym charakterze jest także udostępnienie ze stron WWW ECPA w pełni przeszukiwalnej bazy danych GRIP (*Gateway for Resources and Information on Preservation*), będącej wspólnym projektem Archiwum Narodowego Holandii (Nationaal Archief) i ECPA. Głównym celem bazy jest upowszechnianie informacji na temat zachowywania i ochrony dokumentów. Zawiera ona wybrane i adnotowane pozycje bibliograficzne poświęcone zagadnieniom ochrony zbiorów. Prezentowane są tu zarówno najbardziej aktualne, powszechnie dostępne i wybrane przez ekspertów materiały, stanowiące swoiste wprowadzenie w problematykę ochrony dokumentów, jak i materiały dotyczące specjalnych aspektów tego zagadnienia (np.: SEPIA – *Safeguarding European Photographic Images for Access; To Have and to Hold website on preservation of photographic collections; Ink Gall Ink Corrosion website; Preservation Science Survey. An Overview of Recent Developments in Research on the Conservation of Selected Analog Library and Archival Materials* autorstwa Henka J. Porck i René Teygeler). Ponieważ projekt GRIP pretenduje do miana rzetelnego i kompletnego źródła informacji, podaje się tu liczne odsyłacze do stron WWW poszczególnych projektów i odnośniki do portali tematycznych, tworzonych przez wiele organizacji wyspecjalizowanych w konkretnych aspektach ochrony zbiorów (np.: CoOL (Conservation Online) – zagadnienia konserwacji dokumentów; PADI (Preserving Access to Digital Information) – problematyka digitalizacji dokumentów i cyfrowego dostępu). GRIP stanowi doskonale i kompleksowo opracowany zasób informacji, który przeszukiwać można wg kategorii tematycznych, słów kluczowych i swobodnie, tj. wg dowolnych połączeń cech (ang. *free search*).

Mówiąc o działalności ECPA nie sposób nie wspomnieć także o publikacjach wydawanych (*ECPA reports*) bądź dystrybuowanych przez Komisję (*CLIR reports* – organ prasowy Council on Library and Information Resources w Waszyngtonie; *RAMP studies* – materiały UNESCO dotyczące programu The Records and Archives Management Programme), a także o licznie organizowanych warsztatach szkoleniowych (np.: Successful Summer Schools on Preservation Management) i międzynarodowych konferencjach poświęconych problematyce ochrony i dostępu.

Liczba i różnorodność podejmowanych przez ECPA działań wyraźnie świadczy o tym, że organizacja ta działa i rozwija się prężnie. Pomimo tego, że nie zajmuje się ona bezpośrednio ani opracowywaniem wytycznych i kryteriów dotyczących ochrony dokumentów, ani publikowaniem stosownych aktów normatywnych, to z całą pewnością przedsięwzięcia ECPA uznać należy za cenne międzynarodowe inicjatywy służące zarówno rozpowszechnianiu informacji na temat możliwości ochrony dokumentów drukowanych, a przez to podnoszeniu poziomu świadomości społecznej w tym zakresie, jak i wymianie poglądów i doświadczeń specjalistów zainteresowanych tą tematyką na całym świecie (w tym celu uruchomiona została także lista dyskusyjna EPIC-LST).

IFLA

IFLA (The International Federation of Library Associations and Institutions – Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich) została zarejestrowana w Holandii w 1971 r. i jest wiodącą, międzynarodową organizacją reprezentującą interesy bibliotekarzy, pracowników informacji i użytkowników w skali globalnej. Obecnie organizacja liczy ponad 1700 członków w 155 krajach (w Polsce członkami IFLA są m.in. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich i Biblioteka Narodowa). IFLA jest niezależną, międzynarodową, pozarządową organizacją typu non profit. Jej główne cele to (*About IFLA*, 2004; zob. też Radwański, 2003):

- promowanie wysokiego standardu usług bibliotecznych i informacyjnych,
- upowszechnianie rozumienia wartości dobrej biblioteki i serwisu informacyjnego,
- reprezentowanie interesów członków na całym świecie.

Członkiem IFLA może być organizacja, stowarzyszenie, instytucja (np. biblioteka) lub indywidualny bibliotekarz czy student. Istnieje wiele form członkostwa, które pozwalają na działanie w ramach IFLA każdej formie organizacyjnej – ostatnio również np. jednoosobowym centrom lub bibliotekom szkolnym. Dwoma głównymi typami członków, którzy posiadają prawo głosu, są członkowie-stowarzyszenia i członkowie-instytucje.

Problemy wspólne dla bibliotek na całym świecie są przedmiotem podstawowych działań IFLA, określonych przyjętą strategią tej organizacji. Wśród nich wymienia się programy (*IFLA...*, 2004a):

- ALP (Advancement of Librarianship Programme) związany z rozwojem profesji bibliotekarskiej w krajach rozwiniętych,
- FAIFE (Free Access to Information and Freedom of Expression) dotyczący wolności dostępu do informacji i wolności ekspresji,

- CLM (The Copyright and other Legal Matters Committee) poświęcony prawu autorskiemu i innymi aspektom prawnym,
- PAC (Preservation and Conservation) skoncentrowany na inicjatywach związanych z konserwacją i zabezpieczaniem materiałów bibliotecznych.

W aspekcie omawianego zagadnienia szczególnej uwagi wymaga zwłaszcza program ostatni, zainicjowany podczas konferencji IFLA w 1984 r. w Nairobi, a oficjalnie uruchomiony podczas konferencji poświęconej ochronie materiałów bibliotecznych, zorganizowanej przez Konferencję Dyrektorów Bibliotek Narodowych, IFLA i UNESCO w Wiedniu, w 1986 r. Celem nadrzędnym programu jest kształcenie profesjonalistów w zakresie działań związanych z ochroną dziedzictwa dokumentalnego, a przede wszystkim zabezpieczania różnego typu materiałów bibliotecznych i archiwalnych oraz podnoszenie publicznej świadomości na ten temat na świecie. Praktycznym wymiarem programu jest tworzenie cyfrowych kopii dokumentów, długotrwałe ich zachowywanie oraz udostępnianie ich we wszystkich możliwych formach.

W przeciwieństwie do innych programów IFLA, PAC zarządzany jest w sposób zdecentralizowany. Centralny Międzynarodowy Punkt – odpowiedzialny za rozwój i implementację strategii globalnej – usytuowany jest w Bibliotece Narodowej Francji, a Punkty Regionalne – zarządzające działaniami w poszczególnych krajach – w bibliotekach tych krajów (m.in. w Waszyngtonie – Library of Congress, Caracas – Biblioteca Nacional de Venezuela, Rio de Janeiro – Fundação Biblioteca Nacional de Brasil, Santiago – Biblioteca Nacional de Chile, Port of Spain – National Library and Information System Authority of Trinidad and Tobago, Tokyo – National Diet Library, Canberra – National Library of Australia, Moskwa – Library for Foreign Literature) (por. *IFLA...*, 2004c). Centrum Międzynarodowe wraz z Centrami Regionalnymi tworzą swoistą sieć organizacji współpracujących z IFLA. Każde centrum jest niezależną instytucją i samodzielnie określa priorytety dla obszaru geograficznego, za który odpowiada. Profil działalności i kierunki wytyczanych działań muszą być jednak zgodne z głównymi założeniami PAC oraz umożliwiać współpracę z podobnymi ośrodkami w zakresie różnych form aktywności (np. publikowanie sprawozdań i raportów, organizacja seminariów i konferencji, itp.). Dzięki ścisłej kooperacji Centrów Regionalnych program PAC realizowany jest na całym świecie, na poziomach narodowym, regionalnym i lokalnym, i to zarówno przy udziale organizacji i instytucji specjalizujących się w ochronie i zabezpieczaniu dokumentów w ogóle, jak i bibliotek, a zwłaszcza ich pracownicy konserwacji zbiorów.

Biorąc pod uwagę różne formy degradacji grożące dziedzictwu dokumentalnemu oraz mając na uwadze różnorodne możliwości technik cyfrowych, IFLA postanowiła – w ramach programu PAC – zintensyfikować swój udział w programach związanych z ochroną dorobku kulturalnego, a inicjowanych przez liczne organizacje międzynarodowe, takie jak m.in.: UNESCO, ECPA, CLIR czy Blue Shield Committees. Lista zawierająca wykaz organizacji wraz z inicjatywami uruchamianymi we współpracy z IFLA jest dostępna w jej witrynie (zob. *IFLA...*, 2004a, 2004b). Wymiernymi przykładami tej współpracy są m.in.:

- drukowane corocznie raporty *IFLA Core Activity On Preservation and Conservation. Annual Report*, będące doniesieniami na temat inicja-

tyw przeprowadzonych w poszczególnych krajach na przełomie danego roku kalendarzowego,

– publikowane CD-ROM-y, zawierające cyfrowe kopie dokumentów i kolekcji wybranych bibliotek (np. *La Fotografía en América Latina y el Caribe en el Siglo XIX y Comienzos del XX* czy dysk *Safeguarding our Documentary Heritage / Conservation préventive du patrimoine documentaire* opracowany we współpracy z UNESCO w ramach programu „Pamięć Świata”),

– wydawane materiały i studia tematyczne, poświęcone wielu teoretycznym zagadnieniom i praktycznym aspektom ochrony materiałów bibliotecznych i archiwalnych (np. *International Preservation News, International Preservation Issues*).

Nadrzędnym celem współpracy podejmowanej przez IFLA z wieloma międzynarodowymi organizacjami jest zatem tworzenie i rozpowszechnianie informacji dotyczących działań podejmowanych na świecie na rzecz ochrony dziedzictwa dokumentalnego. Celowi temu służą zarówno wyżej wspomniane inicjatywy wydawnicze, jak i organizacja konferencji, warsztatów, szkoleń, wspólne inicjowanie projektów czy prowadzenie badań i wypracowywanie nowych standardów ochrony zbiorów. Tak sformułowane cele znajdują swoje odzwierciedlenie także w corocznie przygotowywanych globalnych strategiach działania. W ich ramach IFLA wytycza pięć głównych priorytetów, tj.:

– rozbudowę i reorganizację istniejącej sieci ośrodków zajmujących się ochroną i konserwacją zbiorów,

– podnoszenie świadomości społecznej na temat ochrony i konserwacji materiałów bibliotecznych, szkolenie pracowników bibliotek i służb technicznych w tym zakresie, tworzenie i rozpowszechnianie informacji oraz zachęcanie społeczeństw do poszanowania dziedzictwa dokumentalnego,

– ocenę potrzeb w zakresie ochrony i konserwacji poprzez prowadzenie badań ankietowych i promowanie narodowych i międzynarodowych standardów, wytycznych i wzorcowych rozwiązań na polu ochrony i konserwacji dokumentów,

– prowadzenie badań naukowych nad przyczynami degradacji materiałów bibliotecznych i wspieranie digitalizacji zasobów jako jednej z możliwości ochrony zbiorów,

– rozwój jednolitej i skoordynowanej strategii działania przy udziale instytucji narodowych i międzynarodowych oraz organizacji zawodowo zaangażowanych w problemy ochrony dziedzictwa dokumentalnego (por. *IFLA...*, 2004d).

Za realizację ww. zadań odpowiedzialne są Centra Regionalne. Konkretnym bibliotekom i instytucjom wytycza się dodatkowo bardziej szczegółowe cele oraz ustala okres, w jakim dane inicjatywy powinny zostać przeprowadzone. Nadzór merytoryczny nad realizacją planów strategicznych sprawuje Centrum Międzynarodowe z Paryża wspólnie z IFLA.

Obecnie program PAC to jedyny program IFLA ukierunkowany na tworzenie zasobów cyfrowych. Do końca marca 2003 r. podobne zadanie spełniał także program na rzecz powszechnej dostępności dokumentów, w tym digitalizacji – UAP (Universal Availability of Publications Core Programme). Celem tego, uruchomionego pod koniec lat siedemdziesiątych, programu było zapewnienie wszystkim użytkownikom powszechnej dostępności publikowanych materiałów. Pod pojęciem materiałów publikowanych

rozumiane były jednak nie tylko materiały drukowane, ale także tzw. „szara literatura”, materiały audiowizualne oraz publikacje elektroniczne (cyfrowe i analogowe). Nadzór nad realizacją programu sprawowała Biblioteka Brytyjska, w której uruchomiono Biuro IFLA ds. Programu UAP i Biuro Wypożyczeń Międzynarodowych (The IFLA Universal Availability of Publications Core Activity (UAP); Office for International Lending (OIL), odpowiedzialne za udoskonalanie standardów wypożyczeń międzynarodowych poprzez udzielanie praktycznych wskazówek osobom bezpośrednio zaangażowanym w ten proces, gromadzenie i publikowanie informacji o korzyściach płynących z tej formy wypożyczeń oraz prowadzenie i zachęcanie do prowadzenia badań związanych z problematyką wypożyczeń międzynarodowych (zob. *Universal...*, 2004).

Praktycznym wymiarem programu UAP była realizacja trzech następujących projektów:

1. „IFLA/UNESCO survey of digitised collections in major cultural institutions” – przegląd zdigitalizowanych zasobów największych instytucji kulturalnych świata.

2. „IFLA Loan/Photocopy Request Forms” – projekt zorientowany na opracowywanie formularzy dla potrzeb wypożyczeń i tworzenia fotokopii dokumentów.

3. „Twinning Between Libraries” – inicjatywa ukierunkowana na partnerską współpracę między bibliotekami.

Szczególnego omówienia wymaga zwłaszcza projekt pierwszy, realizowany w ramach programów IFLA PAC i UAP oraz we współpracy z UNESCO. Już sama nazwa projektu wskazuje na jego cel główny, tj. tworzenie biblioteki wirtualnej zawierającej przegląd zdigitalizowanych kolekcji największych instytucji kulturalnych świata. Stworzenie takiego wykazu wydawało się niezwykle cenne z uwagi na fakt, że wiele bibliotek realizuje bądź planuje digitalizację części lub całości swoich kolekcji, by w ten sposób chronić dziedzictwo dokumentalne lub, by zasadniczo poprawić dostęp do dokumentów. Ponieważ jednak podobny przegląd powstawać zaczął już w ramach programu UNESCO „Pamięć Świata” („Memory of the World”) obie inicjatywy postanowiono połączyć w jedną całość. W 1998 r. do wielu bibliotek i instytucji kulturalnych rozesłano ankiety dotyczące procesów digitalizacyjnych (*Questionnaire...*, 1999). Zebrane na tej podstawie dane posłużyły następnie do uruchomienia bazy, zawierającej listę zdigitalizowanych zasobów wraz z odnośnikami przenoszącymi użytkowników bezpośrednio na strony WWW poszczególnych kolekcji. Początkowo zakładano, że katalog zdigitalizowanych kolekcji udostępniany będzie zarówno ze stron WWW IFLA, jak i UNESCO. Zamknięcie programu IFLA UAP dnia 30 marca 2003 r. spowodowało, że obecnie ta w pełni przeszukiwalna baza danych dostępna jest wyłącznie poprzez portal UNESCO (zob. poniżej – bazy danych UNESCO).

Pomimo zakończenia programu IFLA oraz likwidacji Biura Wypożyczeń Międzynarodowych część inicjatyw realizowanych w ramach UAP jest nadal kontynuowana. I tak, za bieżącą aktualizację *Katalogu zdigitalizowanych kolekcji* odpowiada UNESCO we współpracy z IFLA (w ramach programu PAC), a za tworzenie formularzy wypożyczeń i fotokopii dokumentów – Biblioteka Brytyjska¹. Jak nietrudno dostrzec, zarówno program

¹ Informacje zebrane na podstawie publikacji *UAP Newsletter; The IFLA Fax Guidelines-Universal Availability of Publications Core Programme; Annual Reports*, dostępnych na stronach WWW IFLA (zob. *Universal...*, 2004).

UAP, jak i PAC to ważne przedsięwzięcia międzynarodowe angażujące liczne środowiska w problemy ochrony i cyfrowego udostępniania dziedzictwa dokumentalnego. Obydwa programy traktować należy przy tym nie tylko jako programy czy założenia teoretyczne, ale przede wszystkim jako pewne idee, znajdujące swój praktyczny wymiar w tworzeniu bibliotek w środowisku cyfrowym. Pomoc udzielana przez IFLA wszystkim zaangażowanym w te procesy instytucjom, gromadzenie i publikowanie informacji na temat podejmowanych inicjatyw, tworzenie wyspecjalizowanych serwisów, promocja wzorcowych rozwiązań czy prowadzenie badań naukowych to z pewnością dodatkowe argumenty przemawiające za dalszą pożądaną działalnością IFLA w tym zakresie.

UNESCO

UNESCO (the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) jako międzynarodowa organizacja wspierająca działalność oświatową, naukową i kulturową powstała 16 listopada 1945 r. i do dziś funkcjonuje jako platforma wymiany poglądów i wypracowywania wielu standardów oraz jako instytucja pośrednicząca zarówno w tworzeniu zasobów informacyjnych, jak i ich rozpowszechnianiu. Obecnie UNESCO promuje i wspiera międzynarodową współpracę 191 krajów członkowskich i 6 stowarzyszonych na polach edukacji, nauki, kultury i komunikacji oraz próbuje stworzyć dogodne warunki do dialogu, bazującego na wzajemnym poszanowaniu różnorodności kulturowych i cywilizacyjnych (Edmondson, 2002).

Jednym ze statutowych obowiązków UNESCO jest pomoc w zachowywaniu i rozpowszechnianiu wiedzy poprzez zapewnienie ochrony dziedzictwa dokumentalnego. W 1992 r. do realizacji tych zadań utworzony został specjalny międzynarodowy program „Pamięć Świata”, którego celem jest zarówno ochrona najbardziej narażonych na zniszczenie rękopisów, druków, materiałów audiowizualnych, jak i ułatwienie dostępu do nich poprzez sporządzenie ich kopii na nośnikach cyfrowych. Ochronie takiej podlegają najcenniejsze zasoby bibliotek i archiwów.

W celu realizacji programu przy Sekretariacie Generalnym UNESCO powołano Komitet Doradczy współpracujący z IFLA i Międzynarodową Radą ds. Archiwów oraz komitety współpracy regionalnej i Komitety Narodowe, mieszczące się w 64 krajach świata. Aktywnie do tego programu włączyła się także Polska.

Na pierwszym posiedzeniu Międzynarodowego Komitetu Programu „Pamięć Świata”, które odbyło się w dniach 12-14 marca 1993 r. w Pułtusk, ustalono siedem kryteriów głównych i dwa uzupełniające, którym powinny podlegać obiekty, by znaleźć się pod opieką programu. Kryteria te zwracają uwagę na szczególne znaczenie elementów dziedzictwa dokumentalnego pod względem:

- wpływu na historię,
- znaczenia dla okresu historycznego,
- miejsca,
- dokonań wybitnej osoby,
- szczególnie ważnego tematu,
- wyjątkowej formy i stylu dzieła,
- wartości społecznych i humanistycznych (Głowacka, 2001).

Kryteria uzupełniające to kompletność zachowania materialnego dzieła i jego unikatowość. Na listę programu „Pamięć Świata” mogą trafić tylko dzieła niepowtarzalne, jedyne w swoim rodzaju. Wybór dokumentów dokonywany jest przez specjalistów danego kraju, a propozycje uzgadniane przez komitety narodowe i regionalne przedstawiane są Międzynarodowemu Komitetowi Doradczemu. Po zatwierdzeniu dokumenty są digitalizowane i zapisywane w formacie HTML lub SGML.

W ramach programu „Pamięć Świata” tworzone są także dwie bazy danych²:

– *Pamięć zagrożona (Endangered memory)* – powstający od 1995 r. światowy spis zbiorów narażonych na zniszczenie, sporządzony na podstawie wyników badania ankietowego prowadzonego w wielu bibliotekach i archiwach świata.

– *Katalog zdigitalizowanych kolekcji (UNESCO/IFLA Directory of Digitized Collections)* – wykaz rejestrujący 282 zdigitalizowane kolekcje i projekty digitalizacyjne (uporządkowane wg kategorii tematycznych, typów dokumentów i instytucji zajmujących się ich realizacją) (UNESCO/IFLA..., 2004).

Kolejne posiedzenia Międzynarodowego Komitetu programu „Pamięć Świata” przyniosły rozstrzygnięcia w kwestiach związanych z planowaniem i finansowaniem programu. Dyskutowano na nich także projekt *Ogólnych wytycznych ochrony dziedzictwa intelektualnego*. W wielu państwach powstały Komitety Narodowe, gromadzące informacje o obiektach wymagających ochrony i podejmowanych inicjatywach. Całościowo rozmiary potrzeb miała ukazać przygotowywana od momentu zainicjowania programu Światowa Lista Pamięci (*Memory...*, 1999).

W dniach 3-5 czerwca 1996 r. odbyła się pierwsza międzynarodowa konferencja programu „Pamięć Świata”, a we wrześniu 1997 r. rozważano nominacje do *Światowej Listy* oraz rekomendowano pierwsze propozycje³.

Pierwsza światowa lista „Pamięci Świata” ogłoszona została w czerwcu 1999 r. Znalazły się na niej m.in.: najpiękniejsze inkunabuły i rękopisy czeskie, najcenniejsze cymelia i wykopaliska Sofii, stare druki i rękopisy ze zbiorów Rosyjskiej Biblioteki Państwowej w Moskwie, chińska muzyka ludowa, afrykańskie pocztówki z lat 1890-1930, dziewiętnastowieczna prasa Ameryki Łacińskiej i inne⁴.

² Wcześniej istniała także baza *Pamięć utracona* – wykaz zbiorów bibliotecznych i archiwalnych, które dotknęły zniszczenia w XX wieku, zwłaszcza podczas II wojny światowej we Francji, Polsce, Niemczech i Włoszech. Wykaz obejmował 100 państw. Podaje za: Głowacka, 2001, s. 20.

³ Warto w tym miejscu wspomnieć, że w Warszawie w tym samym czasie (czerwiec 1996) miało miejsce zebranie wstępne Komitetu Krajowego UNESCO. W marcu 1997 r. Polski Komitet programu „Pamięć Świata”, na czele z przewodniczącą – doc. dr hab. Darią Nałęcz, naczelnym dyrektorem Archiwów Państwowych, i wiceprzewodniczącym – doc. dr hab. Krzysztofem Zamorskim, dyrektorem Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie, na podstawie 350 zgłoszeń i po uzyskaniu opinii wielu ekspertów, zaproponował wpisanie na listę światową 25 pozycji, pojedynczych dokumentów i zespołów archiwaliów znajdujących się w archiwach i bibliotekach. W typowaniu ich Komitet wziął przede wszystkim pod uwagę siedem kryteriów głównych i dwa uzupełniające, które zostały opracowane przez UNESCO (*Archiwalia...*, b.d.).

⁴ Z polskich propozycji ostatecznie na liście znalazły się trzy pozycje: rękopis dzieła Kopernika *De revolutionibus libri sex* ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej, dzieła Fryderyka Chopina ze zbiorów Towarzystwa im. F. Chopina w Warszawie i Biblioteki Narodowej, archiwum getta warszawskiego zwane Archiwum Emanuela Ringelbluma z Żydowskiego Instytutu Historycznego. W dniu 28 października 2002 r., w siedzibie Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie, odbyła się promocja płyty CD-ROM *Pamięć Polski – Pamięć świata*, prezentującej polskie obiekty archiwalne i biblioteczne wpisane na światową listę Programu UNESCO „Memory of the World”, połączona ze zgłoszeniem na listę

W 1997 r. UNESCO zawarło porozumienie z IFLA zobowiązujące Federację do opracowania indeksu dzieł dostępnych w Internecie (wspomniane wyżej *Katalog zdigitalizowanych kolekcji*). Przygotowano także serwis dla profesjonalistów związanych z zagadnieniami ochrony dziedzictwa, będący wykazem obecnych działań w tym zakresie i rejestrujący adresy stron WWW (ponad 300 odsyłaczy) najważniejszych organizacji (archiwów, bibliotek i organizacji międzynarodowych), zajmujących się wspomnianą problematyką (*Preservation...*, 2004).

Dostęp do *Światowej Listy UNESCO* oraz wspomnianych już baz danych możliwy jest ze strony internetowej UNESCO. Poza informacjami na temat założeń i celów samego programu znaleźć można tu także materiały konferencyjne, wzmianki o nowych projektach oraz dane dotyczące przygotowanych przez UNESCO dysków CD-ROM:

- 24, z wybranymi zdigitalizowanymi kolekcjami bibliotecznymi pochodzącymi z różnych krajów świata (np. *Memory of Poland*),
- 1, o charakterze ogólnym, z informacjami dotyczącymi ochrony zasobów światowych, opracowany we współpracy z IFLA (*UNESCO/IFLA CD-ROM Safeguarding our documentary heritage / conservation preventive du patrimoine documentaire*).

Przyrost dzieł na *Światowej Liście*, zwiększająca się liczba kooperujących w ramach programu państw (w 2001 r. 23, obecnie 66) oraz wielość i różnorodność realizowanych projektów (ponad 300) świadczą o tym, że program „Pamięć Świata” to prężnie rozwijająca się międzynarodowa inicjatywa służąca ochronie zasobów bibliotecznymi i archiwalnymi. Pomimo tego, że kryteria opracowane przez UNESCO są w zasadzie kryteriami kwalifikującymi dokumenty do digitalizacji w ramach konkretnego programu, to z całą pewnością mogłyby one pretendować do tego, by uznać je za ogólnie obowiązujące w digitalizacji zasobów bibliotek. Nietrudno zauważyć, że m.in. dzięki tak precyzyjnie sformułowanym kryteriom digitalizacji w poszczególnych krajach temu procesowi poddaje się tylko najcenniejsze i najbardziej narażone na zniszczenie dokumenty, unikając w ten sposób dowolności i dublowania prac w tym zakresie.

Z innych inicjatyw UNESCO podejmowanych na rzecz ochrony dziedzictwa kulturalnego warto odnotować w tym miejscu także uruchomienie Międzynarodowego Centrum Studiów nad Ochroną i Renowacją Dziedzictwa Kulturowego (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property, dalej: ICCROM ([---

kolejnego polskiego obiektu – aktu Konfederacji Warszawskiej z 1573 r. W dniach od 28 do 30 sierpnia 2003 r. w Gdańsku odbyło się VI Spotkanie Międzynarodowego Komitetu Doradczego Programu. Na posiedzeniu postanowiono zaproponować do nominacji na *Listę Światową* dwie kolejne polskie pozycje: Akt konfederacji warszawskiej z 1573 r. \(certyfikat wpisu na *Listę Światową* Programu UNESCO „Pamięć Świata” wystawiono 16 października 2003 r.\); Porozumienia gdańskie z sierpnia 1980 r. \(tzw. 21 postulatów\) – \(certyfikat wpisu na *Listę* wystawiono według następujących danych: numer kolejny, nazwa i data powstania \(lub stulecie\), nazwa instytucji, w której znajdują się archiwalia lub dokumenty, najistotniejsze cechy, krótka charakterystyka, kryteria i stan zachowania. Propozycje zestawione są chronologicznie, w kolejności powstawania dokumentów i dzieł. Wspomnianemu spotkaniu, w dniu 30 sierpnia, towarzyszyła także Pierwsza Konferencja Regionalna Morza Bałtyckiego programu UNESCO „Memory of the World”. Na tej konferencji, zgodnie z założeniami UNESCO, omawiano problemy dziedzictwa dokumentacyjnego krajów Basenu Morza Bałtyckiego. Uznano za sensowne i wskazane stworzenie wspólnej listy dokumentów Regionu Bałtyckiego. Niestety, w czasie obrad nie określono zasięgu terytorialnego, jaki ma obejmować ta lista. Postulowano natomiast, żeby razem zgłaszać swoje propozycje \(m.in. Metryka Litewska\). Postanowiono także zorganizować wspólny tymczasowy sekretariat pomocniczy, który będzie pełnił rolę punktu kontaktowego. Na siedzibę sekretariatu wybrano Gdańsk \(Archiwum Państwowe w Gdańsku\). Informacje na podstawie: *Archiwalia...*, b.d.](http://www.ic-</p></div><div data-bbox=)

crom.org/eng/news/iccrom.htm). Centrum powstało w Rzymie w 1959 r. na podstawie decyzji UNESCO i jest jedyną tego typu instytucją posiadającą międzynarodowe pełnomocnictwo w zakresie propagowania problematyki konserwacji i renowacji w odniesieniu do wszystkich typów dziedzictwa kulturalnego (zarówno obiektów ruchomych, jak i nieruchomych). Obecnie członkami Centrum są przedstawiciele pochodzący z ponad 100 krajów świata. Celem ICCROM jest udoskonalanie jakości działalności konserwatorskiej na świecie, a także podnoszenie poziomu świadomości społecznej na temat konieczności ochrony dziedzictwa kulturalnego. Do głównych zadań ICCROM w tym zakresie należą:

- organizacja szkoleń i kursów, pozwalających na zdobywanie nowych umiejętności w zakresie konserwacji zbiorów,
- prowadzenie biblioteki (gromadzącej ponad 80 tys. materiałów w 40 językach świata, 1200 czasopism specjalistycznych oraz bank zdjęć z tysiącem pozycji) oraz udzielanie informacji na temat różnych aspektów związanych z konserwacją,
- organizacja międzynarodowych spotkań i konferencji, służących wypracowywaniu kryteriów i standardów technicznych związanych z działalnością konserwatorską,
- popieranie współpracy międzynarodowej, na poziomie instytucjonalnym i prywatnym,
- popularyzacja procesów konserwacji oraz podnoszenie świadomości publicznej na ten temat poprzez rozpowszechnianie materiałów informacyjnych i organizację warsztatów (ICCROM, b.d.).

*

Zaprezentowany przegląd inicjatyw i programów związanych z ochroną i zachowywaniem dziedzictwa dokumentalnego w postaci cyfrowej wyraźnie świadczy o tym, że zagadnienie to jest przedmiotem zainteresowania wielu instytucji i organizacji, działających na całym świecie. Wśród podmiotów tych wymienić można zarówno organy o ogólnym profilu działalności, jak UNESCO, oraz organizacje zawodowo zajmujące się problematyką biblioteczną, jak IFLA czy ECPA. Żadna ze wspomnianych instytucji nie rości sobie praw do wytyczania ogólnych kryteriów wyboru dokumentów do digitalizacji czy decydowania o technicznych aspektach tego procesu. Sytuacja taka nie oznacza oczywiście, że na poziomie międzynarodowym nie podejmuje się żadnych prób zmierzających do standaryzacji procesów digitalizacji. Wystarczy w tym miejscu wskazać choćby omówione powyżej kryteria UNESCO czy inicjatywy ECPA. Znamiennej cechą wszelkich wspomnianych propozycji jest ich swoista „elastyczność”. W wielu dokumentach bardzo ogólnie mówi się bowiem o możliwościach i założeniach procesu digitalizacji, pozostawiając jednak ostateczne rozstrzygnięcia natury merytorycznej czy technicznej w gestii władz krajowych i lokalnych czy też zainteresowanych podmiotów, wychodząc z założenia, że konkretne decyzje zawsze uzależnione być powinny od kontekstów społecznych, politycznych i kulturowych danego kraju. Słuszne wydaje się takie podejście, gdzie to właśnie depozytariusze dorobku dokumentalnego danego kraju decydują o metodach ochrony zbiorów i rozmiarach podejmowanych działań w zależności od pewnych uwarunkowań lokalnych, a przede wszystkim – finansowych.

Tak ogólne i łagodnie sformułowane przez różne organizacje międzynarodowe wytyczne do digitalizacji mają więc przede wszystkim pomagać poszczególnym krajom w podejmowaniu konkretnych decyzji, rozstrzygnięciu kwestii problematycznych związanych z digitalizacją czy udoskonalaniu własnych działań w oparciu o najlepsze rozwiązania światowe⁵.

Omówione powyżej propozycje pragmatycznego podejścia do wielu aspektów digitalizacji zbiorów bibliotecznych to tylko wybrane przykłady tego typu inicjatyw na świecie. Prezentacja wszystkich istniejących projektów i założeń programowych związanych z ochroną dziedzictwa dokumentalnego znacznie przekroczyłaby rozmiary niniejszego artykułu, tym bardziej, że w każdym kraju wskazać można by przynajmniej kilkanaście instytucji czy organizacji zdających sobie sprawę z rangi problemu. W tym przypadku bardziej obrazowa wydaje się zatem charakterystyka procesów digitalizacji w wybranych krajach świata, a następnie wskazanie ewentualnych podobieństw i różnic zarówno w odniesieniu do przyjętych kryteriów i metod pracy, jak i wymiernych efektów podjętych działań.

BIBLIOGRAFIA

- About IFLA*. (2004). [online]. IFLANET [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/III/index.htm>>
- Annual Reports*. (2004). [online]. IFLANET. Archive – Historical Material [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/VI/2/uap-archive.htm>>
- Archiwalia i dokumenty proponowane na listę światową przez Polski Komitet programu „PAMIĘĆ ŚWIATA”* (b.d.) [online]. Archiwa Państwowe [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.archiwa.gov.pl/?CIDA=81>>
- Edmondson, Ryy (2002). *Memory of the World. General Guidelines to Safeguard Documentary Heritage*. Revised edition. [online]. UNESCO Documents and Publications. Paris: UNESCO, 72 p. [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001256/125637e.pdf>>
- European Commission on Preservation and Access. (b.d.). [online]. Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). Royal Netherlands Academy of Arts [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.knaw.nl/ecpa/>>
- Głowacka, Ewa (2001). „Pamięć Świata” – program UNESCO poświęcony ochronie i udostępnianiu najcenniejszych zasobów bibliotek i archiwów. *Bibliotekarz* 2001, nr 4, s. 19-21.
- ICCROM. (b.d.). International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (online). [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.iccrom.org/eng/about/whats.htm>>

⁵ Warto w tym miejscu wspomnieć, że podobne (autonomiczne) podejście do problematyki digitalizacji zasobów informacyjnych, dziedzictwa kulturowego i naukowego Europy prezentuje także Komisja Europejska. W swoich licznych dyrektywach i programach Komisja nie wytycza ani konkretnych merytorycznych kryteriów do digitalizacji zasobów, ani ściśle określonych norm, jakie należałoby w tym procesie uwzględnić. Celowe pozostawienie ostatecznych decyzji w kwestii digitalizacji poszczególnym krajom członkowskim ma – w zamierzeniach Komisji – przyczynić się do wypracowywania narodowych strategii digitalizacji, a w szerszym kontekście do ciągłego udoskonalania i adaptacji wzorcowych rozwiązań na poziomie międzynarodowym. W wymiarze praktycznym celowi temu służą uruchomiane przez Komisję programy badawcze, dotyczące technologii cyfrowych i ochrony zasobów, a przede wszystkim inicjowanie wielu działań i projektów w ramach programu Information Society Technologies, a także opracowanie przez Dyrektoriat Generalny Komisji Europejskiej, Wydział Ochrony i Utrzymania Dziedzictwa Narodowego Komisji Europejskiej, centralnej strony WWW – DigiCULT, zawierającej odnośniki do stron krajowych, prezentujących informacje na temat strategii digitalizacji zasobów w danym kraju oraz przyjęcie i wdrożenie systemu procedur porównawczych (benchmarking) jako kluczowego narzędzia koordynacji działań związanych z digitalizacją, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Por. Słowińska, red., 2003.

- IFLA Core Activity for Preservation and Conservation. PAC. Links of PAC Partners* (2004a). IFLANET [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/VI/4/pac-links.htm>>
- IFLA Core Activity on Preservation and Conservation PAC. Partnerships.* (2004b). [online]. IFLANET [dostęp: 9 maja 2005] Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/VI/4/pac-partners.htm#1>>
- IFLA Core Activity on Preservation and Conservation. PAC Regional Centres.* (2004c) [online]. IFLANET [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/VI/4/reg-cent.htm>>
- IFLA Core Activity on Preservation and Conservation PAC. Strategic Plan 2004–2005.* (2004d). [online]. IFLANET. Activities & Services [dostęp 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/VI/4/annual/sp04.htm>>
- Leśniewski, Daniel (b.d.). *Digitalizacja zasobów bibliotecznych* [online]. Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa [dostęp 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/doccontent2?id=266&dirids=1>>
- Memory of the World Register.* (1999). [online]. Memory of the World. UNESCO [dostęp 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.unesco.org/webworld/mdm/register/index.html>>
- Preservation and Access initiatives.* (2004). [online]. UNESCO Libraries Portal [dostęp 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.unesco.org/webworld/portal_bib/Preservation_and_Access_initiatives>
- Questionnaire on digitisation and preservation.* (1999). [online]. IFLANET Archive – Historical Material. [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/ifla-qdp/eqdp.htm>> i <<http://www.ifla.org/VI/2/p1/quest.pdf>>
- Radwański, Aleksander (2003). IFLA – struktura i podstawowe informacje [online]. *Biuletyn EBIB*, nr 8 (48) [dostęp 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ebib.oss.wroc.pl/2003/48/ifla.php>>
- Śliwińska, Maria, red. (2003). *Raport z Lund – koordynacja w zakresie dygitalizacji*. Kraków: Wydaw. Kontekst, 30 s.
- UAP Newsletter* (2002). [online]. IFLANET. Archive – Historical Material [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/VI/2/nd1/index.htm>>
- UNESCO/IFLA Directory of Digitized Collections.* (2004). [online] UNESCO [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.unesco.org/webworld/digicol>>
- Universal Availability of Publications Core Activity (UAP) is closed.* (2004). [online]. IFLANET Archive – Historical Material. [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/VI/2/uap-archive.htm>>
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (1997). *Dziennik Ustaw*, nr 85, poz. 539.
- The IFLA Fax Guidelines – Universal Availability of Publications Core Programme.* (1995). [online]. IFLANET. Archive – Historical Material [dostęp: 9 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ifla.org/VI/2/p3/g-fax.htm>>

MAŁGORZATA KOWALSKA

Institute of Information Science and Bibliology

Nicolaus Copernicus University

e-mail: koma@uni.torun.pl

**DIGITAL PRESERVATION OF WORLD DOCUMENTARY HERITAGE
IN PROGRAMS AND GUIDELINES OF EUROPEAN COMMISSION
ON PRESERVATION AND ACCESS, UNESCO AND IFLA**

The expansion of digital technology and digitization of library collections is one of the greatest challenges currently faced by people who decide on the role and development of contemporary libraries. Digital preservation of world documentary heritage has become the subject of considerable interest to numerous institutions, including heavily involved ECPA, IFLA and UNESCO. Their guidelines build a strong basis for the development of digital collections in the world and programs they initiate help to coordinate and improve on the quality of digitization projects and technology. This paper discusses some projects run by the afore-mentioned organizations and presents the most important programs, guidelines and rules concerning practical aspects of digital preservation of the documentary heritage.

Artykuł wpłynął do redakcji 24 stycznia 2005 r.

MARIUSZ LUTEREK

Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych

Uniwersytet Warszawski

e-mail: m.luterek@uw.edu.pl

WROTA POLSKI – WROTA DO URZĘDU?

Mariusz Luterek jest absolwentem Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, a obecnie słuchaczem studium doktoranckiego na Wydziale Historycznym UW oraz asystentem w Instytucie Społeczeństwa Wiedzy. Specjalizuje się w problematyce rozwoju społeczeństwa informacyjnego, w szczególności w zagadnieniach systemów informacji publicznej. Opublikował m.in.: Informacja o rozszerzeniu Unii Europejskiej w systemie elektronicznej informacji publicznej UE. *Zagadnienia Informacji Naukowej* 2003 nr 2 s. 63-79; Systemy informacji publicznej. *Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej* 2004 nr 3-4 s. 3-6.

Artykuł przedstawia analizę strategii „Wrota Polski” w wersji z grudnia 2002 r. Omówieniu genezy projektu towarzyszy próba zdefiniowania i zróżnicowania znaczeń terminów e-urząd, e-administracja oraz e-government. Analiza systemu priorytetyzacji usług w strategii pozwoliła na określenie głównych wad i zalet wdrażanego rozwiązania z punktu widzenia całego systemu e-government – w aspekcie budowania sieci paneuropejskiej (program IDA), a także wykazanie fragmentaryczności implementowanych rozwiązań oraz braku celów długookresowych. Wnioski płynące z analizy umożliwiły sformułowanie palety oczekiwań wobec nowej wersji projektu przygotowywanej przez Infovide SA oraz McKinsey & Company: standaryzacji usług spoza grupy usług priorytetowych, uwzględnienia roli informacji publicznej w tworzeniu zintegrowanego systemu usług publicznych, równoległego zdefiniowania celów cząstkowych i końcowych oraz uwzględnienia wyzwań implikowanych przez postępującą integrację europejskiego systemu administracji publicznej.

WPROWADZENIE

Wrota Polski to rządowa strategia, która ma zapewnić przeniesienie usług administracji centralnej i samorządowej na platformę cyfrową. Dzięki temu wszystkie interakcje pomiędzy administracją a obywatelami (G2C) oraz administracją a przedsiębiorstwami (G2B) będą mogły odbywać się drogą elektroniczną. Pierwsza wersja strategii, opublikowana w grudniu 2002 r., stała się podstawą dla wdrożenia dwóch projektów pilotażowych: Wrót Małopolski oraz Wrót Podlasia. W drugiej połowie 2004 r. Ministerstwo Nauki i Informatyzacji ogłosiło konkurs na przygotowanie jednolitej platformy e-government w Polsce. Zwycięzcy tego konkursu – firmy Infovide SA oraz McKinsey & Company – byli zobowiązani do złożenia projektu końcowego do 31 grudnia 2004 r. (*Wrota Polski...*, 2004).

Wyniki prac Infovide SA – McKinsey & Company zostały opublikowane 7 stycznia 2005 r., jednak wydaje się, że jest to dobry moment na dokonanie analizy wstępnego projektu z 2002 r. Pozwoli ona określić paletę oczekiwań, która będzie dobrym punktem wyjścia dla analizy ostatecznej wersji strategii Wrota Polski.

GENEZA STRATEGII WROTA POLSKI

e-Government jest jednym z czterech filarów strategii e-Europe, (*eEurope 2002*, 2000, s. 3), w skład której wchodzi również e-Learning, e-Commerce oraz e-Health. Strategia ta, przyjęta w 2000 r., ma za zadanie pobudzić informatyzację różnych obszarów życia społecznego od edukacji po służbę zdrowia. Generalnym jej założeniem jest rozwój infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej – jednego z narzędzi budowania społeczeństwa informacyjnego, bez którego niemożliwe jest budowanie społeczeństwa wiedzy. Oba pojęcia (*społeczeństwo informacyjne*, *społeczeństwo wiedzy*) zostały nierozzerwalnie związane w przyjętej na szczycie Unii Europejskiej w Lizbonie w 2000 r. tzw. Strategii Lizbońskiej, (*Lizbon European Council...*, 2000), która stawiała za cel osiągnięcie do 2010 r. przez Unię statusu najbardziej konkurencyjnej na świecie gospodarki opartej na wiedzy m.in. dzięki zastosowaniom ICT.

Opublikowany niedawno Raport Koka (*Facing the challenge...*, 2004, s. 8-10) stwierdza co prawda, że przekształcenia nakreślone przez Strategię Lizbońską wdrażane są zbyt wolno i niekiedy zbyt fragmentarycznie, jednocześnie podkreśla się jednak istnienie wyraźnej woli politycznej i potrzeby ekonomicznej dla fundamentalnych zmian w funkcjonowaniu Unii – państwa członkowskie są znacznie silniejsze razem, niż każde z osobna. Dlatego konieczne jest wdrożenie wspólnych standardów i umocnienie współpracy, również w zakresie kooperacji administracji poszczególnych krajów.

W 2000 r., kiedy tworzono strategię e-Europe oraz definiowano założenia Strategii Lizbońskiej, państwa Europy Środkowo-Wschodniej prowadziły dopiero negocjacje akcesyjne, tak więc formalnie nie mogły stać się sygnatariuszami żadnego z tych dokumentów. Dlatego stworzono strategię pod nazwą e-Europe+, która została podpisana przez wszystkie państwa ubiegające się o członkostwo, a która jest odpowiednikiem strategii e-Europe.

Kontynuacją tego procesu było przyjęcie w dniu 14 czerwca 2001 r. dokumentu pod nazwą *ePolska – Plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006*, który jako pierwszy zdefiniował cele rozwoju e-government w Polsce.

E-GOVERNMENT

W języku polskim termin *e-government* często tłumaczony jest jako *e-administracja* (cyfrowa administracja) bądź też *e-urząd* (cyfrowy urząd). W rzeczywistości żaden z tych terminów nie odwzorowuje znaczenia angielskiego terminu *e-government*. Nazwa ta, szczególnie w jej europejskim rozumieniu¹, obejmuje szereg usług oferowanych przez jednostki sektora budżetowego, które wychodzą poza szeroko rozumianą administrację publiczną. Dotyczy to np. policji, bibliotek publicznych, uniwersytetów czy służby zdrowia. Dlatego termin *e-government* należy rozumieć jako „elektroniczny system informacji i usług publicznych”, a nie jako e-administrację, czy e-urząd. W niniejszym artykule terminy *e-government*, *e-administracja* oraz *e-urząd* używane będą w następującym znaczeniu:

¹ Przedstawionym w strategii e-Europe.

– e-government: elektroniczny system informacji i usług publicznych (oferowanych przez jednostki sektora budżetowego, w tym uniwersytety, służbę zdrowia, biblioteki),

– e-administracja: elektroniczny system informacji i usług oferowanych przez administrację publiczną,

– e-urząd: platforma cyfrowa pojedynczego urzędu umożliwiająca dostęp do oferowanych przez niego informacji i usług.

Ze względu na nierównomierny poziom rozwoju systemów elektronicznych, konieczne jest wprowadzenie pewnej typologii w zakresie rozwoju e-administracji. Najczęściej wykorzystywany jest system obejmujący następujące poziomy:

1. Informacja o jednostkach administracji publicznej (komunikacja jednokierunkowa, od urzędu).

2. Informacja zorientowana na obywatela – co wymaga udostępnienia na stronach poszczególnych jednostek administracji publicznej informacji o określonych, istotnych dla obywateli zagadnieniach (w tym informacji o usługach publicznych).

3. Udostępnienie usług publicznych (możliwość pobrania formularzy, złożenia ich online, uzyskiwania informacji o stanie realizacji sprawy, uzyskanie decyzji).

4. Usługi zintegrowane – zintegrowane punkty dostępu do informacji i usług online (portale tematyczne i nakierowane na określone grupy odbiorców, o charakterze międzyinstytucjonalnym).

Pierwszym filarem e-government jest informacja. W Polsce z terminem *e-administracja* związany jest termin *informacja publiczna*, definiowany przez *Ustawę o dostępie do informacji publicznej* (Ustawa..., 2001) jako informacja publiczna jawna, a więc taka, której odbiorcą końcowym może być każdy obywatel. W odróżnieniu od niej informacja sektora publicznego obejmuje informację publiczną jawną i niejawną. Oba rodzaje informacji są istotne z punktu widzenia rozwoju systemów e-government. Informacja jawna dostępna jest na przykład na stronach internetowych, z reguły ma charakter jednokierunkowy (przepływa do odbiorcy końcowego). Informacja publiczna niejawną jest jednym z filarów usług publicznych i opiera się na dwustronnej komunikacji (np. między urzędem a obywatelem, między dwoma urzędami).

Stopień informatyzacji systemów obejmujących zbiory informacji niejawną wpływa na efektywność realizacji usług publicznych. Tym samym informacja niejawną, choć niedostępna bezpośrednio, jest istotnym elementem w relacjach użytkowników zewnętrznych z urzędami.

Informacja publiczna jawna może przyjąć formę:

– informacji o jednostkach administracji publicznej (ich działaniach, organizacji, pracownikach, sposobie wykorzystania funduszy publicznych itp.),

– informacji nakierowanej na określone grupy odbiorców.

Sposób prezentowania informacji o jednostkach administracji publicznej jest w Polsce ściśle określony co do formy i treści – każda jednostka sektora publicznego zobowiązana jest do wydzielenia w ramach swojej strony internetowej sekcji pod nazwą „Biuletyn Informacji Publicznej”.

Drugim filarem systemów typu e-government są usługi publiczne, które, podobnie jak informacja publiczna, powinny być dostępne online. W strategii e-Polska nie porusza się kwestii usług publicznych – dokument koncentruje się na elektronicznej informacji publicznej oraz informatyzacji samych

urzędów. Problematyka digitalizacji usług pojawia się dopiero we Wrotach Polski.

WROTA POLSKI (GRUDZIEŃ 2002)

Jak deklarują autorzy projektu, misją strategii Wrota Polski jest: „zwiększenie o 10 procent rzeczywistej, a o 40 procent potencjalnej efektywności administracji publicznej, związanej ze świadczeniem usług publicznych oraz z realizacją innych zadań publicznych przy jednoczesnym polepszeniu przejrzystości pracy administracji i jej elastyczności” (*Wrota...*, 2002, s. 20). Tak więc kluczową rolę w strategii pełnią usługi publiczne rozumiane jako „usługi świadczone przez organy administracji publicznej na rzecz obywateli oraz organizacji, a także inne formy komunikacji pomiędzy organami administracji publicznej a obywatelami i organizacjami, służące realizacji zadań administracji publicznej lub wywiązywaniu się obywateli i organizacji z obowiązków wobec państwa” (*Wrota...*, 2002, s. 13).

Zastosowana w projekcie klasyfikacja usług, zgodnie z przyjętą w Unii Europejskiej zasadą, opiera się na podziale wedle grup docelowych: obywatele (G2C: *government-to-citizen*) oraz przedstawiciele świata biznesu (G2B: *government-to-business*) (tab. 1).

Tabela 1

Usługi e-government dla użytkowników zewnętrznych na podstawie: *Wrota...*, 2002, s. 71-72

G2C	G2B
<ul style="list-style-type: none"> - rozliczenia z urzędem skarbowym - usługi oferowane przez urzędy pracy - uzyskanie świadczeń socjalnych, rent, emerytur - uzyskanie dokumentów osobistych (dowód paszport, prawo jazdy) - rejestracja pojazdu - uzyskanie pozwolenia na budowę - zapisanie się na wizytę do lekarza - dostęp do katalogów bibliotecznych - zgłoszenia na policję - zmiana zameldowania - usługi oferowane przez urzędy stanu cywilnego - złożenie dokumentów na studia 	<ul style="list-style-type: none"> - rozliczenia z urzędem skarbowym - podatek dochodowy od osób prawnych - VAT - rejestracja działalności gospodarczej - przekazanie danych statystycznych - zgłoszenia celne - zezwolenia związane z ochroną środowiska - zamówienia publiczne - rejestracja i rozliczenia w zakresie świadczeń na rzecz pracowników

Warto zaznaczyć, że rodzaje usług, określanymi mianem publicznych, przedstawione w projekcie Wrot Polski, wychodzą poza ramy definicji usług publicznych skonstruowanej na potrzeby tego dokumentu: dostęp online do katalogów bibliotecznych może być określony jako usługa publiczna, jednak z pewnością nie jest to usługa oferowana przez administrację publiczną. Są dwa możliwe wyjaśnienia tej rozbieżności:

1. Lista usług publicznych przedstawiona we Wrotach Polski została bezkrytycznie przeniesiona z dokumentów Unii Europejskiej (identyczna lista prezentowana jest np. w strategii e-Europe), bez sprawdzenia jej zgodności z przyjętą definicją. Dowodem na takie wytłumaczenie są pojawiające się w kilku miejscach w dokumencie kalki językowe, np. termin zezwolenia na środowisko jest wyraźnym tłumaczeniem ang. *environment-related permits*.

Jednocześnie w innej części strategii (*Wrota...*, 2002, s. 41) używa się sformułowania „zezwolenia i raporty dotyczące ochrony środowiska”. Taka terminologiczna niespójność pozwala przypuszczać, że cała strategia została stworzona poprzez złączenie opracowań przygotowanych przez różne osoby, które pracowały niezależnie od siebie.

2. Przyjęcie takiej listy dało twórcom strategii możliwość inkorporowania elementów, których informatyzacja (w tym obecność w Internecie) finansowana jest spoza budżetu centralnego, a w najgorszych przypadkach – koszt ich digitalizacji pokrywany jest w ramach budżetów przewidzianych na codzienną działalność. Co więcej, na przykład w przypadku bibliotek, trudno jest mówić o możliwościach wpływu administracji publicznej na sposób ich informatyzacji, w tym również kompatybilności systemów. Tak więc możliwe jest, że inicjatywy podejmowane i realizowane oddolnie zostały objęte wspólnym dokumentem, który pozwala przypisać zewnętrzne osiągnięcia samej strategii.

PRIORYTETYZACJA USŁUG

Priorytetyzacja² przedstawionych w tabeli 1 usług publicznych została dokonana w dwóch aspektach: analizy formalnej oraz preferencji potencjalnych użytkowników. W przypadku analizy formalnej wykorzystano dwa podstawowe kryteria: efektywność i łatwość realizacji. W każdym z nich wyróżniono kilka podkryteriów:

1. Efektywność:

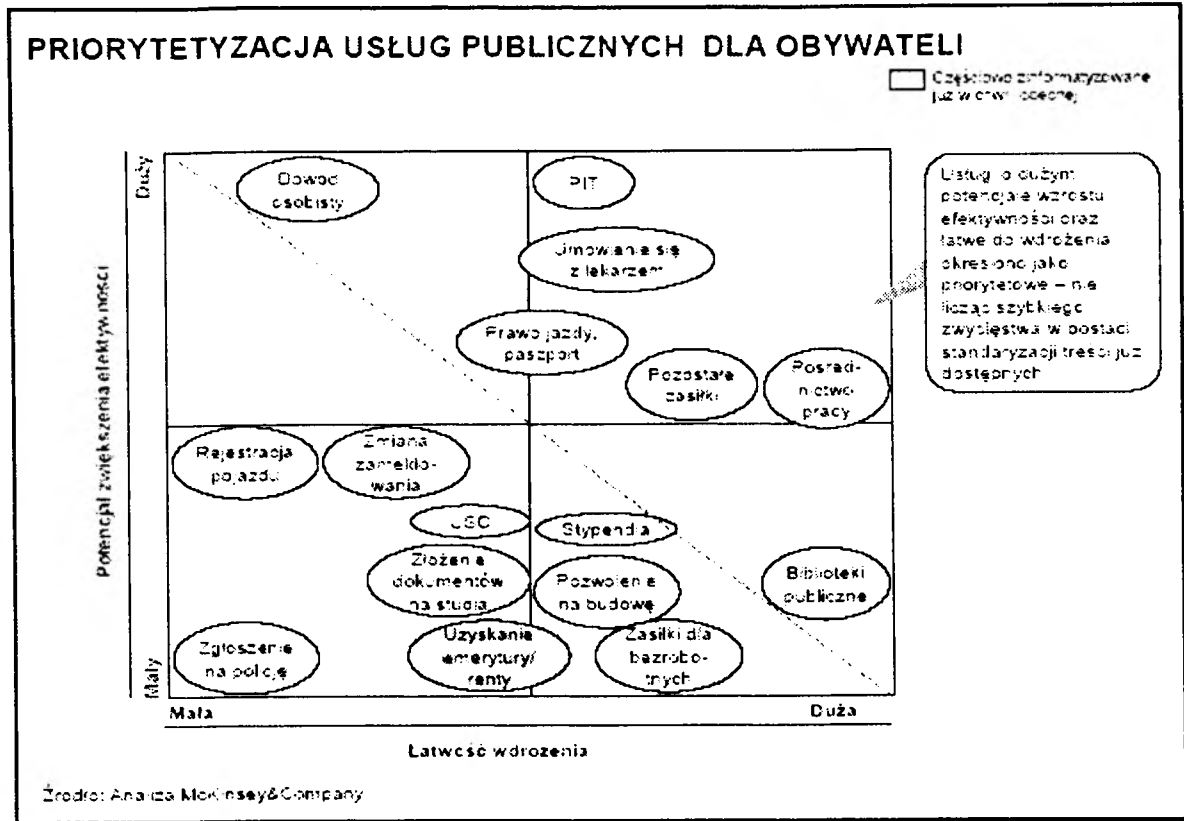
- a) wolumen (liczba świadczonych usług w ciągu roku – im większa tym bardziej efektywne będzie zainformatyzowanie danej usługi),
- b) zainteresowanie informatyzacją wśród usługobiorców (określenie liczby potencjalnych użytkowników),
- c) pracochłonność,
- d) liczba interakcji usługobiorcy z urzędem (jeśli realizacji określonej usługi wymaga kilkakrotnego kontaktowania się z urzędem tym efektywniejszym rozwiązaniem jest informatyzacja tej usługi),
- e) komunikacja z innymi urzędami (interoperacyjność),
- f) czas trwania procesu (poziom jego skrócenia).

2. Łatwość realizacji:

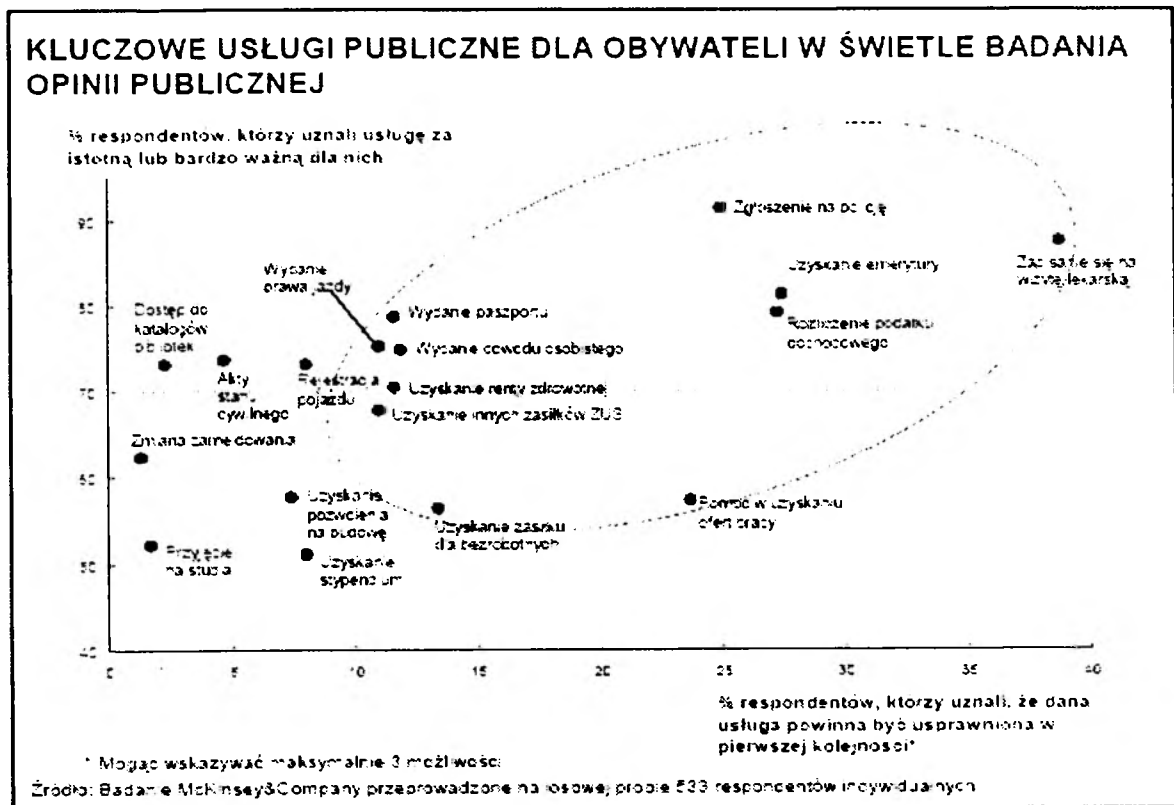
- a) komunikacja z innymi urzędami (interoperacyjność),
- b) wymagany poziom zabezpieczeń (konieczność wdrożenia określonych protokołów bezpieczeństwa),
- c) obecne zaawansowanie informatyzacji (np. w przypadkach, gdy realizacja danej usługi w urzędzie odbywa się w środowisku elektronicznym rozwiązaniem wystarczającym może być dodanie modułu online).

Na podstawie tych kryteriów wskazano usługi, które w pierwszej kolejności powinny być zainformatyzowane. W przypadku usług dla obywateli proces ten miałby dotyczyć: uzyskania dokumentów osobistych (dowód, paszport, prawo jazdy), uzyskania zasiłków, dostępu do usług oferowanych przez urzędy pracy, rozliczeń z urzędem skarbowym, zapisywania się na wizytę do lekarza oraz korzystania z katalogów bibliotecznych (rys. 1).

² Priorytetyzacja usług – określenie usług, które powinny być przeniesione na platformę cyfrową w pierwszej kolejności.

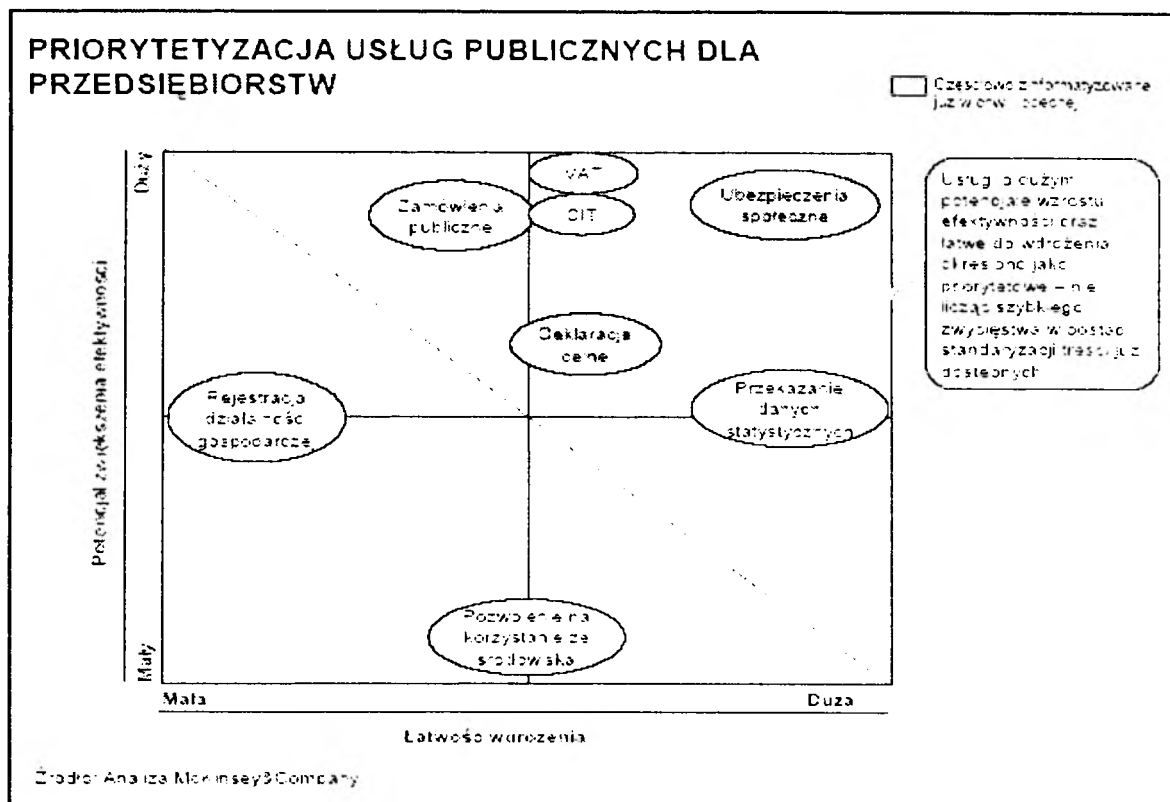

Rys. 1. Priorytetyzacja usług publicznych dla obywateli – analiza formalna. Źródło: Wrota..., 2002, s. 75

Rys. 2. Priorytetyzacja usług publicznych dla obywateli – badanie opinii publicznej. Źródło: Wrota..., 2002, s. 80

Drugim etapem procesu priorytetyzacji usług było przeprowadzenie badań opinii publicznej. Wyniki badania w znacznej części pokrywały się z rezultatami analizy formalnej. Jediną usługą, którą respondenci nie wyrazili zainteresowania, a której priorytetowość wskazano w pierwszym etapie, był dostęp do katalogów bibliotecznych³. Jednocześnie badani wskazali trzy usługi, które nie zostały wyróżnione w trakcie przeprowadzania analizy formalnej: zgłoszenia na policję, uzyskanie emerytury oraz uzyskanie zasiłku dla bezrobotnych (rys. 2). Pierwszą z nich odrzucono ze względu na niski wolumen (informatyzacją mogłyby być objęte tylko zgłoszenia o kradzieżach), natomiast wysokie zainteresowanie respondentów uzyskaniem dostępu do emerytur i zasiłków dla bezrobotnych uznano za wyraz niezadowolonia z funkcjonowania całego systemu, a nie tylko procesu uzyskiwania świadczeń. Ostatecznie jako wiążące przyjęto rezultaty analizy formalnej.

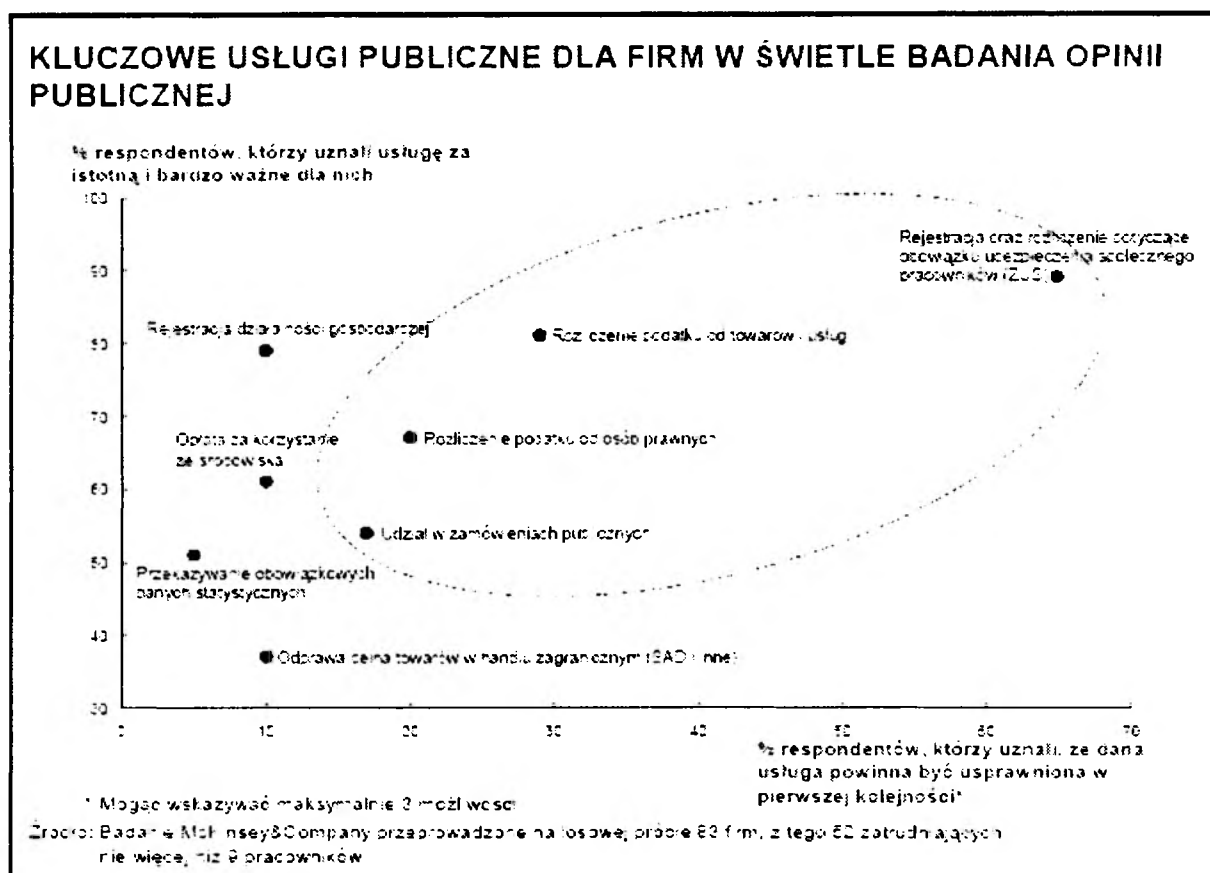
Rys. 3. Priorytetyzacja usług publicznych dla przedsiębiorstw – analiza formalna. Źródło: *Wrota...*, 2002, s. 76

Analiza formalna w przypadku usług dla przedsiębiorstw doprowadziła do wskazania 5 usług priorytetowych: rozliczeń z urzędem skarbowym (VAT, CIT), udziału w zamówieniach publicznych, zgłoszeń celnych, przekazywania danych statystycznych oraz usług związanych z ubezpieczeniami społecznymi pracowników. Oznacza to, że jedynie rejestracja działalności go-

³ Brak wskazań usług związanych z działalnością biblioteczną może wynikać po pierwsze – z faktu dostępności online katalogów wszystkich większych bibliotek w kraju (respondenci nie widzieli potrzeby wskazywania usług dostępnych już online), a po drugie – inne usługi, o które pytano, mogły być ważniejsze z punktu widzenia respondentów niż usługi biblioteczne. Duży wolumen usług bibliotecznych, wskazany w analizie formalnej, najwyraźniej nie może być utożsamiany z najpilniejszymi potrzebami respondentów.

spodarczej oraz zezwolenia związane z ochroną środowiska nie znalazły się w grupie usług priorytetowych (rys. 3).

Odwrotnie niż to było w przypadku usług dla obywateli, badanie opinii publicznej spowodowało wyłonienie znacznie mniejszej liczby usług priorytetowych dla przedsiębiorstw niż analiza formalna. W zasadzie badani wskazywali na potrzebę informatyzacji tylko trzech usług: rozliczeń z urzędami, udziału w zamówieniach publicznych oraz ubezpieczenia społecznego pracowników (rys. 4). Rezultaty kompilacji wyników analizy formalnej oraz badania opinii publicznej (usługi ostatecznie wskazane jako priorytetowe) przedstawiono w tabeli 2.

Rys. 4. Priorytetyzacja usług publicznych dla przedsiębiorstw – badanie opinii publicznej Źródło: Wrota..., 2002, s. 81

Tabela 2

Usługi e-government dla użytkowników zewnętrznych uznane za priorytetowe na podstawie: Wrota..., 2002, s. 83-84

G2C	G2B
<ul style="list-style-type: none"> - rozliczenia z urzędem skarbowym - usługi oferowane przez urzędy pracy - uzyskanie zasiłków - uzyskanie dokumentów osobistych (dowód paszport, prawo jazdy) - zapisanie się na wizytę do lekarza - dostęp do katalogów bibliotecznych 	<ul style="list-style-type: none"> - rozliczenia z urzędem skarbowym (VAT, CIT) - przekazanie danych statystycznych - zamówienia publiczne - rejestracja działalności gospodarczej - zgłoszenia celne - rejestracja i rozliczenia w zakresie świadczeń na rzecz pracowników

WROTA POLSKI W INNYCH DOKUMENTACH

W grudniu 2003 r. przyjęto *Strategię informatyzacji Rzeczypospolitej Polskiej – e-Polska na lata 2004-2006*. W dziale poświęconym Wrotom Polski omawia się głównie wewnętrzną informatyzację urzędów centralnych. W zakresie usług zewnętrznych zaplanowano standaryzację prezentacji stron internetowych administracji rządowej, przeniesienie priorytetowych usług publicznych na platformę elektroniczną (I połowa 2005 r.) oraz stworzenie w II połowie 2005 r. platformy cyfrowej umożliwiającej dostęp do zintegrowanego systemu usług dla podmiotów korzystających ze środowiska (usługi tej, rozpatrywanej jako „zezwolenia związane z ochroną środowiska” nie zaliczono do grupy usług priorytetowych we Wrotach Polski). Od połowy 2005 r. zaplanowana jest realizacja działania, które enigmatycznie określono jako „poszerzenie oferty elektronicznej” (*Strategia...*, 2003, s. 25-26).

We wrześniu 2004 r. ogłoszono *Plan działań na rzecz rozwoju elektronicznej administracji (e-Government) na lata 2005-2006* (*Plan...*, 2004). Warto zaznaczyć, że zapowiedź tego Planu, który miał być przyjęty w I połowie 2004 r., znalazła się w ogłoszonej w grudniu 2003 r. strategii e-Polska (przy czym miał on obejmować szerszy horyzont czasowy – lata 2004-2006). Jeszcze 31 sierpnia 2004 r., w trakcie omawiania go przez Komitet Europejski Rady Ministrów zakładano, że obejmuje on lata 2004-2006 (*Komunikat...*, 2004).

Plan utrzymał założenie utworzenia w II połowie 2005 r. platformy usług dla podmiotów korzystających ze środowiska i jest to jedyna zmiana w stosunku do założeń przedstawionych we Wrotach Polski.

WNIOSKI

Analiza wstępnej wersji projektu Wrota Polski prowadzi do kilku krytycznych wniosków:

1. Wątpliwości może budzić to, czy w projekcie uwzględniono wymagania współpracy na platformie cyfrowej polskiej administracji z administracją innych państw Unii Europejskiej; w zasadzie nie uwzględnia się założeń programu IDA (Interchange of Data between Administration), który definiuje zasady współpracy administracji publicznej wszystkich państw członkowskich w zakresie przekazywania informacji i integracji usług publicznych (np. przesyłanie informacji dotyczących ubezpieczeń zdrowotnych w ślad za obywatelem przenoszącym się do innego kraju członkowskiego). Nadmienia się tu tylko fakt istnienia programu IDA, (*Wrota...*, 2002, s. 40), a sam program omówiony jest jedynie w załączniku A.

2. Założenie, że najlepszym rozwiązaniem ma być zapewnienie, aby „najważniejsze usługi publiczne były pojedynczo wprowadzane na platformę elektroniczną, a [dopiero] w następnej fazie nastąpiłaby integracja usług umożliwiająca pełną interoperacyjność” (*Wrota...*, 2002, s. 68) oznacza brak jasno określonych, długoterminowych celów, które wyznaczałyby ramy działań na najbliższe lata. Informatyzacja określonych procesów zachodzących w administracji publicznej powinna być realizowana na podstawie przyjętych celów końcowych, a nie częściowych. Udostępnienie online wybranej usługi (wybranych usług) to tylko jeden z wielu kroków, jakie należy poczynić w celu stworzenia spójnego, zintegrowanego systemu e-government. Brak

celów końcowych i określenia sposobów ich osiągnięcia może owocować przyjmowaniem różnych sposobów realizacji celów częściowych, które w momencie rozpoczęcia integracji mogą okazać się niekompatybilne.

3. Priorytetyzacja usług nie może oznaczać braku standardów dla usług, które nie zostały wskazane jako warte informatyzacji w pierwszej kolejności. W tym przypadku również można dostrzec brak jasno określonego modelu końcowego w postaci spójnego systemu e-government. Poszczególne jednostki administracji publicznej mają możliwość informatyzacji innych usług niż tylko tych, które zostały przedstawione w tabeli 2 (np. rejestracja działalności gospodarczej). Wynika to z uwarunkowań charakterystycznych dla poszczególnych regionów, sposobu funkcjonowania danego urzędu, aż wreszcie jego typu (czy jest to np. urząd skarbowy, urząd powiatowy itd.). Brak określonego celu końcowego może oznaczać hamowanie potencjału rozwojowego urzędów przodujących we wdrażaniu rozwiązań informatycznych.

4. Zintegrowane systemy e-government to platformy umożliwiające dostęp nie tylko do usług publicznych, ale również do informacji publicznej. Nie wystarczy tu odwoływać się do *Ustawy o informacji publicznej*, ani zalecać poszerzenie znaczenia terminu *informacja publiczna* w ramach tej ustawy. Wrota Polski, koncentrując się na informatyzacji usług publicznych, pomijają drugi filar e-government – informację publiczną.

Przedstawiona analiza wstępnej koncepcji strategii Wrota Polski z grudnia 2002 r. uwidacznia fragmentaryczność wybranych rozwiązań, a w szczególności brak spójnej, jednolitej polityki w zakresie informatyzacji urzędów oraz digitalizacji informacji i usług. Od kolejnej wersji strategii, przygotowanej przez Infovide S.A i McKinsey & Company, należy zatem oczekiwać: uwzględnienia wymiaru europejskiego, przedstawienia mechanizmów zapewnienia interoperacyjności urzędów oraz zintegrowanych rozwiązań obejmujących zarówno usługi jak i informację.

BIBLIOGRAFIA

- eEurope 2002*. (2000). *An Information Society For All*. Action Plan prepared by the Council and the European Commission for the Feira European Council, 19-20 June 2000.
- Facing the challenge: The Lisbon Strategy for Growth and Employment*. (2004). Report from the High Level Group chaired by Wim Kok, November 2004. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 54 p.; dostępny także w World Wide Web: <http://europa.eu.int/growthandjobs/pdf/kok_report_en.pdf>
- Komunikat z posiedzenia KERM*, 31 sierpnia 2004. (2004). [online]. Urząd Komitetu Integracji Europejskiej. Komunikaty z posiedzeń KERM [dostęp: 24 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www1.ukie.gov.pl/WWW/kie.nsf/0976C4DAA8F5CBCF1C1256F10003C3B33?>>
- Lisbon European Council, 23 and 24 March 2000*. (2000). [online]. Presidency Conclusions. The Council of the European Union. Documents [dostęp: 24 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm>
- Plan działań na rzecz rozwoju elektronicznej administracji (eGovernment) na lata 2005-2006*. (2004). [Warszawa]: Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, 65 s.; dostępny także w World Wide Web: <http://www.mnii.gov.pl/_gALLERY/45/23/4523.pdf>
- Strategia informatyzacji Rzeczypospolitej Polskiej – ePolska na lata 2004-2006*. (2003). [Warszawa]: Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, 55 s.; dostępny także w World Wide Web: <http://www.mnii.gov.pl/_gALLERY/14/147.pdf>
- Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej. (2001). *Dziennik Urzędowy*; nr 112, poz. 1198; [dostęp: 24 maja 2005]. Dostępny w WWW: [online], <<http://isip.sejm.gov.pl/prawo/index.html>>

- „Wrota Polski” dla obywateli. (2004). [online]. JobSales. Wiadomości, 1.12.2004; [dostęp: 24 maja 2005]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.jobsales.pl/news.php?id=7>>
- Wrota. Wstępna koncepcja projektu. (2002). [Warszawa]: Komitet Badań Naukowych, 164 s.; dostępny także w World Wide Web: <http://www.bemowo.waw.pl/rozwoj/e_gov/wrota.pdf>

MARIUSZ LUTEREK

Institute of Information Science and Book Studies
Warsaw University
e-mail: m.luterek@uw.edu.pl

GATEWAY TO POLAND – GATEWAY TO PUBLIC SERVICES?

The author of this article provides an analysis of „Gateway to Poland” strategy as presented in December 2002. He discusses the origins of the project and makes an attempt to define terms such as e-office/services, e-administration and e-government. The analysis of the strategy system for service prioritization allows the author to define main advantages and drawbacks of the project being implemented while taking a look at the whole e-government system (including the implementation of a paneuropean network – IDA project). The author points to the fragmentary character of implemented solutions and lack of long-term goals. The results of this analysis allowed to build a scope of demands for the new version of the project being prepared by Infovide SA and McKinsey & Company: the standardization of services other than priority services, the integration of public information into the construction of an integrated system of public services, the coherent definition of partial and final goals, the recognition of challenges resulting from the growing integration of European public administration system.

Artykuł wpłynął do redakcji 27 stycznia 2005 r.

ELŻBIETA ROŹNIAKOWSKA¹
BŁAŻEJ FERET²

Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej

KOMENTARZ
do artykułu Ewy Dobrzyńskiej-Lankosz
Jak do tego doszło? Geneza katalogu NUKAT³

Głównym motywem powstania niniejszego komentarza jest fragment ww. artykułu, który na stronie 116 mówi o: „działaniach blokujących postęp prac nad projektem i opóźniających decyzje prowadzące do uruchomienia katalogu centralnego NUKAT, co mogło przynieść jedynie negatywne skutki, a w skrajnym przypadku fiasko całego przedsięwzięcia”. Lektura tej części artykułu nasunęła nam na myśl, iż autorka nie w pełni zrozumiała intencje grupy bibliotek (w szczególności bibliotek korzystających z systemu HORIZON), które miały współtworzyć koncepcję NUKAT. Z pewnością żadna biblioteka nie dążyła do blokowania inicjatywy NUKAT, ponieważ wszystkie strony i biblioteki biorące udział w tej inicjatywie były gorącymi zwolennikami utworzenia katalogu narodowego. Czynnikiem, który doprowadził do opóźnień była różnica poglądów na temat kształtu katalogu oraz niechęć stron konfliktu do zmian w przyjętych stanowiskach. Ale zacznijmy od skróconego przytoczenia faktów:

- w 1996 r. powstał pod nazwą WuKa projekt wspólnego katalogu bibliotek wykorzystujących system VTLS;
- w końcu 1997 r. zaistniała możliwość uzyskania z Fundacji A. W. Mellon funduszy na budowę centralnego katalogu narodowego pod warunkiem udziału w przedsięwzięciu zarówno bibliotek VTLS, bibliotek „horizonowych”, jak i Biblioteki Narodowej;
- dla realizacji ww. celu powołano Zespół Koordynacyjny.

Po rozpoczęciu dyskusji o kształcie polskiego katalogu centralnego okazało się, że grupa bibliotek użytkujących system VTLS dąży do realizacji NUKAT zgodnie z wcześniej opracowanym modelem WuKa, który utworzony przeciw

¹ Elżbieta Roźniakowska, zastępca dyrektora BGPL, była zastępcą kierownika Project Management Team wdrażającego system HORIZON w bibliotekach akademickich Łodzi i z ramienia bibliotek – członków konsorcjum łódzkiego uczestniczyła w ocenie prac Zespołu Koordynacyjnego NUKAT.

² Błażej Feret, obecny dyrektor Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej, a wcześniej zastępca dyrektora i kierownik Project Management Team, wdrażającego system HORIZON w bibliotekach akademickich Łodzi, był członkiem Zespołu Koordynacyjnego NUKAT.

³ „Przeгляд Biblioteczny” 2004 R. 72 z. 3/4 s. 111-119.

z myślą o bibliotekach VTLS nie przewidywał współpracy katalogu centralnego z innymi niż ten systemami, a poza tym sprowadzał się głównie do funkcji współkatalogowania (z pewnością korzystnej dla bibliotekarzy), pozostawiając na drugim planie wartość informacyjną korzystną dla użytkowników polskich bibliotek. Biblioteki użytkujące system HORIZON zmierzały natomiast do utworzenia systemu otwartego, jednakowo łatwo użytkowanego z poziomu systemu VTLS, HORIZON jak i innych istniejących (lub mogących się pojawić) w Polsce systemów bibliotecznych. Także informacyjna wartość katalogu centralnego była dla bibliotek „horizonowych” równie istotna, jak perfekcyjna czystość katalogu i oszczędności finansowe z powodu współkatalogowania.

Ostatecznie, z różnych powodów, przyjęto dla realizacji NUKAT system VTLS/Virtua, a w fazie początkowej wszystkim bibliotekom zaproponowano zasady współpracy określone w projekcie WuKa. Zasady te, stworzone i korzystne dla bibliotek VTLS, zaprezentowane w sposób nieprzewidujący zmian, były nie w pełni korzystne dla wielu innych bibliotek. Ponadto ich zastosowanie marginalizowało funkcję informacyjną katalogu narodowego, ponieważ nie uwzględniało istniejących już w wielu księżnicach zasobów katalogów elektronicznych. A przecież znaczenie dostępu do tych zasobów było nie do przecenienia dla uczelni, w których doceniano nie tylko jak największą kompletność informacji, ale i szybkość dotarcia do niej (nawet kosztem obciążenia jej pewnym szumem informacyjnym).

Po pewnym czasie, w sytuacji długotrwałego braku porozumienia i przedłużającego się impasu, biblioteki prezentujące stanowisko odmienne od stanowiska bibliotek VTLS zdecydowały dla dobra sprawy o zmianie strategii i uznały, że celem, do którego należy dążyć, jest:

- uelastycznienie współpracy bibliotek (przede wszystkim bibliotek nieposiadających systemu VLTS) z katalogiem NUKAT w porównaniu z ostrymi, początkowymi rygorami modelu WuKa,

- stworzenie drugiej, alternatywnej bazy katalogu centralnego, zawierającej zespolone zasoby istniejących dotychczas katalogów elektronicznych bibliotek i dopuszczającej wprowadzanie rekordów z pominięciem rygorystycznych zasad głównej bazy NUKAT. Stworzenie takiej bazy wydawało się bardzo korzystne zarówno ze względu na szybki efekt informacyjny (choć z pewnością obciążony błędami), jak i możliwość wkładu tych bibliotek, które z różnych przyczyn nie mogły podjąć współpracy z główną bazą NUKAT, ale posiadały katalogi elektroniczne.

Z pewnością trwanie części bibliotek przy postulatach większej „otwartości” NUKAT wpłynęło nieco na opóźnienie realizacji projektu. Nie należy jednak przeceniać tego wpływu. Nieprzejednana postawa bibliotek VTLS także nie ułatwiała szybkiego powstania zadowolającej większość koncepcji katalogu narodowego.

Długotrwałe rozmowy i prace licznych komisji, w skład których weszli przedstawiciele różnych bibliotek (w tym i BGPŁ) spowodowały, że postawa inicjatorów NUKAT stała się bardziej elastyczna, co z ulgą przyjęli potencjalni i późniejsi współtwórcy tego katalogu.

Po długich pertraktacjach, w efekcie powstał projekt utworzenia obok bazy NUKAT (źródła rekordów bibliograficznych) – drugiej bazy pomocniczej (źródła informacji o pozycjach katalogowych). Wspólnie uznano, że funkcję tej drugiej bazy mógłby przejąć katalog rozproszony. Oprogramowanie dla takiego katalogu (KaRo) zaproponował Tomasz Wolniewicz z Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu (z grupy bibliotek eksploatujących HORIZON). KaRo okazało

się na tyle dobrym narzędziem, że zastąpił projekt drugiej bazy, a na jego realizację skierowano fundusze z grantu przeznaczone pierwotnie na drugą bazę pomocniczą.

Zatem obydwie cele wytyczone przez biblioteki, rzekomo blokujące inicjatywę NUKAT, zostały zrealizowane. Uelastycznienie współpracy zaowocowało przyłączeniem do NUKAT większej liczby bibliotek (w tym BGPL). System KaRo powstał i funkcjonuje świetnie (polecamy go serdecznie wraz z artykułem T. Wolniewicza w tym samym „Przeglądzie Bibliotecznym”). NUKAT, jak wiadomo, jest dziś niezastąpionym źródłem rekordów bibliograficznych, a jego funkcja informacyjna, choć wciąż mała, będzie się zwiększała w miarę upływu kolejnych lat pracy. Udało się pogodzić różne opcje. Wystarczyło tylko trochę dobrej woli. Nie każde odmienne zdanie należy uważać za blokowanie inicjatywy.

Komentarz wpłynął do redakcji 28 kwietnia 2005 r.

**PROFESJONALIZM INFORMACJI W INTERNECIE.
X JUBILEUSZOWA MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA
INSTYTUTU INFORMACJI NAUKOWEJ
I BIBLIOTEKOZNAWSTWA
UNIwersytetu Jagiellońskiego
(Kraków, 31 maja – 1 czerwca 2004 r.)**

Międzynarodowa, środowiskowa konferencja Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego organizowana jest przez krakowski Instytut corocznie od 1995 r., przy wsparciu finansowym MENIS. W 2004 r. tematyka X jubileuszowej konferencji była przekrojowa, kumulująca zasadniczą problematykę tych spotkań: „Profesjonalna informacja w Internecie: projektowanie i realizacja serwisów, dostęp, jakość, etyka, własność intelektualna” („Professional information on the Internet: design and development, access, quality, etics in cyberspace and intellectual property”, organizator merytoryczny: prof. UJ, dr hab. Maria Kocójowa; sekretarz: dr Remigiusz Sapa). Tytuł ten poświadcza metamorfozę jaką przeszły zainteresowania krajowego środowiska profesjonalnego w ciągu ostatnich dziesięciu lat w odpowiedzi na potrzeby użytkowników. Anonsuje też poczucie profesjonalnej odpowiedzialności bibliotekarzy, pracowników informacji naukowej, jak i kadry kierunku studiów informacja naukowa i bibliotekoznawstwo, za stan Internetu w tej mierze.

**INTEGRACYJNE ZNACZENIE INFORMACJI PROFESJONALNEJ
W INTERNECIE**

Spotkania krakowskie przed laty zainspirowała potrzeba poznania stanu, zaplecza i przygotowania krajowego środowiska akademickiego do edukacji z udziałem nowoczesnych technologii. Wówczas przedstawiciele wszystkich uczelni kształcących w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w Polsce spotkali się po raz pierwszy w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UJ i opracowali *Raport* wskazujący na ubóstwo wyposażenia umożliwiającego nowoczesne kształcenie. O szybkości i zaangażowaniu w modernizację studiów, jak i o potrzebie takiego stałego forum dyskusyjnego świadczy to, że już dwa lata później konferencja stała się wydarzeniem na skalę międzynarodową, a do grona uczestników przybyli na stałe pracownicy bibliotek z kraju i z zagranicy.

Sprawy Internetu i jego rola dla bibliotek oraz społeczeństwa zaczęły zajmować coraz ważniejsze miejsce w programach konferencji, aby od 1998 r. stać się ich motywu przewodnim. Użyteczność Internetu niewątpliwie zintegrowała zainteresowania uczestników konferencji, zbliżyła nauczycieli akademickich i bibliotekarzy we wspólnym dążeniu do stworzenia warunków sprzyjających zwiększeniu satysfakcji z pracy bibliotek i propagowaniu nowej roli

pracowników bibliotek w środowisku elektronicznym. Idea ta i postęp w jej realizacji wypełniły „gorące” tematy kolejnych konferencji. Przede wszystkim użytkownik końcowy Internetu i jego potrzeby zostały wysunięte na pierwsze miejsce jako wątek zasadniczy problemów rozważanych w kolejnych latach: „Edukacja permanentna bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w kontekście badań nad potrzebami społeczeństwa informacyjnego Unii Europejskiej”(1998), „Społeczeństwo informacyjne – użytkownicy informacji elektronicznej: przygotowanie, prawa, ograniczenia” (1999), „Ocena jakości: edukacja, biblioteki, usługi informacyjne w kontekście potrzeb społeczeństwa informacyjnego” (2000), „Elektroniczne publikacje w bibliotekach i ośrodkach informacji: teoria i praktyka” (2001), „Edukacja na odległość dla społeczeństwa informacyjnego – potrzeby bibliotek: praktyka i teoria” (2002), „Public Relations bibliotek, wydawców i centrów informacji” (2003) i wreszcie omawiana „Profesjonalna informacja w Internecie: projektowanie i realizacja serwisów, dostęp, jakość, etyka, własność intelektualna” (2004). Można sądzić po liczbie uczestników każdej z tych konferencji – od 80 do ponad 100 osób z różnych krajów, jak i obszarów Polski, że pomysł wyszedł naprzeciw potrzebom środowiska i spotkał się z żywym oddźwiękiem.

Omawiana konferencja w tym cyklu – miała za zadanie w roku wstąpienia Polski do Unii Europejskiej, ukazać i porównać w skali międzynarodowej zainteresowania, potrzeby, możliwości związane z nową rolą bibliotek i informacji naukowej w wykorzystaniu Internetu dla dobra społeczeństwa. Poszukiwana była odpowiedź na pytania: Na ile Polska w zakresie informacji profesjonalnej może stać się równoprawnym partnerem z innymi krajami UE? Jakie braki, konieczne do usunięcia, ujawni dyskusja na tematy związane z rolą bibliotek i informacji w magicznym dla wielu odbiorców świecie cybernetycznym?

Rangę dyskusji podwyższył, jak w każdym roku, udział specjalistów o znanych na świecie nazwiskach, czynnie uczestniczących w kreowaniu wirtualnych przedsięwzięć. Przyjechali bowiem do Krakowa doświadczeni, cenieni nauczyciele akademicki informacji naukowej i bibliotekoznawstwa oraz kierownicy bibliotek. Z UE przybyli goście z Danii, Francji, Szwecji, Niemiec, Wielkiej Brytanii; także z Norwegii, a nawet z USA oraz naturalnie z kraju – z uczelni warszawskich, wrocławskich, poznańskich, krakowskich. Były też reprezentowane redakcje profesjonalnych czasopism: angielskiego *Journal of Librarianship and Information Science* oraz krajowego serwisu elektronicznego *EBIB*.

TEMATYKA KONFERENCJI UJ W 2004 ROKU

W 33 referatach i komunikatach 40 autorów (w tym 10 zagranicznych), wygłoszonych w języku angielskim bądź polskim – ujawniły się główne wątki rozważań nad profesjonalną informacją w Internecie. Wieloaspektowo omówione korzyści, bądź zauważone niedostatki, można zmieścić w czterech grupach: 1. Tendencje globalne, 2. Jakość i integracja, 3. Budowanie i dostęp, 4. Dystrybucja przez biblioteki.

W pierwszym nurcie dyskusji podjęte zostały tematy ważne dla przyszłości: „Czy wystarczy miejsca dla bibliotek? Funkcje biblioteki w sieciowym świecie” (Tord Hoivik, Oslo University College, Norwegia), „Edukacja dla potrzeb bibliotek cyfrowych i informacji” (Elena Maceviciute, University College of Borås, Szwecja), „FAIFE (Committee on Freedom of Access to Information and Freedom of Expression) i etyka profesjonalnej informacji w cyberprzestrzeni” (Paul Sturges, Loughborough University, UK), „Postępująca tragedia wspólnoty: kontrola międzynarodowych korporacji nad publikowaniem

rezultatów badań naukowych” (Gary Byrd, Health Sciences Library, USA), „Komercyjne i bezpłatne serwisy informacyjne w Internecie – szansa czy zagrożenie dla bibliotek?” (Marek Sroka, University of Illinois at Urbana-Champaign, USA). Dołączyły tu wypowiedzi na ważne aktualnie tematy profesorów z Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych oraz Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego – Marty Grabowskiej „ENISA – Agencja Bezpieczeństwa Europejskich Sieci i Informacji” oraz Barbary Sosińskiej-Kalaty „Internet i nowoczesna technologia komputerowa a etyka pracownika informacji naukowej”, jak i z Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ – Wandy Pindlowej „Cybermetria”.

Drugi kierunek rozważań dotyczył jakości. Znalazły się tu francuskie analizy stanu obecnego: „Ocena funkcjonalności serwisów informacyjnych: powstawanie i utrwalanie się społecznych praktyk użytkowych nowoczesnych mediów (Jean-Marc Francony, Universite Pierre Mendes Grenoble, Francja), „Elektroniczny dostęp do twórczości naukowej i waloryzacja wyników badań naukowych” (Joanna Janik, Bibliothèque de l’Institut d’Informatique et de Mathématiques Appliquées oraz Christine Aubry, Maison des Science de l’Homme – Alpes, Francja), a także polskie komunikaty: „Informacja o polskim środowisku naturalnym w Internecie” (Małgorzata Jaskowska, INiB UJ), „Jakość stron WWW: znaczenie informacji „O serwisie” (Maria Kocójowa, INiB UJ), „Architektura informacji w internetowych serwisach edukacyjnych” (Barbara Kamińska-Czubałowa, AP, Kraków).

Trzecia, liczna grupa referatów dotyczyła kluczowych zagadnień związanych z dostępem do informacji w Internecie: „Ułatwianie dostępu do Internetu: rola personelu brytyjskich bibliotek publicznych” (Anne Goulding, Rachel Spacey, UK), „Własność intelektualna i Internet: do kogo w rzeczywistości należy informacja?” (Helge Clausen, The State and University Library, Aarhus, Dania). „Metadane i ontologie w systemach zarządzania wiedzą” (Marek Nahotko, INiB UJ), „Systemy zarządzania treścią – możliwości i wykorzystanie” (Anna Firlej-Buzon, Instytut INiB UW), „Serwisy tematyczne w Internecie na przykładzie portalu Elektroniczna Biblioteka (EBIB)” (Anna Komperda, Biblioteka Główna i OINT, Politechnika Wrocławska), „WWW-ISIS – łatwy sposób publikowania baz danych w Internecie dla bibliotekarzy i profesjonalistów informacji” (Wiesław Gliński, INiSB UW), „Systemy nawigacji a strategie nawigowania na przykładzie edukacyjnego serwisu internetowego” (Stanisław Skórka, INiB UŚ).

Grupa czwarta referatów ukazała koncepcje kreowania i dystrybucji informacji na podstawie przykładów, głównie własnych stron WWW bibliotek: „Internet w bibliotekach amerykańskich – współczesne trendy” (Holly Murten, Amerykańskie Centrum Informacji w Ambasadzie USA w Berlinie), „Kreowanie serwisów informacyjnych w hybrydowej bibliotece uczelnianej” (Grażyna Piotrowicz, Biblioteka Uniwersytecka Wrocław), „Strona domowa biblioteki czy biblioteka wirtualna? Koncepcja, twórcy, zasoby, usługi, użytkownik” (Łucja Maciejewska, Barbara Urbańczyk, Jolanta Wróbel, BG i OINT, Politechnika Wrocławska), „Doświadczenia projektowania i modernizacji strony domowej Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej” (Grażyna Kiwała, Agata Wietecha, BG PW), „Strona WWW Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego: doświadczenia dotyczące tworzenia serwisu bibliotecznego” (Mariusz Tomaszewski, BG UŚ), „Portal internetowy Biblioteki Medycznej CM UJ jako narzędzie realizacji usług bibliotecznych” (Michał Hanasiewicz, Anna Uryga, CM UJ), „Internetowy Serwis Informacyjny OIN Biblioteki Głównej Akademii Pedagogicznej w Krakowie jako źródło informacji naukowej z pedagogiki i psychologii” (Ewa Piotrowska, Renata M. Zajac, BG AP, Kraków), „Funkcjonalność informacyjnej witryny internetowej (na podstawie doświadczeń AGAD w Warszawie)” (Piotr Tańkowski, Biblioteka SGH, Warszawa).

Porównania między doświadczeniami i pytaniami stawianymi przez autorów zagranicznych i polskich ujawniły wspólnotę interesów bibliotecznych, jak też analogiczne kłopoty i pożytki z informacji online. W związku z rozszerzającymi się zasobami serwisów informacyjnych, coraz częściej przekraczającym własny obszar biblioteki, przedstawione na konferencji referaty i komunikaty wskazały na konieczność starannej analizy profesjonalnej informacji w Internecie oraz zintensyfikowania badań naukowych na tym polu. Obok aktualności, funkcjonalności, etyki, aspektów prawnych i komercyjnych informacji naukowej, szczególna uwaga została zwrócona na odpowiedzialność za treści zamieszczane w Internecie i sposób ich formułowania w bibliotekach z wykorzystaniem nowoczesnych programów, ułatwiających powszechny dostęp.

WYSTĄPIENIA TOWARZYSZĄCE NA KONFERENCJI UJ W 2004 ROKU

Znaczenie konferencji podkreśliło otwarcie jej przez prof. dr hab. Marię Nowakowską – prorektora Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz przez Williama Bellisa – konsula ds. prasy i kultury Generalnego Konsulatu USA w Krakowie. Dzięki współpracy Instytutu INiB UJ z amerykańskim konsulem do programu została włączona wideokonferencja w American Information Resources Center, zorganizowana przez kierownika Centrum – mgr Janinę Galas w Konsulacie USA w Krakowie. Rozmówcą ze strony amerykańskiej była Trisha Davis, kierownik wydziału źródeł periodycznych w bibliotekach Uniwersytetu Stanowego Ohio, USA. Po 20-minutowej prelekcji tematem dyskusji były licencje baz danych dla bibliotek elektronicznych: aspekty prawne i porady praktyczne. Nagranie z wideokonferencji można obejrzeć w AIRC, Konsulat Generalny USA w Krakowie (ul. Stolarska 9) oraz na CD-ROM-ie towarzyszącym konferencji.

Ważnym wydarzeniem była również promocja brytyjskiego czasopisma profesjonalnego *Journal of Librarianship and Information Science* przez dr Anne Goulding, sekretarza redakcji. Wizualnym akcentem była jubileuszowa wystawa posterów na tematy związane z konferencjami w Instytucie INiB UJ, przygotowana przez tutejszych studentów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa – efekt zajęć dydaktycznych prowadzonych przez mgr Danutę Bromowicz. Pokaz Jana Zajęca, dyrektora Wydawnictwa Pergamena, połączony z prelekcją i sprzedażą map (stylizowanych na historyczne) dopełnił dodatkowe atrakcje konferencji.

NAUKOWA DOKUMENTACJA KONFERENCJI UJ W 2004 ROKU

Naukowa dokumentacja konferencji INiB UJ w Krakowie w 2004 r. ma postać hybrydową – elektroniczną w dostępie offline i online oraz drukowaną. Jest to zarazem pierwsza elektroniczna dokumentacja konferencji szkół wyższych kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo w Polsce, a więc kolejny symptom i oferta ważna dla społeczeństwa informacyjnego. Uczestnicy konferencji otrzymali CD-ROM z tekstami referatów i wystąpieniem Trishy Davis na wideokonferencji (w języku angielskim), komunikaty w języku polskim oraz specjalnie przygotowaną informację o samym Instytucie INiB UJ, bogato ilustrowaną. Teksty artykułów autorów zagranicznych w wersji językowej oryginalnej są też dostępne online na stronie domowej IINIB UJ. W związku ze zmianą serwera trzeba zaanonsować nowy adres elektroniczny Instytutu INIB UJ, funkcjonujący od przełomu stycznia i lutego 2005 r.: <http://www.inib.uj.edu.pl>.

Teksty w wersji drukowanej zostały zamieszczone, zgodnie z dziesięcioletnią praktyką publikowania ciekawych wypowiedzi w serii INiB UJ pt. *Mate-*

riały z *Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*, ISSN 1505-9286. Tom ten, z kolei 16 w serii, nosi tytuł: *Profesjonalna informacja w Internecie*¹. Książka zawiera m.in. tłumaczenia na język polski artykułów zagranicznych oraz artykuły w języku polskim autorów krajowych, informacje o konferencji oraz spis publikacji pracowników Instytutu INiB UJ za lata 2003-2004.

Maria Kocójowa
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński

Sprawozdanie wpłynęło do redakcji 31 marca 2004 r.

¹ *Profesjonalna informacja w Internecie*. Praca zbior. pod red. naukową Marii Kocójowej. Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego 2005, 250 s.

MIĘDZY POSTULATAMI A RZECZYWISTOŚCIĄ

Marcin Drzewiecki. *Edukacja biblioteczna i informacyjna w polskich szkołach*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2005, 135 s. (Ser. Nauka – Dydaktyka – Praktyka, 75)

Książka Marcina Drzewieckiego jest napisana oszczędnie i stanowi zbiór aktualnych i zgodnych z tytułem informacji o tym, co dzieje się w oświacie. Dla recenzenta i jednoczesnego czytelnika jest to wręcz wyjątkowa okazja sprzyjająca dorzuceniu swoich trzech groszy do spraw ważnych, z którymi boryka się polska szkoła. Mam tu na myśli przede wszystkim efekty kształcenia i to w całym systemie edukacyjnym. Tak, jak go autor traktuje w swojej książce.

Badania czytelnictwa studentów są nieliczne, ale publikowane na łamach prasy wypowiedzi nauczycieli akademickich nie napawają optymizmem. Odwrotnie, wskazują na ogromne braki lekturowe i to wśród studentów kierunków humanistycznych. Niedostatek lektur wśród studentów wyższych uczelni warszawskich (rozprawa doktorska Romana Chymkowskiego) wskazuje, że ma on swoje źródła w szkole średniej, a może jeszcze wcześniej. Powierzchnowej znajomości literatury klasycznej oraz współczesnej (w tym utworów noblistów) towarzyszą trudności werbalizacji myśli, poglądów, nieumiejętności uogólnienia zjawisk, ubóstwo słownictwa, błędy gramatyczne itp. Prowadzący seminaRIA magisterskie stoją wobec tych zaszłości bezradni. Wielokrotnie poprawiają teksty bez przekonania, że w ten sposób nadrabiają luki, które powstały w szkole średniej.

Marcin Drzewiecki ma podobne doświadczenia i to z nich płynnie sformułowany w książce postulat, by edukacja biblioteczna i informacyjna stanowiła zintegrowany system obejmujący wszystkie szczeble kształcenia. Ten ze wszechmiar słuszny pogląd jest wyjątkowo na czasie. Poświadczają go nie tylko wyniki badań, ale potoczne obserwacje świadczące o tym, że umiejętności korzystania z informacji zaczynają się już w szkole średniej i wyższej. Naturalną podstawą warunkującą powstawanie, rozwój i utrwalanie nawyków korzystania ze źródeł informacyjnych jest piśmienność. Nauka czytania i pisanie oraz rozumienia tekstu obojętnie czy drukowanego, czy na ekranie komputera ma liczne bariery technologiczne i społeczne, które uczeń i nauczyciel muszą wspólnie pokonywać. W tym niełatwym wysiłku dydaktycznym, mieszczą się zadania biblioteki szkolnej. Między innymi dlatego, że posługiwanie się informacją, tak jak sięganie po lekturę płynie z ciekawości, z niewymuszonej chęci poznawania siebie, bliższego i dalszego otoczenia. Młoda dziewczyna z palmą w ręku zapytana przez dziennikarza telewizyjnego, z czym się jej ta palma kojarzy powiedziała szczerze, że nie wie, ale, że to jest taka tradycja. Toteż ma rację M. Drzewiecki pisząc, że „Biblioteka szkolna jest w tym samym stopniu biblioteką służącą nauce, co zainteresowaniom pozaprofesjonalnym jak hobby czy rekreacja. Wynika to ze specyficznego charakteru szkoły, wiążącego dydaktykę z wychowaniem. Innymi słowy, biblioteki te służą integralnemu rozwojowi umysłu i charakteru: one to jako część szkoły mają współuczestni-

czyć w intelektualnym przygotowaniu absolwenta szkoły do życia w społeczeństwie” (s. 42).

Wypada dodać, że to w szkole podstawowej, od momentu składania liter rozpoczyna się proces wprowadzający go do uczestnictwa w kulturze narodowej i uniwersalnej i tworzone są podwaliny dla przyszłych studiów akademickich. To w byle jakiej bibliotece szkolnej tkwi niejednokrotnie niechęć do lektury, do poszukiwań w źródłach informacyjnych, do udziału w dyskusji i aktywności intelektualnej. Dzieląc biblioteki na szkolne, akademickie, publiczne, traktując je jako zupełnie różne instytucje, bibliotekarze sami stworzyli sztuczne bariery, uniemożliwiające traktowanie ich jako instytucji mieszczących się we wspólnym obszarze przestrzennym. Dobrze więc, że M. Drzewiecki postuluje w swojej pracy zmniejszenie dystansu między bibliotekami szkół średnich, pomaturalnych i akademickich poprzez nawiązywanie współpracy między innymi w układach regionalnych. Nie o instytucje wszak chodzi ale o korzyści, jakie z tej współpracy może odnieść uczeń i student. (s. 44).

Wyizolowanie kształcenia akademickiego z całego systemu oświatowego powoduje, że student wnosi do uczelni wyższej cały nie najlepszy bagaż praktyk ze szkoły. Dotyczy to ubóstwa językowego, kłopotów z gramatyką, a nawet z ortografią, nieumiejętnością konstruowania tekstu, formułowania pytań, uogólnianiem opisywanych faktów, poprawnego wnioskowania itp. Tę listę braków można wydłużać, dorzucając do niej kłopoty w poszukiwaniu źródeł, chociażby w katalogach bibliotek uczelnianych, bibliografiach narodowych itp.

Ma rację autor, zwracając uwagę na konieczność przystosowania polskich bibliotek szkolnych do standardów IFLA UNESCO, choć barierą będzie jeszcze długo niedostatek środków finansowych przeznaczanych na oświatę. Mimo tych niedoborów szkoła podstawowa musi uczyć poprawnej polszczyzny, czytania i pisania oraz rozumienia najprostszych tekstów. To dlatego współczesna pedagogika tak wielką wagę przywiązuje do nauczania początkowego w pierwszych trzech latach nauki. Stąd też coraz większa uwaga poświęcana jest przed-szkolnym formom pracy z najmłodszymi.

Aktualność książki M. Drzewieckiego polega na tym, że ukazuje ona się w kilka lat po reformie systemu oświaty, która wprowadziła nową strukturę systemu szkolnego. Składają się na nią:

- a) placówki wychowania przedszkolnego;
- b) sześcioklasowe szkoły podstawowe, podzielone na dwa cykle dydaktyczne: nauczanie zintegrowane w klasach I-III, oraz nauczanie blokowe w klasach IV-VI;
- c) trzyletnie gimnazja;
- d) trzyletnie licea profilowane i dwuletnie szkoły zawodowe.

Przewiduje się również powołanie szkół policealnych oraz dwuletnich liceów uzupełniających dla absolwentów szkół zawodowych. Dla bibliotekarzy najważniejsze jest sformułowanie zasad kształcenia, głównie umiejętności czytania, pisania i liczenia, ale też umiejętności współżycia z innymi dziećmi, dorosłymi, osobami niepełnosprawnymi, przedstawicielami innych narodowości i rasy, poczucia przynależności do społeczności szkolnej, środowiska lokalnego, regionu i kraju. Jest to najistotniejszy program, wokół którego powinna skupić się praca szkoły i biblioteki; również biblioteki publicznej. Dobrze więc, że autor dostrzega konieczność współpracy między tymi dwiema placówkami. Zwłaszcza, że około 60% ogółu czytelników bibliotek publicznych stanowią dzieci i młodzież ucząca się. W niejednej miejscowości, głównie na wsi, biblioteka publiczna jest większa i zasobniejsza niż szkolna.

Nasza orientacja w sytuacji bibliotek publicznych w kraju jest nieporównywalnie pełniejsza niż o bibliotekach szkolnych. „Biblioteki Publiczne w Liczbach” pozwalają orientować się nie tylko w podstawowych wskaźnikach dotyczących struktury zbiorowości czytelniczej, wielkości zbiorów i wypożyczeń, ale również w dopływie nowości wydawniczych, komputeryzacji i wykształce-

niu bibliotekarzy. Biblioteki szkolne nie mają podobnej publikacji, co utrudnia dokonywanie jakichkolwiek porównań. Brakuje również prac badawczych, o szerszym wymiarze (nad czym autor ubolewa), a dotyczących współdziałania bibliotek szkolnych z bibliotekami pedagogicznymi, fachowymi, ośrodkami informacji naukowej, archiwami itp. (s. 24). Jakieś skromne zmiany w tym obszarze stają się widoczne. Prowadzone przez autora seminaria magisterskie, podejmowane tematy prac dostarczają sporo informacji o dokonaniach w poszczególnych placówkach. Nie można wykluczyć, że w niedalekiej przyszłości suma tych obserwacji i opisów posłuży jako inspiracja do podejmowania szerzej pomyślanych badań w skali regionów, a nawet o zasięgu ogólnokrajowym.

Różnice między bibliotekarzami szkolnymi a pracownikami bibliotek publicznych są efektem usytuowania organizacyjnego obu tych placówek. Biblioteka publiczna jest jednostką samodzielną podległą bezpośrednio samorządowi lokalnemu. To on ją powołuje i nadaje jej statut, określa rozmiary budżetu, zatrudnia bibliotekarza, zatwierdza plan pracy i przyjmuje sprawozdania z działalności. W takim układzie bibliotekarz jest zarówno organizatorem, jak i lokalnym politykiem. Powinien też orientować się w potrzebach kulturalnych środowiska, głównie czytelniczych i informacyjnych. Toteż ze studiów akademickich powinien wynieść zarówno umiejętności organizacyjne, jak i badawcze.

Biblioteka szkolna jest integralną częścią szkoły. Bibliotekarz nauczyciel jest więc z natury rzeczą członkiem zespołu pedagogicznego i podlega ocenie dyrektora szkoły. W teorii odpowiedzialny za edukację czytelniczą i medialną, w praktyce jest ograniczany sytuacją materialną danej szkoły. Również gotowością nauczycieli poszczególnych przedmiotów do współpracy w zakresie kreowania kultury czytelniczej i informacyjnej uczniów. Dotyczy to również realizacji międzyprzedmiotowej ścieżki wprowadzonej w 1999 r. pod nazwą: „Edukacja czytelnicza i medialna”, która zastąpiła dotychczasowe przysposobienie czytelnicze i informacyjne. Zmiany nazwy nie mają większego znaczenia. Ważne jest, do jakiego stopnia bibliotekarze szkolni poradzą sobie z jej realizacją. M. Drzewiecki jest realistą i zdaje sobie sprawę, że postulaty programowe i wyposażenie materialne bibliotek szkolnych dzieli przepaść. Niedostatek lokali, brak czytelni, nikły dopływ nowości wydawniczych, książkowych, czasopiśmienniczych i audiowizualnych wszystko to jest odległe od wizji społeczeństwa informacyjnego. Przydanie bibliotekarzom szkolnym tytułów nauczycielskich, poza uregulowaniem statusu zawodowego też niewiele zmienia. Na razie przybyło im obowiązków, ale narzędzia umożliwiające pracę są nadal ubogie. Istnieje obawa, że zyskując tytuł bibliotekarza-nauczyciela będzie się on bardziej identyfikował z personelem nauczającym niż dbał o zachowanie bibliotekarskiej odrębności i specyfiki.

Szkoła jako instytucja oświatowa kojarzy się, co oczywiste, z przymusem. Nauczyciel ten przymus egzekwuje i nie może być inaczej. Biblioteka, nawet jeśli określimy ją jako jedną z pracowni szkolnych, tworzy pewien obszar azylu intelektualnego, z którego uczeń może skorzystać. Byłoby źle, gdyby bibliotekarz kojarzył mu się z jeszcze jednym oceniającym go nauczycielem. Tych bibliotekarzy, którzy chcieliby demonstrować swoją władzę nad uczniami wypada odesłać do fragmentu wypowiedzi Isaaka Bashevisa Singera, podczas wręczenia mu w 1978 r. literackiej Nagrody Nobla. „Nieraz pytają mnie dlaczego piszę książki dla dzieci. Mam na to tysiąc powodów, ale wymienię tylko dzieśięć. Po pierwsze – bo dzieci czytają literaturę, a nie krytykę literacką czy eseje na temat literatury. Po drugie – jeśli jakiś utwór im się podoba, mają z tego przyjemność i gwizdzą na to, co o nim piszą krytycy. Po trzecie – dzieci nie szukają w literaturze samookreślenia. Po czwarte – czytanie nie służy im jako środek wyzwolenia się z poczucia winy, czy przewyciężenia uczucia wyobcowania. Po piąte – nie lubią one psychologii i nienawidzą socjologii. Po szóste – nie próbują zrozumieć Kafki czy Joyce'a i wierzą na razie w interpunkcję. Po siódme – dzieci wierzą w Boga, w rodzinę, w duchy i różne przestarzałe

rzeczy. Po ósme – dzieci lubią ciekawe opowieści, bez uwag na marginesie i odsyłaczy. Po dziewiąte – gdy książka ich nudzi nie wahają się odłożyć ją na bok, nie obawiając się reakcji jakiegoś literackiego autorytetu. I wreszcie po dziesiąte – dzieci nie oczekują od swego ulubionego pisarza, aby zbawił świat. Tylko dorośli mają takie dziecinne iluzje”¹.

Ten swoisty dekalog każdy bibliotekarz powinien zachować w pamięci, a specjalnie bibliotekarz-nauczyciel. Powinien on chronić go przed rygoryzmem, apodyktycznością i zdawkowym traktowaniem czytelników.

Ważnym dopełnieniem książki M. Drzewieckiego jest literatura zalecana. Zwłaszcza dla piszących prace dyplomowe. Wielu kandydatów na magistrów poprzestaje na lekturze kilku pozycji książkowych, omijając liczne artykuły w bibliotekarskich czasopismach fachowych oraz materiały z licznych konferencji i seminariów regionalnych i ogólnokrajowych. Dobór pozycji, które warto przeczytać wskazuje niezbicie, że edukacja biblioteczna i informacyjna w szkole jest ściśle powiązana z całym systemem nauczania, w którym mieści się metodyka, efekty dydaktyczne, stosowanie nowych technologii, zwłaszcza elektronicznych oraz standardy. To są problemy związane głównie z pedagogiką, o których bibliotekarz-nauczyciel powinien wiedzieć. I choć znajomość języków obcych, głównie angielskiego, wśród studentów jest nadal słaba, to zamieszczenie przeglądu internetowego na temat bibliotekarstwa szkolnego w świecie może zachęcić do skorzystania z tego coraz popularniejszego źródła.

Jadwiga Kołodziejska
Instytut Książki i Czytelnictwa,
Biblioteka Narodowa

Recenzja wpłynęła do redakcji 29 kwietnia 2005 r.

POLSKA KSIĄŻKA DLA DZIECI DO 1864 ROKU W SANKT PETERSBURGU

Olga V. Gusjeva. *Pol'skaja detskaja kniga do 1864 goda. Annotirovan-nyj katalog sobranija Slavjanskogo fonda Biblioteki*. Sankt-Peterburg: Biblioteka Rossijskoj Akademii Nauk, 2003, 265, [1] s.

Ten niezmiernie interesujący katalog adnotowany przynosi rewelacyjne wiadomości o zasobach Biblioteki Rosyjskiej Akademii Nauk w zakresie polskiej książki dziecięcej. Termin „polska książka dziecięca” przyjęty przez autorkę, Olgę Waleriewnę Gusjewą, odnosi się do edukacyjnej i rozrywkowej funkcji odnotowanych w katalogu książek. Stąd też prezentowane w katalogu książki usystematyzowano w następujących działach: *Encyklopedyczne i publicystyczne dzieła XVIII w.*; *Literatura piękna, Periodyki dla dzieci i młodzieży*; *Literatura popularnonaukowa*; *Literatura religijna*; *Nauka czytania i elementarze*; *Antologie i wypisy z literatury*.

W katalogu na ogólną liczbę 415 zarejestrowanych pozycji katalogowych znalazło się 31 starych druków, wśród nich cztery nieznane Estreicherowi. Podstawę zbiorów bibliotecznych przełomu XIX i XX wieku stanowiły zbiory prywatne. W katalogu jest kilka książek z polskimi proweniencjami, m.in. Konstancji z Radziwiłłów Sapieżyny, I. A. Baudouina de Courtenay, bibliote-

¹ I. Zamir: *Mój ojciec Bashevis Singer*. Warszawa Oficyna Wydawnicza MOST 1995, s. 172-173.

ki nieświeskiej Radziwiłłów, szkół departamentowych płockich, zaś ponad dwadzieścia książek pochodzi z księgozbioru Józefa Zaby herbu Kościeszka. Rękopiśmienną adnotację na tych książkach należy odczytywać: *Z księgozbioru Józefa Zaby h. Kościeszka*, a nie, jak sugeruje Gusjewa: *Z księgozbioru Józefa Zaby z Kościeszka* (s. 4). Większość dzieł znajdujących się w zbiorach Biblioteki Rosyjskiej Akademii Nauk uzyskano dzięki posiadanemu przez Bibliotekę od 1783 r. prawu do egzemplarza obowiązkowego. Prawo to, nie zawsze skuteczne, zapewne nie obowiązywało początkowo drukarzy i wydawców z Królestwa Polskiego, stało się zaś obligatoryjne po upadku powstania styczniowego.

Z przeglądu pozycji zawartych w katalogu wynika niewątpliwy pożytek dla polskiej bibliografii narodowej, bo autorka ujawnia unikatowe publikacje, nie odnotowane w bibliografii Estreichera lub niedokładnie w niej opisane (dotyczy to również druków dziewiętnastowiecznych). Przykładem jest choćby sześć zeszytów serii „Biblioteka religijna” (Ryga 1863-1864), niefigurujących w Estreicherowym kompendium wiedzy bibliograficznej. Wielu książek znajdujących się w Bibliotece Rosyjskiej Akademii Nauk nie posiada żadna biblioteka w Polsce, wiele zaś jest zapewne znakomicie zachowanych.

Wyobrażam sobie zaskoczenie mojego przyjaciela, prof. Janusza Dunina, który przygotowując reedycję słynnej swego czasu książki dla dzieci *Złota różdżka* Heinricha Hoffmanna daremnie poszukiwał jej pierwszego polskiego przekładu w polskich i rosyjskich bibliotekach, gdy przeglądając katalog Gusjewej przekonał się, iż poszukiwana książka znajduje się na półce petersburskiej księżnicy.

Chronologiczny układ katalogu pozwala na prześledzenie dydaktyczno-moralizatorskiego nurtu literatury dziecięcej schyłku XVIII w. i pierwszych dziesięcioleci XIX stulecia. Oczywiście dominują dzieła Klementyny z Tańskich Hoffmanowej (aż 32 razy reprezentowane w katalogu), Stanisława Jachowicza (25 pozycji) i przekłady moralizatorskich powiastek Karola Schmida, ale są też w zbiorze utwory Konstancji z Małachowskich Biernackiej, Aleksandry z Chomętowskich Borkowskiej, Józefy Prusieckiej, Tymoteusza Rodziszewskiego.

Szkoda, że autorce katalogu nie udało się rozszyfrować kryptonimów i pseudonimów, pod jakimi ukrywali się autorzy niektórych wymienionych w katalogu książek. I tak autorka *Kołędy dla Juleczka, Leopoldka i Ludki* (poz. 93), występująca pod imieniem Jadwiga, to Jadwiga Ochorowiczowa, L. A. J. (poz. 184) to kryptonim Ludwika Adama Jucewicza, R. W. K. (poz. 180) to kryptonim Rocha Wincentego Karczewskiego, Z. S-a (poz. 90) to Zofia Ścisłowska, Adam Porój (poz. 197) to Adam Antoni Chodyński, pod pseudonimem K. Wesołowska (poz. 122) ukrywał się wydawca książki – warszawski księgarz Karol Bernstein, Paweł Ratuld (poz. 87) to w rzeczywistości Maria Zbyszewska, zaś Stary przyjaciel dzieci (poz. 374) to oczywiście Stanisław Jachowicz. Powiastki *Anna, czyli Dziecię z domu dobroczynności* (poz. 51) nie napisała pani Eugenia Niogret lecz pan Eugène Nigoret.

Niewątpliwie ważną, a nieporównywalnie obficie reprezentowaną w rosyjskich zbiorach, grupę książek stanowią elementarze i podręczniki nauki czytania, których w katalogu znajduje się aż 111, a połowy z nich nie wymienia niedawno opublikowana praca Franciszka Pilarczyka *Elementarze polskie od ich XVI-wiecznych początków do II wojny światowej. Próba monografii księgoznawczej* (Zielona Góra 2003), licząca, bagatela, 1843 pozycje.

Sporą kolekcję w Bibliotece Rosyjskiej AN tworzą niemal kompletnie zachowane polskie wydawnictwa periodyczne dla dzieci. Są tu więc „Rozrywki dla Dzieci” Hoffmanowej, „Zorza” Krakowowej i Trojanowskiej, trzy serie „Rozrywek dla Młodocianego Wieku” Pruszkowej, „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne” Śmigielskiej i warszawski „Przyjaciel Dzieci” Lewestama.

Poprzedzający katalog krótki zarys rozwoju polskiej literatury dziecięcej i obszerne adnotacje pod opisywanymi pozycjami bibliograficznymi świadczą

o wielkiej erudycji autorki, jej znajomości piśmiennictwa polskiego, ale i umiejętności wydobywania i podkreślenia szczególnych walorów niektórych książek.

Autorka dołączyła do katalogu przekłady niektórych charakterystycznych fragmentów polskich książek dziecięcych, co powinno zainteresować rosyjskich czytelników. Publikację zamykają indeksy nazwisk i tytułów, indeks przedmiotowy, wykaz serii oraz wykaz miejsc druku i nazw drukarni. W indeksie nazwisk z zażenowaniem odczytujemy dziwnie zapisane nazwisko naszego wielkiego astronoma – Kopiernik, jakiś poczciwy Mikołaj Zubrz powinien nazywać się po prostu Zubr. Może by nieznośny Zoil wytknął jeszcze te i owe potknięcia Olgi V. Gusjewej, ale nie umniejsza to w niczym jej zasługi, bo dobrze przysłużyła się naszej wiedzy księgoznawczej i w zasadniczy sposób wzbogaciła stan wiedzy o polskiej książce dziecięcej minionych stuleci. Tym bardziej, że przy znacznie lepszej niż niegdyś komunikacji społecznej, obecnie nie tyle ważne jest miejsce przechowywania interesującej nas książki, ile gdzie to miejsce się znajduje.

Andrzej Kempa

Recenzja wpłynęła do redakcji 21 marca 2005 r.

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

W serii „Acta Universitatis Wratislaviensis” ukazała się praca zbiorowa pt. *Oblicza kultury książki (Oblicza kultury..., 2005)*, której autorami są młodzi pracownicy Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Rozprawy zaprezentowano w czterech rozdziałach, odzwierciedlających główne kierunki badawcze realizowane w Instytucie: *Teoria i typologia dokumentów – nauka o książce, Wizualizacja przekazu – poglądy, projekty, realizacje, Biblioteka i jej użytkownicy, Z przeszłości kultury książki.*

Z kolei w publikacji *Księga – nauka – wiara w średniowiecznej Europie* (Ratajczak, red., 2004), zawierającej artykuły będące pokłosiem seminariów mediewistycznych organizowanych przez Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, w części pierwszej znajdują się prace poświęcone średniowiecznej książce jako dziełu sztuki, przemieszczaniu się książek w czasie i przestrzeni, znaczeniu poszczególnych dzieł, czy księgozbiorów dla kultury rodów, miast, państw.

Badania nad książką mają nieraz charakter regionalny, czego przykładem mogą być cykliczne konferencje Kraków-Lwów. Referaty z siódmej konferencji (Kosęka, red., 2005) poruszają głównie problematykę historii książki, dziejów prasy, życia literackiego i kulturalnego, ruchu wydawniczego XIX i XX w. w Krakowie i we Lwowie. Akademia Bydgoska wydała pracę zbiorową dotyczącą niektórych aspektów bibliotekarstwa, archiwów, czasopiśmiennictwa na Pomorzu i Mazowszu Północnym (Kropidłowski, red., 2005). Z kolei bogatą panoramę związków Lublina z książką na przestrzeni dziejów przedstawia wydawnictwo zbiorowe *Lublin a książka* (Krawczyk i Józefowicz, red., 2004), zawierające materiały z konferencji naukowej zorganizowanej w dniach 6-7 listopada 2002 r. z okazji 50-lecia Wydziału Humanistycznego UMCS i 95-lecia Biblioteki im. H. Łopacińskiego w Lublinie. Znajdziemy tu obszernie artykuły monograficzne m. in. Anny Wnuk: nt. *Mieszczanie lubelscy przełomu XVI/XVII wieku a książka*, jak i szkice, przyczynki, stany badań czy doniesienia o zbiorach dokumentów znajdujących się w bibliotekach Lublina, np. artykuł Ewy Zielińskiej pt. *Inkunabuły w Bibliotece Metropolitalnego Seminarium Duchownego w Lublinie.*

W Polsce udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym jest wciąż niewielki, stąd warte poparcia są wszelkie działania na rzecz poprawy ich sy-

tuacji. Publikacja *Biblioterapia. Z zagadnień pomocy niepełnosprawnym użytkownikom książki* powstała w wyniku badań prowadzonych przez pracowników naukowo-dydaktycznych kształcących bibliotekoznawców, pedagogów i animatorów kultury (Fedorowicz i Kruszewski, red., 2005). Praca składa się z dziesięciu artykułów, ukazujących różne aspekty i możliwości wykorzystania biblioterapii.

Zastosowanie prawa w dobie Internetu to temat pracy Elżbiety Roguckiej-Mojsik *Wybrane aspekty prawnego otoczenia współczesnej biblioteki* (Rogucka-Mojsik, 2004). Publikacja jest analizą kilku wybranych aktów z otoczenia prawnego bibliotek obowiązujących od 1989 r., przeprowadzoną w trzech rozdziałach: *Biblioteki w społeczeństwie informacyjnym*, *Prawo autorskie w działalności bibliotecznej*, *Ochrona danych osobowych w bibliotekach*.

W dniach 11-12 września 2003 r. odbyła się V Ogólnopolska Konferencja Bibliotek Szkół Wyższych Niepaństwowych. Artykuły pokonferencyjne opublikowane w książce *Zarządzanie strategiczne w bibliotekach* poświęcone są zarządzaniu i planowaniu strategicznemu, zarządzaniu marką i jakością (Nowak i in., red., 2004). Część artykułów ma charakter teoretyczny, część zaś stanowi zapis doświadczeń w zarządzaniu konkretnymi bibliotekami. Interesujący jest artykuł Marioli Antczak, przedstawiający wdrażanie przez studentów i pracowników pod jej opieką merytoryczno-metodyczną, planu marketingowego, utworzonego dla jednej z bibliotek publicznych w Łodzi.

Biblioteka Jagiellońska opublikowała materiały z 26. Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (*Sesja Stałej...*, 2004), która odbyła się w BJ w dniach 9-12 września 2004 r. Publikacja zawiera 19 referatów przedstawionych na publicznej sesji naukowej, której tematem przewodnim był sposób działania instytucji członkowskich oraz współpraca z krajem.

Literatura prasoznawcza wzbogaciła się m. in. o dwie publikacje dotyczące dziejów najnowszych. Książka Adama Szynola pt. *Prasa codzienna na Dolnym Śląsku w latach 1989-2003* (Szynol, 2004) szczegółowo dokumentuje ważniejsze przemiany, jakie dokonały się w sektorze regionalnej prasy codziennej na Dolnym Śląsku od przełomu politycznego w 1989 do 2003 r. W zakończeniu autor wyraża pogląd, że monopolizacja sektora prasowego, jaka dokonała się m.in. na Dolnym Śląsku, może być zagrożeniem dla pluralizmu prezentowanych poglądów i opinii.

W obszarze zainteresowań Władysława Marka Kolasy, autora książki *Prasa Krakowa w dekadzie przemian 1989-1998* (Kolasa, 2004) znalazły się wszystkie wydawnictwa periodyczne, które wydawano w Krakowie lub przez krakowskich wydawców w tych latach. W pracy zaprezentowano przemiany krakowskiego ośrodka prasowo-wydawniczego w latach 1989-1998, ze szczególnym uwzględnieniem aspektów rynkowych i kulturowych oraz ukazano relacje między prasą a otoczeniem instytucjonalnym i społecznym.

W kręgu badań z zakresu historii drukarstwa i wydawnictw znajduje się publikacja *Prawosławne oficyny wydawnicze w Rzeczypospolitej*, będąca pokłosiem konferencji naukowej zorganizowanej przez Zakład Historii Kultur Pogranicza Instytutu Historii Uniwersytetu w Białymstoku (Mironowicz i in., *Prawosławne...*, 2004). Prawosławne oficyny wydawnicze odgrywały ważną rolę w dziejach kultury Rzeczypospolitej, począwszy od powstałej w końcu XV w. w Krakowie drukarni cyrylickiej Szwajpolta Fiola, poprzez prawosławne oficyny wydawnicze powstające przy monasterach, bractwach cerkiewnych i rezydencjach magnackich do oficyn wydawniczych zakładanych w XIX i XX w., głównie przez instytucje cerkiewne.

Pojawiły się kolejne książki o cenzurze. Małgorzata Rowicka zrekonstruowała stosunek cenzury carskiej do *Pana Tadeusza* (Rowicka, 2004). Autorka pokazała skomplikowany obraz funkcjonowania literatury polskiej pod zabarami w sytuacji, gdy sposób cenzurowania stale się zmieniał, zaś między twórcą

a czytelnikami szczególną rolę odgrywali rozmaici pośrednicy, głównie księgarze, będący najczęściej także nakładcami druków.

Druga książka o cenzurze dotyczy zaboru pruskiego (Rajch, 2004). Autor analizuje najważniejsze aspekty funkcjonowania cenzury pruskiej w Wielkopolsce w latach 1848-1918. Po Wiośnie Ludów rozpoczął się proces przejścia od cenzury rewolucyjnej do cenzury represyjnej. Autor opisuje uwarunkowania prawne cenzury, wykorzystywanie jej w walce z polskimi elitami przywódczymi, kryteria cenzury, metody, środki i techniki.

Zbiory specjalne w bibliotekach polskich zyskują kolejne szczegółowe opracowania w formie katalogów, opracowań monograficznych, informatorów.

Katalog druków cyrylickich XV-XVII wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej (Zurawińska i Jaroszewicz-Pieresławcew, oprac., 2004) przedstawia największy w Polsce zbiór druków tłoczonych cyrylicą. Natomiast Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie opublikowała książkę *Księgozbiory szlacheckie XVI-XVII wieku (Księgozbiory szlacheckie..., 2004)* zawierającą rozprawy: Elżbiety Bylinowej *Renesansowy księgozbiór rodziny Strzemboszków* oraz Krysztyny Opalińskiej *Instygator koronny Andrzej Lisiecki i jego księgozbiór*. Publikacja jest efektem badań proveniencyjnych prowadzonych od wielu lat w Gabinetcie Starych Druków BUW. Rozprawy uzupełnione są katalogami książek znajdujących się obecnie w poszczególnych kolekcjach.

Swoje zbiory specjalne zaprezentowała Biblioteka Uniwersytecka KUL w starannie wydanej, bogato ilustrowanej publikacji (Trojnacka, red., 2004). We wprowadzeniu czytamy: *Przygotowując publikację i wybierając dokumenty do zaprezentowania ich zarówno w formie opisowej, jak i w formie ilustracyjnej, autorzy kierowali się następującymi kryteriami: unikatową wartością, wartościami artystycznymi i dokumentacyjnymi zbiorów, ich pochodzeniem, często z historycznych kolekcji, tematycznym powiązaniem z Lublinem i Lubelszczyzną oraz ich specyfiką związaną z charakterem katolickiej uczelni* (s. 10).

Pozostając w kręgu zbiorów specjalnych warto zasignalizować kolejny tom *Katalogu Gabinetu Rycin PAU i PAN w Krakowie. Szkoła niderlandzka XVI, XVII, XVIII w.*, który obejmuje ryciny Henryka Goltziusa, najwybitniejszego niderlandzkiego peintre-graveure'a II połowy XV w. oraz rytowników z jego warsztatu (Pokorska-Primus, oprac., 2004). Publikacja zawiera także omówienie życia i twórczości artysty oraz komentarze do wielu pojedynczych rycin. Katalog ilustrują reprodukcje siedemdziesięciu rycin.

WYKAZ OMÓWIONYCH PUBLIKACJI

Fedorowicz, Małgorzata; Kruszewski Tomasz, red. (2005). *Biblioterapia. Z zagadnień pomocy niepełnosprawnym użytkownikom książki*. Toruń: Wydaw. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 182 s. ISBN 83-7271-322-7.

Kolasa, Władysław Marek (2004). *Prasa Krakowa w dekadzie przemian 1989-1998. Rynek, polityka, kultura*. Kraków: Wydaw. Naukowe Akademii Pedagogicznej, 475 s. ISBN 83-7271-295-8.

Kosęka, Halina, red. (2005). *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki*. T. 7. Kraków: Wydaw. Naukowe Akademii Pedagogicznej, 664 s. ISBN 83-7271-322-7.

Krawczyk, Antoni; Józefowicz-Wisińska, Elżbieta, red. (2004). *Lublin a książka*. Materiały z konferencji naukowej Lublin – Pszczela Wola, 6-7 listopada 2002 r. Lublin: Lubelskie Towarzystwo Naukowe, 775 s., il. ISBN 83-87833-52-5.

Kropidłowski, Zdzisław, red. (2005). *Z dziejów archiwów, książek i bibliotek na Pomorzu i Mazowszu Północnym*. Bydgoszcz: Wydaw. Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, 218 s. ISBN 83-7096-533-4.

Księgozbiory szlacheckie XVI-XVII wieku. Kolekcje historyczne (2004). Warszawa: Wydaw. Uniwersytetu Warszawskiego, 205 s., il. ISBN 83-235-0117-3.

Mironowicz, Antoni; Pawluczuk, Urszula; Chomik, Piotr, red. (2004). *Pracownice wydawnicze w Rzeczypospolitej*. Białystok: Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 254 s. ISBN 83-8788-132-5.

Nowak, Mariusz; Pioterek, Paweł; Przybysz, Janina, red. (2004). *Zarządzanie strategiczne i marketingowe w bibliotekach*. Poznań: Wydaw. Wyższej Szkoły Bankowej, 169 s. ISBN 83-7205-202-6.

Oblicza kultury książki. Prace i studia z bibliologii i informacji naukowej (2005). Wrocław: Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego, 326 s. ISBN 83-229-2546-8.

Pokorska-Primus, Małgorzata, oprac. (2004). *Katalog Gabinetu Rycin w Bibliotece Naukowej PAU i PAN w Krakowie. Szkoła niderlandzka XVI, XVII i XVIII w. Cz. 6. Hendrick Goltzius i jego pracownia*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 139 s., il. ISBN 83-88857-95-9.

Rajch, Marek (2004). *Cenzura pruska w Wielkopolsce w latach 1848-1919*. Poznań: Wydaw. Poznańskie, 261 s. ISBN 83-7177-378-1.

Ratajczak, Tomasz, red. (2004). *Księga – nauka – wiara w średniowiecznej Europie*. Poznań: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 227 s. ISBN 83-7063-432-X.

Rogucka-Mojsik, Elżbieta (2004). *Wybrane aspekty prawnego otoczenia współczesnej biblioteki*. Warszawa: CEBID, 156 s. ISBN 83-8858-117-1.

Rowicka, Małgorzata (2004). *O neurotycznym cenzorze, przebiegłym wydawcy i manipulowanym czytelniku, czyli „Pan Tadeusz” w Warszawie w okresie zaborów*. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 108 s., il. ISBN 83-7009-403-1.

Sesja Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie. Materiały XXVI Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie, 9-12 września 2004 roku. Uniwersytet Jagielloński: [Biblioteka Jagiellońska] (2004). Kraków: Uniwersytet Jagielloński, 152 s. ISBN 83-909081-7-4.

Szynol, Adam (2004). *Prasa codzienna na Dolnym Śląsku w latach 1989-2003*. Wrocław: Wydaw. Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, 208 s. ISBN 83-8951-814-7.

Trojnacka, Małgorzata, red. (2004). *Zbiory specjalne Biblioteki Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*. Lublin: Wydaw. KUL, 94 s., il. ISBN 83-7363-187-9.

Zurawińska, Zofia; Jaroszewicz-Pierestawcew, Zoja, oprac. (2004). *Katalog druków cyrylickich XV-XVIII wieku w zbiorach Biblioteki Narodowej*. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 362 s., il. ISBN 83-7009-506-2.

Barbara Koryś
Biblioteka Narodowa

Tekst wpłynął do redakcji 23 maja 2005 r.

Z LEKTUR ZAGRANICZNYCH

Żeby wiedzieć więcej niż się wie, trzeba stale śledzić co mają do napisania i do powiedzenia inni. To oczywistość, ale w wykonaniu jest mnóstwo trudności, niełatwo bowiem trafić na to, co rzeczywiście warte jest przeczytania albo wysłuchania. Za dużo krąży opinii pustych, nijakich, a identyfikatory zewnętrzne nie są wystarczająco klarowne. Dopóki jednak da się w końcu znaleźć coś ciekawego, to jeszcze nie jest tak źle.

SZTUKA W SIECI

Udało mi się trafić na publikację (*Digital resources from cultural institutions for use in teaching...*, 2004) wyjątkowo interesującą, mimo odstręczającego, długiego tytułu i mało nośnej formuły sprawozdania z konferencji, w dodatku – z konferencji roboczej. Zorganizowały ją amerykańska Fundacja Mellona i niemiecka Fundacja Dziedzictwa Pruskiego, a przedmiotem wypowiedzi była elektroniczna prezentacja dzieł (w szerokim sensie) sztuki wizualnej oraz (trójwymiarowych) obiektów architektonicznych. I – jak rzadko – wszyscy świetnie wiedzieli o czym mówią.

Nikt więc nie mylił sztuki z informacją, chociaż rozważano informację o s z t u c e, nikt nie sugerował żeby digitalna prezentacja miała zastąpić prezentację oryginalną i nie było gaworzenia, że ta digitalizacja to przedsięwzięcie proste i łatwe. Przeciwnie – wyciągnięto na światło dzienne wszystkie możliwe a liczne trudności, również techniczne, jak też poinformowano się o gigantycznych kosztach takich operacji.

Rozważania odnosiły się głównie do praktyki oraz do zamierzeń w Niemczech, ale z odniesieniem do inicjatyw międzynarodowych też. Potrzebę internetowej prezentacji dzieł sztuki wizualnej uznano za bezdyskusyjną, a powodzenie idei uzależniono od zgodnej i racjonalnej współpracy muzeów, archiwów oraz bibliotek.

Uczestnicy spotkania scharakteryzowali kilka projektów już istniejących, o różnym stopniu zaawansowania lub właśnie przygotowanych i wdrażanych. Muzeum Narodowe w Berlinie – obejmujące też Bibliotekę Pruską i Pruskie Archiwum – przystąpiło do digitalizacji i następnie prezentacji przez sieć, tej części dorobku sztuki światowej, która pozostaje w zasobach własnych. Z kolei Biblioteka Narodowa w Berlinie realizuje program KALIOPE: digitalizacji posiadanych manuskryptów.

Są też inne projekty – o zbieżnym zakresie, choć różniące się szczegółami – więc CENSUS, PROMETHEUS, DISKUS oraz edukacyjny program VIRTUAL WUNDERKAMMER, realizowany przez Uniwersytet Humboldta w Berlinie, a finansowany przez Fundację Volkswagena. Na niektóre programy międzymuzealne i międzyuniwersyteckie spore środki łoży też federalne ministerstwo nauki. We wszystkich zamierzeniach dominują cele edukacyjne, toteż normą jest łączenie materiałów wizualnych oraz tekstowych, jak też poniechanie opłat. W niektórych programach – obok reprodukcji dzieł dawnych – pojawia się też możliwość wprowadzenia dzieł, przygotowanych specjalnie dla sieci (oczywiście po weryfikacji), więc tego, co u nas nosi nazwę Net-Artu.

Amerykańska Fundacja Mellona wspiera program ARTStor, zmierzający do utworzenia digitalnej galerii historii sztuk pięknych i architektury, dostępnej dla edukacji uniwersyteckiej. Z kolei w Europie powstaje międzynarodowy portal EUROMUSE, z udziałem 86 muzeów narodowych, prezentujący najważniejsze dzieła malarstwa europejskiego – ze stosownym komentarzem w języku angielskim. Obok aktualności, będzie tam również ilustrowany kalendarz ekspozycji i prezentacja własna muzeów oraz rekomendacja innych programów i materiałów elektronicznych.

Weryfikują się dwa odmienne rozwiązania organizacyjne. Amerykanie wolą centralizację prac w jednym miejscu, w Niemczech natomiast przyjętą się model federalny – mianowicie każdy kooperant wnosi do całości własną część kolekcji wirtualnej. Obydwa warianty mają swoje zalety i mankamenty, a w każdym koszty realizacyjne są bardzo wysokie.

Na ogół przeważa nastawienie na cele dydaktyczne, stąd preferowana zasada łączenia obrazu i tekstu, a także eksplikowana potrzeba porównawczego wsparcia materiałami o charakterze interdyscyplinarnym. To z kolei narzuca potrzebę współpracy z bibliotekami właśnie. Trzeba uznać za pewnik, że prace muszą potrwać długo i wobec tego za finalizację każdego etapu częściowego przyjęto uznawać digitalizację materiałów z całego nurtu, prądu lub z całej epoki.

Nieuchronny jest wybór materiałów, dokonywany przez znawców, ale też dostosowany do oczekiwań adresatów, na razie głównie uczelni. Jednak autorzy koncepcji przyjmują też możliwość tworzenia digitalnych kolekcji dla potrzeb komercyjnych oraz – edycję internetową katalogów ekspozycji muzealnych.

Według niektórych opinii – kłopotów następcza niekiedy legalizacja zamierzeń digitalizacyjnych. Poza tym nie warto zabiegać o minimalizację kosztów za wszelką cenę. Przy dużych zmianach technologicznych trzeba wiązać się z najlepszą technologią, nawet jeśli droższą, bo tylko wtedy efekty digitalizacji przetrwają długo i duże wydatki nie pójdą na marne.

Pracownicy muzeów pokładają w częściowej digitalizacji zasobów wizualnych spore nadzieje na zdynamizowanie działalności ekspozycyjnej; przeciwnicy tej koncepcji, chociaż ich nie brak, są w mniejszości. Mówi się, że współczesność muzealna przypomina trochę egzystencję na wyspach, digitalizacja natomiast może stworzyć system mostów.

W TYGLU ZMIAN

Bez entuzjazmu postrzegam rosnącą lawinę bibliotekarskich tekstów naukowych, niby naukowych i nienaukowych na temat zarządzania (z przyległościami, bo np. organizacja jest funkcją zarządzania), sygnowanych przez osoby bez stosownego a pełnego rozeznania. Nauka o zarządzaniu ma bowiem swój paradygmat, zakres, metodologię i terminologię oraz historię, więc wrywanie z kontekstu fragmencików tej wiedzy pachnie amatorszczyzną. Pojawiają się w efekcie opinie niekompetentne, archaiczne i w dodatku bezużyteczne, dobrze byłoby więc zredukować tę mnogość.

Bywa też odwrotnie. Oto tekst na temat innowacyjności w bibliotekarstwie (Olson i Singer, 2004) napisany przez specjalistki z dziedziny zarządzania, więc w obszarze tej wiedzy akceptowalny, ale z kolei orientacja w problematyce bibliologicznej jest żadna. Przykłady odnoszone do bibliotecznej praktyki są tak infantylne, że aż zabawne, a i opinie autorek o rozsądku bibliotekarzy nie wydają się wygórowane, skoro te same sugestie powtarzają się w tekście wielokrotnie. Poza tym nie cierpię protekcyjnej stylizacji wypowiedzi przez *my*, jak i kajetowego, nieporęcznego formatu książki A3. Ale bez przesady: merytoryczna zawartość rozważań jest warta uwagi, a sposób eksplikacji – ciekawy i obudowany mnogim materiałem testowym.

Mowa tam o stałej innowacyjności w praktyce bibliotecznej i o nastawionym na nią zarządzaniu przywódczym, czyli o tzw. liderowaniu. A wszystko w uzasadnionym przeświadczeniu, że świat wkroczył w okres nieustannych zmian i wobec tego bibliotek zmiany także nie ominą.

Za punkt wyjścia autorki przyjmują konserwatywny, spetryfikowany model zarządzania, mianowicie autorytarno-centralistyczny (choć taka nazwa nie pada), ze sztywną standaryzacją procedur i struktur – co akurat w bibliotekach

występuje często – i negują jego użyteczność. Stałe nastawienie na zmiany wymaga elastyczności, otwarcia się na otoczenie, a zwłaszcza na bezpośrednie środowisko oraz współdziałania koncepcyjnego i realizacyjnego możliwie licznych współpracowników. Trzeba więc zacząć od takiej przebudowy struktur, obyczajów i praktyk, która to umożliwi. Biblioteka, która takich kroków dostosowawczych nie podejmie, prędzej czy później stanie się bezużyteczna.

Jednak główna uwaga auterek skupia się na dyrektorze/kierowniku biblioteki jako przywódcy i liderze działań innowacyjnych. Według nich, kierownik musi mieć klarowne wyobrażenie, co zmienić, po co i jak, a także: jakie są ewentualne konsekwencje zmian, a jakie – ich braku. No i niezbędna jest jeszcze umiejętność wyboru cudzych, a dobrych pomysłów progresywnych oraz zdolność wdrożenia ich do praktyki. W takim ujęciu jest oczywiste, że nie może dobrze kierować biblioteką ktoś, kto nie ma o niej pełnej wiedzy.

Program innowacyjny, poprzedzony analizą SWOT, trzeba opracować na konkretny okres (ustalić daty), organizując personel wokół planowanych zmian, które należy zresztą wdrażać stopniowo, *miętko*, żeby nie potęgować pracowniczego niechęci, natomiast wszystko musi być dla wszystkich klarowne. Każdy powinien wiedzieć, co ma w t y m p r o g r a m i e do zrobienia.

Istotnym warunkiem powodzenia jest umotywowanie i zorganizowanie współpracy personelu: trzeba wykorzystać wszystkie talenty i nastawić się wzajemnie na produktywność, możliwie natomiast redukując ograniczenia, wynikające ze sztywnych struktur formalnych. Trzeba też umiejętnie postępować z innowatorami, którzy są niezbędni, ale nie powinno powstać deprimujące dla innych wrażenie, że nikt poza nimi nie ma udziału w tworzeniu innowacyjnych koncepcji.

Autorki doradzają, żeby kierownicy koncentrowali się na swoim poziomie zarządzania, nie wnikając nadmiernie w te szczegóły, za które odpowiadają inni. Wśród powinności mieści się natomiast kalkulacja, czy struktura biblioteki jest dostatecznie elastyczna oraz – czy wystarczy środków i umiejętności dla realizacji zamierzeń. Trzeba poza tym liczyć się z oporem tych współpracowników, którzy nie sprzyjają innowacyjności, wymaga więc przełamania, ale racjonalnego – przez rozważenie i ewentualne usunięcie przyczyn tej rezerwy. Bywa wszak, że nie jest bezzasadna.

W sumie autorki sygnalizują, że bibliotekom – jak wszystkim instytucjom – potrzeba przywódców sprawnych. Radzą też co robić, kiedy tak nie jest, ale akurat te rady są absolutnie beznadziejne.

Innowacje wymuszają na bibliotekach zmiany w otoczeniu społecznym oraz w komunikacji publicznej – zwłaszcza jej multimedialność, wielosemiotyczność. W założeniu więc: trzeba szerzej otworzyć biblioteczne wrota, odzwierne go zastępując życzliwym doradcą i zrównując sprawność wszystkich bibliotek, dużych oraz małych.

Autorki twierdzą też – co się Państwu nie spodoba – że biblioteki trzeba otwierać przez 7 dni w tygodniu i przez 24 godziny na dobę. Jest to bowiem szok w kraju, gdzie większość bibliotek funkcjonuje przez 4 lub 5 dni w tygodniu, najczęściej nie dłużej niż po 5 godzin dziennie i zamyka się je pod byle pretekstem, a nawet bez. Natomiast trzeba zgodzić się bezdyskusyjnie z autorską opinią, że oto przyszłość już nas dopadła – już tu jest.

DOSKONALENIE ZAWODOWEJ WIEDZY

Jeszcze mniej entuzjazmu, mimo ważności problemu, wywołuje lektura książki o zawodowym doskonaleniu bibliotekarzy (Massis, 2004). Jej autor, Bruce E. Massis, napisał był przedtem znacznie lepszy tekst – *The practical library manager* – który tu nie tak dawno sygnalizowałem (PB 2004 nr 1/2 s. 51-52). Tym razem trochę zawiodła go wyobraźnia i wdał się w rozważania

tak detaliczne, że aż zabawne. Ale przeczytać to warto, choćby dla konfrontacji opinii, bo okazuje się, że poglądy mamy zbieżne.

Massis wychodzi z założenia, że skoro praca w tym zawodzie wymaga stalego doskonalenia, to pracodawca powinien umożliwić bibliotekarzom to doskonalenie i ułatwić, bo sami sobie nie poradzą, wymaga to bowiem czasu i sporych wydatków. To zapewne dlatego Laura Bush (w końcu bibliotekarka) obiecała na bibliotekarskie doskonalenie 20 milionów dolarów.

Tak więc – chcąc nie chcąc – dyrektorzy bibliotek powinni wziąć na siebie (choć nie osobiście) trud organizacji zawodowego doskonalenia. Traktując to również jako ważny czynnik poprawy wartości personelu w sytuacji, kiedy w USA (czy tylko?) średnia wieku bibliotekarzy bardzo szybko rośnie, a młodych adeptów zawodu brakuje.

W każdej dużej bibliotece (radzi autor) trzeba powołać organizatora/koordynatora programów doskonalenia i wspólnie ustalić, co jest w tym zakresie potrzebne, dla kogo i po co, jakie to pociągnie koszty i jaki będzie pożytek. Jako formy zaś pozostają do wyboru: instrukcje według doraźnych potrzeb, przysposobienie do konkretnych zadań, konferencje, kursy, własne szkolenia krótkoterminowe oraz długotrwałe, a także wykorzystanie ofert zewnętrznych, przedstawianych przez uczelnie i przez wyspecjalizowane ośrodki doskonalące.

Za użyteczne uważa Massis także internetowe formy doskonalenia (*e-learning*), ale z kolei nie akceptuje ich 2/3 bibliotekarzy, trzeba zatem uciekać się do rozwiązań *mieszanych*. A poza tym jest jeszcze możliwość zawodowego samokształcenia, acz przy założeniu, że pracodawca zapewni niezbędne piśmiennictwo oraz czasopiśmiennictwo, a także ewentualne programy doskonalenia na CD-ROM, które w USA istnieją.

Najwięcej uwagi – za dużo i zbyt szczegółowo – poświęca autor programom własnych (bibliotek) szkoleń i dokształceń. Doradza, żeby w miarę możliwości na prowadzących zajęcia desygnować swoich pracowników, ponieważ dobrze znają specyfikę własnej biblioteki, a nawet stan wiedzy współpracujących koleżanek i kolegów. Tematy szkoleń dyktuje zaś praktyka: każdy proces biblioteczny może wymagać pogłębionej i zaktualizowanej prezentacji – chociaż jak wszyscy (to już mania!), wymienia Massis przede wszystkim zarządzanie oraz użytkowanie Internetu.

Jest też przykładowa kalkulacja kosztów, którą tu przytoczę, ku ogólnej uciechy. Mianowicie pięciodniowe szkolenie, po 7,5 godziny dziennie, musi według autora kosztować 750 dolarów za osobę. Nic, tylko płacić!

Skoro zaś są koszty, to musi być również ocena efektów. Jest w tekście opis takiej procedury i są nawet kwestionariusze do wywiadów sprawdzających. Natomiast przecieram ze zdumienia oczy, kiedy przypomina się tam *krzywą Ebbinghousa*, według której po 24 godzinach zapomina się 50% wyuczonego materiału, a w ciągu 30 dni – nawet do 90%.

Już samo napisanie czegoś podobnego w t a k i m tekście to piramidalna bzdura. Dla ogólnej *zachęty*? Rzecz jednak w tym, że Hermann Ebbinghaus (1850-1909) uprawiał psychologię, która dzisiaj ma wartość już tylko historyczną. Nikt obecnie takich sugestii nie potwierdza.

Dla pożytku czytelników Massis dołączył do tekstu podstawowego rejestr kursów dla bibliotekarzy, oferowanych przez różnych realizatorów oraz sugestie lekturowe, jak też rozmaite kwestionariusze analityczne. Zestawiona zaś literatura przedmiotu – wyłącznie angielskojęzyczna, natomiast obfita – stanowi ciekawy rejestr tematycznych publikacji najświeższych.

KSIĄŻKI OMÓWIONE

Lehmann, Klaus Dieter, ed. (2004). *Digital resources from cultural institutions for use in teaching and learning. A report of the American/German workshop The Andrew W. Mellon Foundation / Stiftung Preussische Kulturbesitz Berlin*. München: K. G. Saur, 125 s. ISBN 3-598-11695-0.

Massis, Bruce, Edward (2004). *The practical library trainer*. New York: The Haworth Information Press, 122 s. ISBN 0-7890-2267-2.

Olson, Christi; Singer, Paula, M. (2004). *Winning with library leadership. Enhancing services through connection, contribution and collaboration*. Chicago: American Library Association, 118 s. ISBN 0-8389-0885-3.

Jacek Wojciechowski
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński

Tekst wpłynął do redakcji 17 kwietnia 2005 r.

**SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI ZARZĄDU GŁÓWNEGO
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
ZA LATA 2001-2005**

W dniach 9-10 czerwca 2001 r. obradował w Miedzeszynie k. Warszawy Krajowy Zjazd Delegatów SBP. Uczestnicy Zjazdu przyjęli uchwałę „Program działania SBP na lata 2001-2005” oraz zmiany w Statucie SBP, wynikające z reformy administracyjnej kraju, a także wybrali nowe władze SBP na lata 2001-2005. Ponadto podjęto uchwały w sprawie nadania godności Honorowego Przewodniczącego SBP i Honorowego Członka SBP.

Podstawą działania ZG SBP w latach 2001-2005 był program przyjęty na Zjeździe, uwzględniający potrzeby środowiska bibliotekarskiego.

I. SPRAWY ORGANIZACYJNE

1. Skład Zarządu Głównego i podział kompetencji.

W dniu 10 czerwca 2001 r. na pierwszym posiedzeniu Zarządu Głównego SBP dokonano wyboru Prezydium w składzie:

- kol. Jan Wołosz, przewodniczący,
- kol. Jerzy Krawczyk, wiceprzewodniczący (od 30.11.2001 r.),
- kol. Piotr Bierczyński, wiceprzewodniczący,
- kol. Elżbieta Stefańczyk, sekretarz generalny,
- kol. Andrzej Jopkiewicz, skarbnik,
- kol. Sylwia Błaszczuk, członek, współpraca z okręgami,
- kol. Ewa Stachowska-Musiał, członek, współpraca z komisjami, sekcjami i zespołami problemowymi.

Poza wymienionymi osobami, członkami Zarządu Głównego zostali:

- kol. Janusz Ambroży,
- kol. Bożena Bartoszewicz-Fabiańska,
- kol. Maria Janowska,
- kol. Stanisława Mazur,
- kol. Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska,
- kol. Witold Sulimierski,
- kol. Ryszard Turkiewicz.

Główna Komisja Rewizyjna pracowała w składzie:

- kol. Maria Bochan, przewodnicząca,
- kol. Lech Hejman, wiceprzewodniczący,
- kol. Janina Patysiak, sekretarz.

Członkowie: kol. kol. Maria Berent, Irena Czarnecka, Teresa Gawlik, Franciszek Łozowski.

Zastępcy członków: kol. kol. Regina Sakrajda, Halina Zielińska.

Główny Sąd Koleżeński pracował w składzie:

- kol. Janina Cygańska – przewodnicząca (zmarła 17.10.2003 r.),
 - kol. Bolesław Howorka – wiceprzewodniczący,
 - kol. Władysława Wasilewska – sekretarz (zmarła 12.02.2004 r.).
- Członkowie: kol. kol. Józef Zając, Barbara Murlikowska.

2. Forum SBP

W mijającej kadencji odbyło się V. Forum SBP – połączone z konferencją naukową „Dziś i jutro zawodu bibliotekarza”. Forum obradowało w Nałęczowie w dniach 19-20 września 2003 r.

W czasie obrad Forum podjęto trzy uchwały i jedną decyzję w sprawach:

- przyjęcia tekstu „Manifestu Internetu IFLA”.
- przyjęcia tekstu „Deklaracji w sprawie Bibliotek, Ośrodków Informacji i Wolności Intelktualnej IFLA”.
- przyjęcia tekstu „W sprawie najważniejszych problemów polskiego bibliotekarstwa”.
- decyzji o powołaniu zespołu ds. przygotowania kodeksu etycznego bibliotekarza.

3. Posiedzenia Zarządu Głównego

Posiedzenia Zarządu Głównego odbywały się zgodnie z wymogami statutowymi. Zwolywane były regularnie w terminach umożliwiających przyjęcie planów pracy na poszczególne lata lub ocenę pracy za dany rok, zawartą w sprawozdaniach Zarządu Głównego.

Posiedzenia Zarządu Głównego odbywały się w następujących terminach:

- 2001 r. – 10.06., 20-21.09., 30.11.
- 2002 r. – 22.03., 17.06., 6-7.12.
- 2003 r. – 27.03., 9.06., 12.12.
- 2004 r. – 5.04., 18.06., 10.12.
- 2005 r. – 15.04.

Ze względu na rangę podejmowanych decyzji na wyróżnienie zasługują następujące posiedzenia Zarządu Głównego:

– Dwudniowe robocze posiedzenie, które odbyło się w dniach 20-21.09.2001 r. w Sękocinie k. Warszawy, z udziałem członków ZG poprzedniej kadencji oraz Honorowego Przewodniczącego SBP, kol. Stanisława Czajki. Poświęcone omówieniu sposobów realizacji wniosków zgłoszonych na KZD w dniach 9-10 czerwca 2001 r. Przyjęto regulaminy działania Prezydium i Zarządu Głównego w kadencji 2001-2005 oraz protokół z KZD SBP.

Uściślono zakres zadań i obowiązków członków ZG oraz Prezydium. Przyjęto Plan pracy na II półrocze 2001 r. Omówiono i przedyskutowano „Program działania SBP na lata 2001-2005”. W dyskusji dużo miejsca poświęcono przekształceniom struktury SBP. Podjęto uchwałę w sprawie wprowadzenia nowej struktury SBP.

– W dniu 30.11.2001 r. – poświęcone omówieniu projektu Planu pracy ZG SBP na 2002 r., reaktywowania Nagrody Naukowej SBP im. A. Łysakowskiego; przekształceń struktury organizacyjnej SBP – dokonano zmian w uchwale z 21.09.2001 r. dotyczącej nowej struktury SBP (tekst ujednolicony); powierzenie funkcji trzeciemu wiceprzewodniczącemu ZG SBP, kol. Jerzemu Krawczykowi, wicedyrektorowi BG AGH.

– W dniach 6-7.12.2002 r. z udziałem przewodniczących okręgów SBP poświęcone przyszłości SBP oraz sprawności i organizacji w działalności Stowarzyszenia. Przewodniczący J. Wołosz zreferował tezy do dyskusji nt. *Dziś i jutro Stowarzyszenia*.

– W dniu 9.06.2003 r. poświęcone przygotowaniom do V. Forum SBP i towarzyszącej mu ogólnopolskiej konferencji „Dziś i jutro zawodu bibliotekarza”.

– W dniu 12.12.2003 r. dotyczące omówienia prac Prezydium ZG SBP w okresie po V. Forum SBP, zaawansowaniu prac nad dokumentem „Rola i przyszłość SBP” oraz inicjatywie ZG zorganizowania w 2004 r. „Tygodnia Bibliotek” oraz ustawie o pożytku publicznym i wolontariacie.

– W dniu 5.04.2004 r. ZG przyjął i zatwierdził przedstawiony wstępny harmonogram przygotowań do Krajowego Zjazdu Delegatów SBP w 2005 r. oraz zaproponował powołanie roboczych komitetów zjazdowych: programowego, organizacyjnego, statutowego. Omówiono stan przygotowań do obchodów „Tygodnia Bibliotek”. Przyjęto materiał „Rola i przyszłość SBP”.

– W dniu 18.06.2004 r. w trakcie posiedzenia przedstawiono informację o przebiegu „Tygodnia Bibliotek” i konkursie towarzyszącym obchodom Tygodnia; przyjęto Uchwałę o zwołaniu KZD SBP w 2005 r., harmonogram przygotowań do KZD oraz ustalono zasady wyboru delegatów na KZD; omówiono sprawę statusu SBP jako organizacji pożytku publicznego oraz powołano Radę Programową Wydawnictwa SBP. Dyskutowano nad przejściem z Polskiej Akademii Nauk „Przeglądu Bibliotecznego” do samodzielnego wydawania oraz nad pracami Zespołu ds. „Kodeksu etyki bibliotekarza i pracownika informacji”.

– W dniu 10.12.2004 r. przedstawiono informacje z prac Komisji Zjazdowych, m.in. „Projekt programu działania SBP na lata 2005-2009”. Zaprezentowano wstępny projekt organizacji „Tygodnia Bibliotek” w 2005 r. oraz stan prac nad rejestracją SBP jako organizacji pożytku publicznego.

– W dniu 15.04.2005 r. ZG przyjął do wiadomości i zatwierdził sprawozdania za rok 2004 przedstawione przez sekretarza generalnego, skarbnika, sprawozdania z pracy Sekcji, Komisji i Zespołu oraz Zarządów Okręgów. Przyjęto także „Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji”. Omówiono stan przygotowań do Krajowego Zjazdu Delegatów, m.in. zmiany w statucie, „Projekt programu działania na lata 2005-2009” oraz rolę okręgów i oddziałów w działalności SBP. W posiedzeniu uczestniczyli przewodniczący okręgów SBP wybrani w 2005 r. Przedstawiono szczegółowe informacje dotyczące SBP jako organizacji pożytku publicznego. W lutym 2005 r. Krajowy Sąd Rejestrowy dokonał wpisu Stowarzyszenia do organizacji pożytku publicznego. Dyskutowano nad „Tygodniem Bibliotek” 2005.

4. Posiedzenia Prezydium ZG

Posiedzenia Prezydium ZG SBP zwoływane były w następujących terminach:

2001 r. – 29.06., 20.09., 30.11., 7.11. (grupa warszawska),

2002 r. – 25.01., 22.03., 18.04., 20.06. (grupa warszawska), 19.07. (grupa warszawska), 8.10., 6.12.

2003 r. – 28.01., 27.03., 7.05., 9.06., 18.09. (wspólne posiedzenie z komitetami programowym i organizacyjnymi V. Forum SBP) 17.10., 12.12.

2004 r. – 30.01., 4.03., 5.04., 18.06., 12.10., 10.12.,

2005 r. – 28.01., 4.03., 15.04.

Ze względu na rangę poruszanych zagadnień na szczególną uwagę zasługują posiedzenia:

– W dniu 29.06.2001 r. powołujące grupę roboczą ds. wdrażania nowej struktury SBP. Omówiono współpracę z komisjami, sekcjami i zespołem roboczym ZG SBP oraz Plan pracy na II półrocze 2001 r.

– W dniu 20.09.2001 r. – poświęcone omówieniu informacji elektronicznej o SBP, problematyce działań SBP po KZD i realizacji podjętych wniosków i uchwał.

– W dniu 7.11.2001 r. odbyło się spotkanie grupy warszawskiej w Bibliotece Publicznej m.st. Warszawy poświęcone omówieniu kształtowania się nowej struktury SBP, w tym na przykładzie woj. mazowieckiego.

– W dniu 25.01.2002 r., poświęcone dyskusji na temat gromadzenia informacji o bibliotekach z wykorzystaniem bazy danych BN, o legitymacjach człon-

kowskich SBP, o przygotowaniu programu Forum SBP w 2003 r. oraz o programie obchodów w 2002 r. – 85-lecia SBP, a także spotkania przedstawicieli organizacji z kręgu bibliotekarstwa i informacji naukowej tzw. Konwentu.

– W dniu 18.04.2002 r. dotyczące: koncepcji Forum SBP i organizacji konferencji nt. zawodu bibliotekarza, planowanych w 2003 r., spotkań z okazji Dnia Bibliotekarza i Bibliotek, informacji o przebiegu prac nad Nagrodą Naukową im. A. Łysakowskiego i Nagrodą Młodych SBP, informacje o pracach Grupy Roboczej ds. Współpracy z Zagranicą SBP. Omówiono także Ramowy Regulamin działania Sekcji, Komisji i Zespołów Problemowych ZG i ZO SBP. Podstawowym tematem posiedzenia Prezydium było spotkanie z przewodniczącymi Sekcji, Komisji i Zespołu działających przy ZG SBP. Celem spotkania było przedstawienie zadań i zamierzeń gremiów fachowych SBP oraz zakresowi ich działania w ramach SBP.

– W dniu 8.10.2002 r. poświęcone omówieniu stanu przekształceń struktur organizacyjnych SBP; organizacji Forum SBP w 2003 r., organizacji INFO-BIBNET, sprawom organizacyjnym dotyczącym ZG SBP, w tym Biura (realizacja wniosków Głównej Komisji Rewizyjnej, zmiany w strukturze organizacyjnej Biura), udziałowi SBP w konferencji IFLA w 2003 r. oraz legitymacjom członkowskim SBP (w tym projekt „Instrukcji przyznawania i postępowania z legitymacjami członkowskimi”).

– W dniu 7.05.2003 r. poświęcone omówieniu stanu przygotowań do V. Forum SBP i towarzyszącej mu konferencji nt. „Dziś i jutro zawodu bibliotekarza”. Przedstawiono informacje o przygotowaniach w okręgach, oddziałach i kołach do Dnia Bibliotekarza oraz pracy zespołu roboczego ds. opracowania wizji i przyszłości SBP w nowej strukturze organizacyjnej.

– W dniu 18.09.2003 r. wspólne posiedzenie Prezydium oraz członków Komitetów Programowego i Organizacyjnego V. Forum SBP, na którym dokonano oceny stanu przygotowań do Forum i konferencji. Zaaprobowano program obrad V. Forum i konferencji oraz przygotowane materiały.

– W dniu 12.10.2004 r. omówiono działalność Prezydium ZG SBP od czerwca br., stan przygotowań dokumentów na Krajowy Zjazd Delegatów, w tym materiałów dla zarządów okręgów i zarządów oddziałów oraz rejestracji Stowarzyszenia jako organizacji pożytku publicznego.

– W dniu 28.01.2005 r. przedstawiono informację dot. „Tygodnia Bibliotek” 2005. Przewodniczący Komisji Zjazdowych przedstawili stan prac nad projektem „Programu działania SBP na lata 2005-2009” oraz propozycjami zmian w Statucie SBP. Zaprezentowano stan prac nad realizacją harmonogramu do Krajowego Zjazdu Delegatów SBP. Dyskutowano nad stanem złożonego w 2004 r. wniosku o nadanie SBP statusu organizacji pożytku publicznego.

– W dniu 4.03.2005 r. przedstawiono stan przygotowań i założenia programowe „Tygodnia Bibliotek” 2005 r. Omówiono przebieg kampanii sprawozdawczo-wyborczej przed KZD oraz wstępny program konferencji towarzyszącej Zjazdowi.

II. DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNO-SZKOLENIOWA

ZG SBP organizował we współpracy z bibliotekami publicznymi i naukowymi różne formy edukacji i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy – konferencje, seminaria i warsztaty szkoleniowe. W okresie od 11 czerwca do 31 grudnia 2001 r. odbyło się 6 konferencji i 1 międzynarodowe warsztaty szkoleniowe.

1. „X Ogólnopolska konferencja bibliotekarzy muzycznych” w dniach 24-26.09.2001 r. w Katowicach w Bibliotece Śląskiej, zorganizowana przez BG Akademii Muzycznej im. K. Szymanowskiego, Sekcję Bibliotek Muzycznych ZG SBP.

2. „Biblioteka otwarta dla czytelników z niepełnosprawnością intelektualną” – konferencja zorganizowana w dniach 24-26.09.2001 r. przez Bibliotekę Miejską i Koło SBP w Grudziądzu.

3. „Dokumenty życia społecznego w bibliotece” – konferencja zorganizowana w dniach 26-27.09.2001 r. we Wrocławiu przez WiMBP we Wrocławiu i ZG SBP.

4. „Formułowanie charakterystyk wyszukiwawczych literatury pięknej dla dorosłych oraz dla dzieci” – ogólnopolska konferencja zorganizowana w BN w dniach 29-30.11.2001 r. przez Zarząd Komisji Opracowania Rzeczowego Zbiorów ZG SBP, BN, IINiS BUW.

5. „Koordynacja akcji mikrofilmowania i innych metod zabezpieczania zbiorów bibliotecznych” – konferencja zorganizowana przez Komisję Ochrony i Konserwacji Zbiorów ZG SBP w dniu 4.12.2001 r. w Bibliotece Narodowej.

6. „Internet w bibliotekach” – konferencja zorganizowana przez Komisję Wydawnictw Elektronicznych ZG SBP i ZG SBP w dniach 10-11.12.2001 r. we Wrocławiu.

7. „Aktualne zagadnienia prawa autorskiego w mediach elektronicznych” – międzynarodowe warsztaty EBLIDA, zorganizowane przez ZG SBP, BN w dniach 20-21.09.2001 r.

W 2002 r. odbyło się 12 konferencji, seminariów i warsztatów szkoleniowych oraz konkursy.

1. „Biblioteki współczesne wobec czytelników niepełnosprawnych – budownictwo i wyposażenie” – ogólnopolska konferencja zorganizowana w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego w dniu 18.01.2002 r.

2. „Aktualne problemy i nowe formy wypożyczeń międzybibliotecznych” – ogólnopolska konferencja we Wrocławiu, zorganizowana przez WiMBP i ZG SBP w dniach 22-23.05.2002 r.

3. „Język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej – nowe słownictwo, najnowsze ustalenia metodyczne, stosowanie w katalogach bibliotek” – ogólnopolskie warsztaty w Bibliotece Narodowej, 3-5.06.2002 r.

4. „Aktualne tendencje ochrony zbiorów bibliotecznych i archiwalnych” – ogólnopolskie warsztaty konserwatorskie w Bibliotece Narodowej, 13-14.06.2002 r.

5. Sesja Jubileuszowa z okazji 85-lecia SBP i 50-lecia śmierci A. Łysakowskiego – 10 września 2002 r., Biblioteka Narodowa.

6. „Rola biblioteki w edukacji czytelniczej i wychowaniu w rodzinach osób niepełnosprawnych”. Muszyna 15-17 września 2002 r. zorganizowana przez Sekcję Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych.

7. „Digitalizacja zbiorów bibliotecznych” – ogólnopolskie seminarium. Warszawa 20 września 2002 r., ZG SBP, BN, Komisja Wydawnictw Elektronicznych.

8. „Standaryzacja kosztów bibliotek publicznych”, Chełm – Okuninka, 19-21 września 2000 r., ZG SBP, Chełmska Biblioteka Publiczna.

9. „Ogólnopolska konferencja bibliotekarzy muzycznych z bibliotek publicznych”, Warszawa 7-9 października 2002 r., SBP, Sekcja Bibliotek Muzycznych, Sekcja Fonotek, BUW, BN, Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy.

10. „Harmonizacja terminologii w nauce o bibliotece i informacji w perspektywie społeczeństwa informacyjnego”, Warszawa, 24 października 2002 r., ZG SBP, Biblioteka PAN.

11. „Biblioteki publiczne wielkich miast. Perspektywy rozwoju i kierunki zmian” – ogólnopolska konferencja, Wrocław 5-7 listopada 2002 r., ZG SBP, MBP we Wrocławiu.

12. „Automatyzacja bibliotek publicznych” – ogólnopolska konferencja 20-22 listopada 2002 r., ZG SBP, Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy.

W marcu 2002 r. ogłoszono konkurs na najlepsze strony internetowe bibliotek polskich. Organizatorem były Komisja Wydawnictw Elektronicznych

i Komisja Automatyzacji przy ZG SBP. Honorowy patronat objął ZG SBP. Zgłoszono 56 witryn. Laureatami konkursu zostali:

W kategorii bibliotek publicznych:

1. Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy.
2. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Józefa Piłsudskiego w Łodzi.

3. Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie.

W kategorii bibliotek naukowych:

4. Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.
5. Biblioteka Główna Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku Białej.

6. Ex aequo Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu.

W grupie bibliotek szkolnych i pedagogicznych:

7. Szkolne Centrum Biblioteczno-Informacyjne w Augustowie.
8. Ex aequo Biblioteka Liceum i Gimnazjum Sióstr Urszulanek w Rybniku, Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Poznaniu.

Nagrodę specjalną Przewodniczącego SBP dla biblioteki polskiej działającej poza granicami kraju, otrzymała Biblioteka Polska im. W. Stachewicza w Montrealu.

W dniach 17 września do 21 października 2002 r. na liście dyskusyjnej SBP przeprowadzony został konkurs wiedzy o SBP. Przygotowano 25 pytań ze znajomości Statutu SBP oraz wybranych faktów z 85-letniej działalności Stowarzyszenia.

I miejsce zajęły ex aequo kol. Grażyna Bilka z PiMBP w Kłodzku i Małgorzata Janczak z Zespołu Szkół Poligraficznych w Warszawie.

W 2003 r. zorganizowano 7 konferencji, w tym 1 międzynarodową, 2 warsztaty ogólnopolskie oraz konkursy:

1. „Samorządy i biblioteki” – ogólnopolska konferencja zorganizowana 28 marca 2003 r. w Bibliotece Narodowej, przy współudziale SBP, BN i Duńskiego Instytutu Kultury.

2. „Język haseł przedmiotowych BN – najnowsze słownictwo i ustalenia metodyczne, stosowanie w katalogach bibliotek” – ogólnopolskie warsztaty zorganizowane w BN przez Komisję Opracowania Rzeczowego Zbiorów ZG SBP w dniach 20-22 maja 2003 r.

3. „Bibliografia – służba informacyjna i powinność historyczna” – V. ogólnokrajowa narada bibliografów, Warszawa 11-13.06.2003 r., BN, ZG SBP.

4. „Projektowanie i planowanie budynków bibliotecznych – aspekty techniczne i funkcjonalne” – ogólnopolskie warsztaty zorganizowane przez ZG SBP we współpracy z BUW w Warszawie, w dniach 16-17.06.2003 r.

5. „Dziś i jutro zawodu bibliotekarza” – ogólnopolska konferencja towarzysząca V Forum SBP, która odbyła się w Nałęczowie w dniach 19-20 września 2003 r. Organizatorem konferencji byli ZG SBP, Zarząd Okręgu SBP w Lublinie oraz Biblioteka Główna Politechniki Lubelskiej.

6. „Internet w bibliotekach – łączność, współpraca, digitalizacja” – II. ogólnopolska konferencja zorganizowana we Wrocławiu 23-26.09.03 r. przez Komisję Wydawnictw Elektronicznych SBP, ZG SBP, BGiOINT Politechniki Wrocławskiej, BN, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

7. „Użytkownik – języki informacyjno-wyszukiwawcze” – konferencja ogólnopolska, zorganizowana w BN w dniach 14-16 października 2003 r. przez Komisję Opracowania Rzeczowego Zbiorów SBP, BN i IINiSB UW.

8. „Biblioteki publiczne i strategie ich rozwoju po rozszerzeniu UE” – 6 międzynarodowa konferencja zorganizowana w BN w dniach 20-21 listopada 2003 r. przez SBP, BN, BUW, BP m.st. Warszawy, Instytut Francuski, Instytut Goethego.

9. „Standardy biblioteczne – wzorce i doświadczenia Unii Europejskiej” – ogólnopolska konferencja zorganizowana w BN w dniu 11 grudnia 2003 r. przez ZG SBP i BN.

10. W czasie trwania 48. Międzynarodowych Targów Książki w dniu 16 maja 2003 r. odbyło się spotkanie informacyjne nt. „Co nowego w bibliotekach polskich” zorganizowane przez SBP, Polski Związek Bibliotek i Konferencję Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych.

11. W dniach 2-15 stycznia 2003 r. na stronach internetowych SBP przeprowadzono konkurs wiedzy o Unii Europejskiej dla pracowników bibliotek. Organizatorem był ZG SBP, we współpracy z Urzędem Komitetu Integracji Europejskiej. Pierwsze miejsce i główną nagrodę zdobyła Teresa Prokowska (Biblioteka Szkoły Podstawowej w Bolesławcu), drugie miejsce uzyskała Małgorzata Janczak (Biblioteka Zespołu Szkół Poligraficznych w Warszawie), trzecie miejsce przypadło Ewie Haładaj (Biblioteka Liceum Ogólnokształcącego w Grójcu).

Kolejne miejsca zajęli: czwarte – Wiesława Krawczyńska-Błacha (Biblioteka Szkolna Przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Barlewickach), piąte – Justyna Stachura (Biblioteka Publicznego Gimnazjum nr 1 w Połańcu), szóste – Justyna Stoltmann-Prędką (Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu), siódme miejsce ex aequo: Halina Korytko (Gminna Biblioteka Publiczna w Pruchniku) i Waldemar Tychek (Miejska Biblioteka Publiczna w Olsztynie), ósme miejsce – Justyna Kowalska (Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Gdańsku), dziewiąte miejsce – zespół w składzie: Małgorzata Szpek, Helena Woronko, Ewa Podkówka (Biblioteka Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach), dziesiąte miejsce – Renata Koziorowska (Książnica Płocka).

Wręczenie nagród nastąpiło 13 marca 2003 r. w Bibliotece Narodowej, w trakcie uroczystego otwarcia wystawy Biblioteki Narodowej „Z biblioteką do Unii Europejskiej”.

12. Od 15 września do 31 października 2003 r. trwał konkurs „Biblioteka – lokalne centrum informacji, kultury i edukacji” skierowany do publicznych bibliotek miejskich i miejsko-gminnych. Organizatorami konkursu byli: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, tygodnik „Przegląd”, Biblioteka Narodowa oraz Porozumienie Wydawców.

Celem konkursu było promowanie nowoczesnych bibliotek działających aktywnie na rzecz środowiska lokalnego. Laureatami konkursu zostali:

I miejsce: Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Wybickiego w Sopocie,

II miejsce: Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Dębnie,

III miejsce: Miejska Biblioteka Publiczna w Jaśle.

Wyróżnienia otrzymały:

– Gminna Biblioteka Publiczna im. J. Kochanowskiego w Przechlewie,

– Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Słowackiego w Tarnowie,

– Miejska Biblioteka Publiczna w Olsztynie.

W 2004 r. zorganizowano 7 konferencji, 1 warsztaty szkoleniowe i konkursy:

1. „Nowe media w bibliotekach” – ogólnopolska konferencja zorganizowana w dniach 14-16 kwietnia br. w Zielonej Górze w WiMBP im. C. Norwida przy współudziale ZG SBP.

2. „Biblioteki w Europie były zawsze” – ogólnopolska konferencja inauguracyjna Tydzień Bibliotek zorganizowana 10 maja w Bibliotece Narodowej przez ZG SBP i BN, z udziałem i pod patronatem ministra kultury, W. Dąbrowskiego.

3. „Dziedzictwo kultury wobec zagrożeń czasu wojny i pokoju” – międzynarodowa konferencja zorganizowana w Bibliotece Narodowej przez Biuro Spraw Obronnych Ministerstwa Kultury, ZG SBP w dniach 13-15 maja 2004 r.

4. „Język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej – nowe słownictwo, najnowsze ustalenia metodyczne, stosowanie w katalogach bibliotek. Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna w bazach bibliograficznych i katalogowych” – ogólnopolskie warsztaty zorganizowane w BN przez Komisję Opracowania Rzeczowego Zbiorów ZG SBP w dniach 17-19 maja.

5. „Biblioteki w Europie – nowe możliwości” – międzynarodowa konferencja zorganizowana 21 września 2004 r. w Bibliotece Narodowej przez ZG SBP, Reprezentację Komisji Europejskiej w Polsce. Konferencja stanowiła część projektu informacyjnego realizowanego przez Reprezentację Komisji Europejskiej w Polsce. W trakcie konferencji wręczono nagrody laureatom konkursu „Na najlepszy projekt programu działań w Tygodniu Bibliotek”, ufundowane przez Reprezentację Komisji Europejskiej w Polsce.

6. „Opracowanie rzeczowe zbiorów w bibliotekach amerykańskich i angielskich: bibliotekarstwo amerykańskie i angielskie źródłem wiedzy i inspiracją dla bibliotekarstwa polskiego” – ogólnopolska konferencja zorganizowana w Bibliotece Narodowej w dniach 6-7 października 2004 r. przez Komisję Opracowania Rzeczowego ZG SBP, Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW.

7. „Jubileusz 40-lecia Sekcji Bibliotek Muzycznych SBP” – ogólnopolska konferencja bibliotekarzy muzycznych zorganizowana w Bibliotece Narodowej w dniach 20-22 października 2004 r.

8. „Automatyzacja bibliotek publicznych” – VI. ogólnopolska konferencja zorganizowana w Bibliotece Narodowej w dniach 24-26 listopada 2004 r. przez ZG SBP, Bibliotekę Publiczną m.st. Warszawy oraz BN.

9. Ogłoszono konkurs „Najlepsze witryny internetowe bibliotek polskich” – II edycja 2004 r. pod patronatem ZG SBP, zorganizowany przez Komisję Wydawnictw Elektronicznych i Komisję Automatyzacji przy ZG SBP.

Zgłoszono 79 bibliotek, w tym 20 bibliotek szkół wyższych, instytutów naukowych oraz instytucji centralnych, 42 biblioteki publiczne i pedagogiczne, 17 bibliotek szkolnych.

Nagrody otrzymali:

W kategorii: biblioteki szkół wyższych, instytutów naukowych oraz instytucji centralnych:

I miejsce – Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu,

II miejsce – Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Gdańsku,

III miejsce – Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu.

W kategorii: biblioteki publiczne i pedagogiczne:

I miejsce – Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Słowackiego w Tarnowie,

II miejsce – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku,

III miejsce – Książnica Kopernikańska – Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Toruniu.

W kategorii: biblioteki szkolne:

I miejsce – Biblioteka Zespołu Szkół Zawodowych w Starym Sączu,

II miejsce – Biblioteka Zespołu Szkół Samochodowych nr 2 w Lublinie,

III miejsce – Biblioteka Gimnazjum nr 2 w Mielcu.

W 2004 r. kontynuowano prowadzenie kursu internetowego dla bibliotekarzy BIBWEB, organizowanego przez Fundację Bertelsmanna, serwis informacyjny EBIB i Bibliotekę Uniwersytecką w Warszawie.

W 2005 r. zorganizowano 1 seminarium międzynarodowe i 1 konferencję:

1. „Ochrona zbiorów bibliotecznych w trosce o zachowanie wspólnego dziedzictwa europejskiego” – międzynarodowe seminarium zorganizowane w Bibliotece Narodowej i Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie w dn. 18-20 kwietnia 2005 r. przez Instytut Goethe, ZG SBP i Bibliotekę Narodową.

2. „Biblioteki Publiczne w otoczeniu prawnym” – ogólnopolska konferencja zorganizowana w dn. 26-28 kwietnia 2005 r. w Opolu-Turawie przez ZG SBP, CEBID i WBP im. S. Smółki w Opolu.

Tydzień Bibliotek

W dniach 8-15 maja 2004 r. w bibliotekach różnych typów w Polsce obchodzono po raz pierwszy „Tydzień Bibliotek” pod hasłem „Biblioteki w Europie były zawsze”. Celem akcji była promocja bibliotek i czytelnictwa oraz propagowanie informacji o roli bibliotek w polskim społeczeństwie. Z tej okazji wydaliśmy plakat, autorstwa Katarzyny Stanny oraz zorganizowaliśmy ogólnopolską konferencję. W kraju zorganizowano w ramach „Tygodnia Bibliotek” ponad 2500 przedsięwzięć. Ich pomysłodawcami i animatorami były biblioteki oraz struktury SBP.

ZG SBP ogłosił konkurs na najlepszy projekt programu działań w „Tygodniu Bibliotek” dla bibliotek i struktur SBP uczestniczących w jego realizacji.

Laureatami konkursu zostali:

Kategoria: biblioteki:

I nagroda – Rawicka Biblioteka Publiczna,

II Nagroda – Namysłowski Ośrodek Kultury – Biblioteka Publiczna im. S. Wasylewskiego,

III Nagroda ex aequo – Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Brodnicy im. I. Łyskowskiego, Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Słubice.

Wyróżnienie: Miejska Biblioteka Publiczna w Tarnowie im. J. Słowackiego, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Warszawie – filia w Sochaczewie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu im. E. Smołki, Biblioteka Szkoły Filialnej w Salomonach.

Kategoria: organizacja stowarzyszeniowa:

I Nagroda – Zarząd Oddziału SBP w Łodzi,

II Nagroda – Zarząd Okręgu Zachodniopomorskiego SBP w Szczecinie,

III Nagroda – Zarząd Oddziału SBP w Siedlcach (program przygotowany razem z Miejską Biblioteką Publiczną).

Wyróżnienie: Rada Oddziału Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich w Lublinie, Zarząd Oddziału SBP w Tarnobrzegu.

Nagrody laureatom wręczono w dniu 21 września 2004 r. w trakcie konferencji „Biblioteki w Europie – nowe możliwości”.

III. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Podstawą działalności wydawniczej Stowarzyszenia są czasopisma. W okresie sprawozdawczym publikowane były terminowo: „Bibliotekarz”, „Poradnik Bibliotekarza”, „Biuletyn Informacyjny ZG SBP”, „Zagadnienia Informacji Naukowej” – półrocznik wydawany wspólnie Instytutem Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW, „Przegląd Biblioteczny” – kwartalnik (wydawany od 2004 r. samodzielnie, a do 2003 r. wspólnie z PAN), „Expres ZG SBP” – miesięcznik (od grudnia 2002 r. wersja papierowa i elektroniczna), ukazuje się od kwietnia 1999 r. „Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy – EBIB – miesięcznik (<http://ebib.oss.wroc.pl>). Następnie rozpoczął działalność w Internecie „Serwis informacyjny dla bibliotekarzy i specjalistów informacji” – Elektroniczna Biblioteka, w ramach serwisu powstało także Forum dyskusyjne. W 2002 r. uruchomiono w Internecie elektroniczny serwis SBP. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich nawiązało w 2003 r. współpracy z portalem internetowym TVP – Książka. Jeden z działów portalu „Wstęp do biblioteki” przygotowuje redakcja EBIB-u. Od lipca 2001 r. działa w serwisie informacyjnym SBP lista dyskusyjna dla bibliotekarzy. W 2003 r. wydano wspólny numer „Notesu Wydawniczego” i „Bibliotekarza”. Na mocy zawartej umowy Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy uczestniczy w kosztach wydawania miesięcznika „Bibliotekarz”. Na podkreślenie zasługuje fakt przejęcia z PAN do samodzielnego wydawania „Przeglądu Bibliotecznego”, powołania nowej redakcji i Rady Redakcyjnej. Kształcenie i doskonalenie zawodowe bibliotekarzy wspierane jest poprzez działalność wydawniczą. Jest ona skorelo-

wana z konferencjami i seminariami organizowanymi przez SBP. Działalność ta służy potrzebom środowiska bibliotekarskiego i pracownikom informacji naukowej. Coroczne plany wydawnicze zatwierdzane są przez ZG SBP.

Wydawanie publikacji możliwe jest dzięki pozyskiwaniu przez SBP wsparcia finansowego z Komitetu Badań Naukowych Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW, a także Ministerstwa Kultury.

Prace wydawnicze prowadzono w ramach następującej serii wydawniczych:

- «Nauka – Dydaktyka – Praktyka»
- «Propozycje i Materiały»
- «FO-KA»
- «Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych»
- «Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza» (od 2002 r.).

W okresie sprawozdawczym opublikowano:

w serii wydawniczej «Propozycje i Materiały» – razem 18 tytułów.

W 2001 r.: J. Wołosz: *Jak automatyzujemy biblioteki publiczne*; I. Borecka: *Biblioterapia. Teoria i nauka*; J. Wołosz: *Jaka biblioteka publiczna*; M. Szyszko (red.): *Polskie bibliotekarstwo w perspektywie wejścia do UE*.

W 2002 r.: *Biblioteka otwarta dla czytelników niepełnosprawnych; Obsługa informacyjna w bibliotekach warszawskich; Biblioteki powiatowe w Polsce: informator; Aktualne tendencje ochrony zbiorów bibliotecznych i archiwalnych; Wypożyczenia międzybiblioteczne*.

W 2003 r.: *Standaryzacja kosztów w bibliotekach publicznych; Biblioteka a niepełnosprawność w rodzinie; Adaptacja formatu MARC 21 dla bibliografii regionalnej*; K. Janiszewska: *Elektroniczne dostarczanie dokumentów; Komputeryzacja i informacja elektroniczna w bibliotekach publicznych*.

W 2004 r.: *Standardy biblioteczne. Wzorce i doświadczenia Unii Europejskiej*; L. Biliński: *Selekcja materiałów bibliotecznych; Biblioteki publiczne w erze cyfrowej* (wydanie wspólne z WBP im. E. Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie).

W 2005 r.: A. Zielak: *Niepełnosprawni w świecie Internetu*.

W serii «Nauka – Dydaktyka – Praktyka» – razem 33 tytuły.

W 2001 r.: D. Nicholas: *Ocena potrzeb informacyjnych w dobie Internetu*; L. Biliński: *Biblioteki Publiczne końca XX wieku*; B. Orłowski: *Zarys dziejów nauk matematyczno-przyrodniczych*; D. Grygrowski: *Dokumenty nieksiążkowe w bibliotece*; M. Banacka: *Załoski i inicjatywy artystyczne*; W. Januszko: *Systemy informacji gospodarczej*; M. Drzewiecki: *Biblioteka i informacja w środowisku współczesnej szkoły*.

W 2002 r.: A. Firlej-Buzon: *Dokumenty życia społecznego*; E. B. Zybert (red.): *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym; Działalność bibliotek publicznych: wytyczne IFLA/UNESCO*; A. Łysakowski: *Katalog przedmiotowy*; J. Ratajewski: *Wprowadzenie do bibliotekoznawstwa*; J. Wojciechowski: *Idee i rzeczywistość: bibliotekarstwo pragmatyczne*; B. Sosińska-Kalata: *Klasyfikacja*; W. J. Podgórski: *Poeci na tułaczce*; D. Kuźmina: *Katechizmy w Rzeczypospolitej XVI i początku XVII wieku*; *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych*.

W 2003 r.: H. Radlińska: *Książka wśród ludzi*; J. Kołodziejska: *Drukowany świat; Biblioteki szkolne. Wytyczne IFLA/UNESCO*; B. Taraszkiewicz: *Książka multimedialna w Polsce*; J. S. Bystron: *Człowiek i książka; Zawód bibliotekarza. Dziś i jutro; Nauka o książce, bibliotece i informacji we współczesnym świecie*.

W 2004 r.: K. Wodniak: *Współczesna prasa kobieca a sprawy książki; Społeczeństwo informacyjne i jego technologie*; E. B. Zybert: *Kultura organizacyjna w bibliotekach*; D. Kuźmina: *Jakub Wujek (1541-1597) pisarz, tłumacz i misjonarz*; W. Gliński, H. Rybiński: *Tworzenie i udostępnianie baz danych w sieci WWW. Podręcznik dla bibliotekarzy i dokumentalistów; UKD w środowisku komputerowym*.

W 2005 r.: *Bibliologia, biblioteki, bibliotekarze*; B. Bojar: *Językoznawstwo dla studentów informacji naukowej*; M. Drzewiecki: *Edukacja biblioteczna i informacja w polskich szkołach*.

W serii «FO-KA» – razem 5 tytułów.

W 2001 r.: A. Padziński, E. Chrzan: *Format MARC 21 rekordu zasobu*; B. Nałęcz: *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego wydawnictwa ciągłego*.

W 2002 r.: A. Drożdż, M. Stachyra: *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla dokumentu dźwiękowego*.

W 2003 r.: K. Sanetra: *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla dokumentu elektronicznego*; T. Głowacka: *Katalogowanie przedmiotowe w języku KABA. Cz. 1*.

W serii «Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych» – razem 3 tytuły.

W 2002 r.: *Znawcy rękopisów*.

W 2004 r.: *Kustosze zbiorów specjalnych*.

W 2005 r.: *Zasłużeni dla Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich*.

W serii «Biblioteczka Poradnika Bibliotekarza» – razem 6 tytułów.

W 2002 r.: C. Markowiak-Luty: *Scenariusze wystaw*; I. Żukowska: *Praca z aktywem bibliotecznym*; K. Barańska: *Uroczystości szkolne w edukacji humanistycznej*.

W 2003 r.: J. Andrzejewska: *Edukacja czytelnicza i medialna; Edukacja czytelnicza. Wybór konspektów*.

W 2004 r.: M. Pietrzak: *Teatrzyk na cały rok*.

Poza seriami – razem 12 tytułów.

W 2001 r.: A. Kempa (red.): *Kronika SBP 1917-2000*; M. Dembowska: *Metoda Bibliografii Polskiej Karola Estrachera*; K. Sałaciński (red.): *Ochrona narodowego zasobu bibliotecznego*.

W 2002 r.: A. Łysakowski: *Mój pamiętnik 1911-1919*; A. Kempa: *Bibliofilskie Silva Rerum, Statut SBP*.

W 2003 r.: *Informator organizacyjny SBP*.

W 2004 r.: S. Demby: *Listy*; D. Rymsza-Zalewska: *Archiwum Stefana Dembego*; D. Rymsza-Zalewska: *Stefan Demby – księgarz i wydawca; Biblioteka Muzyczna 1996-1999; Dziedzictwo kultury wobec zagrożeń czasu wojny i pokoju* – dwa tomy: polski i angielski; Plakat na „Tydzień Bibliotek”.

W 2005 r.: *Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji naukowej*, Plakat na „Tydzień Bibliotek”.

Łącznie w okresie sprawozdawczym wydaliśmy 68 tytułów, 2 plakaty oraz ulotki promujące SBP i EBIB.

Tak znaczny dorobek wydawniczy umocnił pozycję Stowarzyszenia w opinii środowiska bibliotekarskiego, a także zapewnił naszemu Stowarzyszeniu materialne podstawy działalności.

IV. SEKCJE, KOMISJE, ZESPÓŁ PROBLEMOWY ZG SBP

W strukturze organizacyjnej SBP ważne miejsce zajmują zespoły tworzone z myślą o bieżących i perspektywicznych potrzebach bibliotekarzy. Praca tych zespołów służy rozwiązywaniu konkretnych problemów teorii i praktyki bibliotekarskiej. Rezultatem ich pracy są opinie, ekspertyzy i analizy, opisujące rzeczywistość polskich bibliotek, ale też służące rozwiązywaniu ważnych zagadnień z różnych obszarów bibliotekarstwa. Organizowane przez zespoły specjalistów konferencje i warsztaty problemowe sprzyjają rozwojowi i propagowaniu wiedzy teoretycznej i praktycznej.

Aktualnie przy działa ZG 14 gremiów specjalistów. W 2001 r. powołano dwie nowe sekcje – Sekcję Bibliotek Niepaństwowych Szkół Wyższych i Sekcję Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych oraz reaktywowano działalność Komisji Automatyzacji. W 2002 r. powołano Sekcję Fonotek. W 2003 r. przewodniczącą Sekcji Bibliotek Naukowych została Barbara Dybicz, dyrektor Głównej Biblioteki Komunikacyjnej. Andrzej Jagodziński, dyrektor MiPBP w Kolbuszowej objął funkcję przewodniczącego Sekcji Bibliotek Publicznych. W 2004 r. utworzono, w miejsce Komisji Wydawniczej – Radę Programową Wydawnictwa SBP.

W okresie sprawozdawczym w Krakowie pracował zespół roboczy powołany w 2003 r. w celu przygotowania założeń nowej ustawy o bibliotekach.

Skład zespołu: dr Karolina Grodziska – dyr. Biblioteki PAU/PAN, mgr Jadwiga Kosek – przew. Oddziału SBP w Krakowie, ks. dr Jan Bednarczyk – dyr. Biblioteki PAT, dr Józef Zajac – em. dyr. WBP w Krakowie, dr Jerzy Krawczyk – wiceprzewodniczący ZG SBP.

Zespół w 2005 r. przedstawił podsumowanie dyskusji prowadzonych w trakcie spotkań, odnoszące się do kształtu przyszłej ustawy o bibliotekach.

Od września 2003 r. pracował powołany na V. Forum SBP zespół roboczy ds. przygotowania „Kodeksu etyki bibliotekarza i pracownika informacji” w składzie: Sabina Cisek, Zdzisław Gębołyś, Henryk Hollender, Artur Jazdon, Barbara Sosińska-Kalata (przewodnicząca). Opracowany projekt Kodeksu został zrecenzowany przez zespół oceniający w składzie: Marcin Drzewiecki, Bolesław Howorka, Krzysztof Migoń, Hanna Tadeusiewicz, Jacek Wojciechowski, Jan Wołosz i Zbigniew Zmigrodzki. Tekst został opublikowany w czerwcu 2004 r. w prasie bibliotekarskiej i poddany dyskusji. W lutym 2005 r. zespół roboczy zakończył prace i przekazał projekt Kodeksu ZG SBP, który na posiedzeniu 15 kwietnia 2005 r. zaakceptował dokument.

V. KONTAKTY Z OKRĘGAMI

Na posiedzeniu Prezydium ZG SBP w dniu 20.09.2001 r. oraz w trakcie spotkania ZG SBP w dniach 20-21.09.2001 r. omówiono sprawę opieki członków ZG nad okręgami. Postanowiono, że wszyscy członkowie Zarządu Głównego, poza przewodniczącym, który kieruje całokształtem prac SBP, sprawować będą opiekę nad wybranymi okręgami poprzez: bieżący kontakt telefoniczny, za pomocą poczty elektronicznej, udziału w zjazdach, spotkaniach, konferencjach oraz pomoc merytoryczną w bieżącej działalności okręgów.

Opiekę nad poszczególnymi okręgami przyjęli następujący członkowie Zarządu Głównego:

- Okręg dolnośląski – Piotr Bierczyński
- Okręg kujawsko-pomorski – Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska
- Okręg lubelski – Ewa Stachowska-Musiał
- Okręg lubuski – Stanisław Krzywicki
- Okręg łódzki – Elżbieta Stefańczyk
- Okręg małopolski – Sylwia Błaszczuk
- Okręg mazowiecki – Jerzy Krawczyk
- Okręg opolski – Sylwia Błaszczuk
- Okręg podkarpacki – Maria Janowska
- Okręg podlaski – Witold Sulimierski
- Okręg pomorski – Stanisław Krzywicki
- Okręg śląski – Ryszard Turkiewicz
- Okręg świętokrzyski – Stanisław Mazur
- Okręg warmińsko-mazurski – Bożena Bartoszewicz-Fabiańska
- Okręg wielkopolski – Andrzej Jopkiewicz
- Okręg zachodniopomorski – Janusz Ambroży

VI. WYSTĄPIENIA ZG SBP DO WŁADZ PAŃSTWOWYCH I SAMORZĄDOWYCH

Stowarzyszenie reprezentując interesy polskiego bibliotekarstwa i informacji naukowej oraz problemy środowiska pracowników bibliotek, podejmowało działania dotyczące funkcjonowania i przyszłości bibliotekarstwa, w szczególności publicznego. Występowano do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (czerwiec 2001 r., lipiec 2003 r.) w sprawie zakupów nowości książkowych dla bibliotek publicznych, komputeryzacji bibliotek, obsługi czytelników niepełnosprawnych i ochrony dziedzictwa narodowego. W 2003 r. przekazano do Ministerstwa Kultury uwagi dot. projektu nowelizacji ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. W 2004 r. przekazano ministrowi kultury stanowisko SBP wobec Narodowego Programu Kultury „Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki na lata 2004-2013”. Wystosowano do Sejmowej Komisji Kultury i Ministerstwa Kultury list SBP wyrażający opinię środowiska bibliotekarskiego w sprawie zwiększenia budżetu resortu kultury na 2005 r. Zgłaszano propozycje do Prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie nowelizacji Ustawy o Zamówieniach Publicznych (grudzień 2001 r.), list w sprawie braku polskiego specjalisty z dziedziny bibliotekarstwa i informacji naukowej w Światowym Szczycie Społeczeństwa Informacyjnego w Genewie. Przesłano do Ministerstwa Infrastruktury uwagi SBP do programu *ePolska* (kwiecień 2002 r.), a do Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu uwagi do projektu ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym” (grudzień 2003 r.), a także stanowisko dot. kwalifikacji zawodowych osób zatrudnionych w bibliotekach naukowych akademickich. Problematyka funkcjonowania bibliotek publicznych i współpraca w tym zakresie pomiędzy SBP a resortem kultury omawiana była na spotkaniach z wiceministrem kultury, R. Skąpskim i dyrektorem Departamentu Książki, M. Ślusarską (styczeń, październik

2002 r., luty 2003 r., luty 2004 r.). SBP przesłało także do Ministerstwa Kultury uwagi do projektu „Ustawy o działalności kulturalnej” oraz propozycje do nowelizacji „Ustawy o bibliotekach”. W 2002 r. Komisja Automatyzacji ZG SBP opracowała i przekazała do Ministerstwa Kultury raport „Stan i plany komputeryzacji bibliotek publicznych”. SBP wielokrotnie w minionym okresie występowało z opiniami w sprawie obsadzania stanowisk kierowniczych w bibliotekach oraz zamiarach podziału wojewódzkich bibliotek publicznych (m. in. Lublin, Gdańsk, Ostrów Wielkopolski, Wyszów, Warszawa). W grudniu 2003 r. wystosowano „Oświadczenie ZG SBP” do wojewodów i urzędów marszałkowskich, na temat nasilającego się powołania na stanowiska dyrektorów bibliotek osób bez odpowiednich kwalifikacji zawodowych.

W styczniu 2002 r. wystosowano wystąpienie do 16 wojewodów informujące o nowelizacji ustawy o bibliotekach z 27.07.2001 r., dodającej ust. 7 w brzmieniu: Biblioteki publiczne nie mogą być łączone z innymi instytucjami oraz z bibliotekami szkolnymi i pedagogicznymi.

Przygotowano wystąpienia do marszałka woj. śląskiego (wrzesień 2001 r.) w sprawie sytuacji finansowej Biblioteki Śląskiej w Katowicach oraz do Prezydenta Kielc (czerwiec 2003 r.) w sprawie pozyskania budynku na siedzibę Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej. Wystosowano w styczniu 2002 r. „Apel do parlamentarzystów” na temat polskiego bibliotekarstwa.

W lutym 2002 r. z inicjatywy przewodniczącego SBP odbyło się w BN spotkanie przedstawicieli stowarzyszeń, organizacji i związków zawodowych z obszaru bibliotekarstwa – tzw. Konwentu. Uczestniczyli przedstawiciele Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego, Federacji Związków Zawodowych Pracowników Kultury i Sztuki, Polskiego Towarzystwa Czytelniczego, Polskiego Związku Bibliotek, Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej, Konferencji Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych, Krajowej Sekcji Związków Zawodowych Pracowników Bibliotek Publicznych NSZZ „Solidarność”, Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Dyskusja dotyczyła m.in. wyrażenia opinii uczestników w zakresie nawiązania stałego porozumienia organizacji z obszaru książki i informacji naukowej.

W roku następnym spotkania przedstawicieli organizacji były kontynuowane (styczeń, kwiecień 2003 r. luty, październik 2004 r.). W ostatnich uczestniczyli przedstawiciele Sekcji Bibliotekarskiej Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz Rady Głównej Towarzystwa Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich. Spotkania służyły wymianie informacji nt. bieżącej pracy i zamierzeń w zakresie działalności uczestniczących organizacji. Uzgodniono i przyjęto wspólne stanowisko w sprawie Polskiej Biblioteki Internetowej, pominięcia ekspertów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w składzie delegacji polskiej na światowy szczyt w Genewie poświęcony problemom społeczeństwa informacyjnego, nagłego odwołania ze stanowiska dyrektora Centralnej Biblioteki Rolniczej, „Kodeksu etyki bibliotekarza i pracownika informacji naukowej”, „Tygodnia Bibliotek” oraz Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013.

Z inicjatywy przewodniczącego SBP odbyło się w BN spotkanie przedstawicieli bibliotek publicznych (Piła, Sieradz, Słupsk, Wrocław, Zielona Góra) nt. potrzeby utworzenia konsorcjum skomputeryzowanych bibliotek publicznych, zainteresowanych współpracą w sieci. Punktem wyjścia do dyskusji była koncepcja INFOBIBNET. Podczas posiedzenia powołano zespół programowo-organizacyjny, któremu powierzono opracowanie programu Konsorcjum oraz utworzenie portalu internetowego.

VII. NAGRODY I ODZNACZENIA

1. Nagroda Naukowa SBP im. Adama Łysakowskiego.

W 2002 r. Zgodnie z postanowieniami ZG SBP z dnia 30.11.2001 r. reaktywowano Nagrodę Naukową SBP im. A. Łysakowskiego. Przyjęty na posiedzeniu regulamin określił, że Nagroda przyznawana będzie w następujących kategoriach:

- a) prac o charakterze teoretyczno-metodologicznym,
- b) prac o charakterze dokumentacyjno-źródłowym,
- c) prac o charakterze praktyczno-wdrożeniowym.

Postanowiono, że procedurze nominowania oraz nagradzania w roku 2002 podlegają publikacje za okres 1996-2000 (łącznie) oraz za rok 2001.

Za lata 1996-2000 nagrodzono 8 prac.

W grupie prac o charakterze teoretyczno-metodologicznym:

– Ewa Głowacka za publikację: *Studium zastosowania kompleksowego zarządzania jakością (TQM) w bibliotekoznawstwie i informacji naukowej*. Toruń: Wydaw. UMK, 2000.

– Barbara Sosińska-Kalata za publikację pt. *Modele organizacji wiedzy w systemach wyszukiwania informacji o dokumentach*. Warszawa: Wydaw. SBP, 1999.

W grupie prac o charakterze dokumentacyjno-źródłowym:

– Pośmiertnie Konrad Zawadzki za publikację pt. *Bibliografia czasopism warszawskich 1579-1981*. T. 1-3, przygotowaną w Dziale Bibliografii Czasopism Warszawskich Biblioteki Publicznej m.st. Warszawa: BP BG 1994-2001.

– Barbara Bieńkowska, redaktor naukowy publikacji pt.: *Biblioteki na wschodnich ziemiach II Rzeczypospolitej: informator*, opracowanej w Biurze Pełnomocnika Rządu do spraw Polskiego Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą przez zespół autorski w składzie: Urszula Paszkiewicz, Hanna Łaskarzewska, Janusz Szymański, Stanisław Waligórski. – Poznań: Bogucki Wydaw. Naukowe, 1998.

– Andreas Lawaty, redaktor ze strony niemieckiej oraz Wiesław Mincer i Anna Domańska jako redaktorzy ze strony polskiej publikacji pt. *Deutsch-polonische Beziehungen in Geschichte und Gegenwart: Bibliographie 1900-1998*. T. 1-4. [Stosunki polsko-niemieckie w historii i teraźniejszości. Bibliografia], opracowanej przez zespół w składzie: Henryk Baranowski, Waldemar Grzybowski, Jan Kotłowski, Krystyna Krzemieniowa, Andreas Lawaty, Kamila Maj, Wiesław Mincer, Danuta Poklewska, Janusz Tondel. Wiesbaden: Harassovitz Verlag 2000.

– Urszula Paszkiewicz za pracę pt.: *Inwentarze i katalogi bibliotek z ziem wschodnich Rzeczypospolitej*. T. 1-3. Publikacja przygotowana w Biurze Pełnomocnika Rządu do spraw Polskiego Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą. Warszawa : „BIG”. 1996-2000.

W grupie prac o charakterze praktyczno-wdrożeniowym:

– Jadwiga Andrzejewska za opracowanie pt. *Bibliotekarstwo szkolne: teoria i praktyka*. T. 1-2. Warszawa: Wydaw. SBP, 1996.

– Maria Lenartowicz i Anna Paluszkiewicz za opracowanie pt. *Format USMARC rekordu bibliograficznego dla książki*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2000.

Za rok 2001 nagrodzono 2 prace.

W grupie prac o charakterze dokumentacyjno-źródłowym:

– Stefania Skwirowska *Bibliografia niezależnych wydawnictw ciągłych z lat 1976-1990*. T. 1-2. Warszawa: BN, 2001. Publikacje przygotowano przy znaczącym udziale Joanny Podurgiel i nieżyjącego już Wojciecha Jankowernego.

W grupie prac o charakterze praktyczno-wdrożeniowym:

– Maria Janowska za pracę pt.: *Adaptacja formatu USMARC do polskich zasad katalogowania: opis bibliograficzny i zasady wyboru haseł*. Warszawa: BN, 2001.

Do Nagrody za rok 2002 zgłoszono 16 publikacji.

Nagrodzono następujące prace:

W kategorii prac teoretyczno-metodologicznych:

1. *Bibliografia w Polsce 1945-1996: naukoznawcza analiza dyscypliny*. Marta Skalska-Zlat. – Wrocław: Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002. – 401 s.

2. *Słownik encyklopedyczny informacji, języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych* oprac. Bożenna Bojar [współpraca: Wiesław Babik, Jarosław Bojar, Zina Jarmoszuk, Hanna Popowska, Jadwiga Sadowska, Barbara Sosińska-Kalata, Barbara Wereszczyńska-Cisło, Jadwiga Woźniak]. – Warszawa: Wydaw. SBP, 2002. – 364 s.

W kategorii prac dokumentacyjno-źródłowych:

3. *Dyskopedia poloników do 1918 roku*. Katarzyna Janczewska-Sołomko. – Warszawa: Biblioteka Narodowa, 2002. – 3 t. (1794 s.)

W kategorii prac praktyczno-wdrożeniowych:

4. *Mikrotezaury: Prawo, Prawo karne, Rolnictwo*, oprac. Ewa Chmielewska-Gorczyca. – Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2002. – 226 s.

Wręczenie Nagród odbyło się 11 czerwca br. podczas V. Ogólnokrajowej Rady Bibliografów w Warszawie.

W 2004 r.:

Do nagrody za 2003 r. zgłoszono 3 publikacje w kategorii prac dokumentacyjno-źródłowych. Do przyznania nagrody zaproponowano publikację: *Biblioteki naukowe w Generalnym Gubernatorstwie w latach 1939-1945: wybór dokumentów źródłowych / wybór i opracowanie Andrzej Mężyński ; przy współpracy Hanny Łaskarzewskiej ; Polskie Towarzystwo Bibliologiczne*. – Warszawa: Wydawnictwo LTW, 2003. – 540 s.

ZG na posiedzeniu w dniu 18 czerwca 2004 r. zaakceptował wniosek, następnie wręczono medal i dyplom nagrody laureatom.

2. Nagroda Młodych SBP – konkurs „Na najlepsze prace magisterskie z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej”.

Nagroda Młodych przyznawana jest co dwa lata, od 1995 r.

W 2002 r.:

Na konkurs zgłoszono 20 prac magisterskich i 1 pracę licencjacką z 7 uniwersytetów.

Jury postanowiło przyznać:

I nagrodę Kamalii Janiszewskiej za pracę „Elektroniczne dostarczanie dokumentów jako nowy kierunek współczesnego bibliotekarstwa”, przygotowaną pod kierownictwem prof. dr hab. Zbigniewa Żmigrodzkiego (Uniwersytet Śląski).

II nagrodę Ewie Raczyńskiej za pracę „Dysleksja – książka – dziecko”, przygotowaną pod kierownictwem prof. dr hab. Elżbiety Barbary Zybert (Uniwersytet Warszawski).

III nagrodę Marcinowi Czubarze za pracę „Książka i biblioteka w życiu i działalności Józefa Piłsudskiego 1867-1935”, przygotowaną pod kierownictwem dr hab. Aliny Fitowej (Uniwersytet Jagielloński).

Wyróżnienie przyznano Dorocie Chmielarz za pracę „Działalność Pracowni Konserwacji Zabytków Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu w zakresie ochrony zbiorów specjalnych”, przygotowaną pod kierownictwem prof. dr hab. Anny Aleksiewicz (Uniwersytet Wrocławski).

Praca, która zdobyła I nagrodę, została opublikowana w Wydawnictwie SBP, a laureaci pozostałych nagród otrzymali roczną prenumeratę „Bibliotekarza” oraz zestawy książek wydanych przez Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

W 2005 r.:

Nadesłano 9 prac z 6 uniwersytetów. Jury postanowiło przyznać:

I nagrodę Annie Zielak – za pracę pt. „Niepełnosprawni w świecie Internetu” (Uniwersytet Łódzki, promotor – prof. B. Woźniczka-Paruzel). Nagrodą jest publikacja pracy w Wydawnictwie SBP.

II nagrodę Agacie Sieńczyk za pracę pt. „Stowarzyszenie nauczycieli bibliotekarzy szkolnych w kraju i za granicą” (Uniwersytet Wrocławski, promotor – dr B. Staniów).

III nagrodę Józefowi Winogrodzkiemu za pracę „Automatyzacja statystyki bibliotecznej. Gromadzenie i przetwarzanie danych statystycznych” (Uniwersytet Warszawski, promotor – prof. B. Sosińska-Kalata).

Nagrodą jest publikacja w EBIB-ie.

3. Odznaczenia

ZG SBP występował z wnioskami o przyznanie odznaczeń państwowych dla zasłużonych członków Stowarzyszenia w latach 2001-2003.

W 2001 r. odznaczenia otrzymali:

Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski – Franciszek Łozowski; Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski – Ewa Ciunkiewicz, Władysław Kempa, Ewa Stachowska-Musiał, Jan Wołosz; Złoty Krzyż Zasługi – Janusz Ambroży, Marcin Drzewiecki, Czesław Janowicz, Jadwiga Pietraszek, Marian Skomro, Witold Sulimierski; Srebrny Krzyż Zasługi – Piotr Bierczyński, Gwidona Kempieńska, Elżbieta Matusiak, Maria Szczuka-Kempa; Brązowy Krzyż Zasługi – Urszula Derendarz, Juliusz Wasilewski.

W 2003 r. odznaczenia otrzymali: Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski – Józef Lewicki; Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski – Stanisław Czajka; Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski – Barbara Drewniewska-Idziak, Elżbieta Górską, Andrzej Jopkiewicz, Elżbieta Zielińska; Złoty Krzyż Zasługi – Magdalena Pilacińska, Zofia Umerska; Srebrny Krzyż Zasługi – Marianna Brachfogel, Joanna Janczak, Ewa Romanik, Elżbieta Sikora.

Ponadto w okresie sprawozdawczym z okazji Dnia Bibliotekarza i Bibliotek, jubileuszy bibliotek i innych rocznic uhonorowano w 2001 r.: medalem „W dowód uznania” – 103 osoby, w tym 3 biblioteki, w 2002 r. – 117 osób, w tym 5 bibliotek, w 2003 r. – 96 osób, w tym 3 biblioteki, w 2004 r. – 123 osoby w tym 8 bibliotek.

Honorową Odznakę SBP przyznano: w 2001 r. – 68 osobom, w 2002 r. – 53 osobom, w 2003 r. – 47 osobom, w 2004 r. – 28 osobom.

Medal „Bibliotheca Magna Perennisque” otrzymali:

– w 2001 r. – Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. KEN w Warszawie, Miejska Biblioteka Publiczna im. St. Zeromskiego w Zakopanem, Miejska Biblioteka Publiczna w Nowej Rudzie, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. C. Norwida w Zielonej Górze, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. E. Smółki w Opolu, Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Wiktora w Bochni, Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego w Opolu, Biblioteka Elbląska w Elblągu;

– w 2002 r. – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wielkopolskim, Biblioteka Główna Akademii Medycznej im. Marcinkowskiego

w Poznaniu, Koszalińska Biblioteka Publiczna w Koszalinie, Miejska Biblioteka Publiczna w Radomiu, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dr W. Bełzy w Bydgoszczy, Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej we Wrocławiu, Biblioteka Miejska im. W. Kulerskiego w Grudziądzu, Centralna Biblioteka Wojskowa w Warszawie, Biblioteka Główna Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, Książnica Płocka im. Wł. Broniewskiego w Płocku, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, Miejska Biblioteka Publiczna im. G. Daniłowskiego w Sosnowcu;

– w 2003 r. – Miejska Biblioteka Publiczna w Jaśle, Krośnieńska Biblioteka Publiczna, Miejska Biblioteka Publiczna w Słupsku, Biblioteka Miejska im. J. Kasprowicza w Inowrocławiu, Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej, Biblioteka Główna Akademii Muzycznej im. St. Moniuszki w Gdańsku, Biblioteka Publiczna we Włocławku i Miejska Biblioteka Publiczna im. J. Słowackiego w Tarnowie;

– w 2004 r. – Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. E. Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. T. Mikulskiego we Wrocławiu.

VIII. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

W programie działania SBP ważne miejsce zajmuje konieczność rozwijania współpracy międzynarodowej. Jednak jej rozwój warunkuje sytuacja finansowa SBP. W latach 2001-2004 przedstawiciele Stowarzyszenia uczestniczyli w następujących międzynarodowych spotkaniach:

1. Wyjazd polskich bibliotekarzy do Gutersloh (Niemcy) w dniach 3-5.10. 2001 r., sponsorowany przez Fundację Bertelsmanna. Uczestniczyli: Jan Wołosz, Stanisław Krzywicki, Sylwia Błaszczuk. Przedmiotem spotkania było przedstawienie propozycji Fundacji udzielenia pomocy polskim bibliotekarzom publicznym. Ponadto uczestnicy spotkania zwiedzili nową siedzibę Biblioteki Publicznej w Gutersloh i zapoznali się z jej działalnością.

2. Maria Janowska uczestniczyła w posiedzeniu Grupy Sterującej Projektem CELIP oraz konferencji Międzynarodowej Koalicji Konsorcjów Bibliotecznych, które odbyło się w dniach 28.11.-1.12.2001 r. w Helsinkach.

3. Przedstawiciele Fundacji Bertelsmanna 12.12.2001 r. omawiali w Warszawie z przedstawicielami Prezydium ZG SBP możliwość partnerskiej współpracy przy organizacji seminariów finansowanych przez Fundację w zakresie zarządzania dla kadry kierowniczej bibliotek publicznych.

4. Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska, Elżbieta Stefańczyk, Jan Wołosz uczestniczyli w 68. Generalnej Konferencji i Rady IFLA w Glasgow w dniach 18-24 sierpnia 2002 r., nt. „Libraries for life: democracy, diversity, delivery”.

5. Jan Wołosz uczestniczył w dniach 14-15 września 2002 r. na zaproszenie Białoruskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy w międzynarodowym spotkaniu nt. roli stowarzyszeń bibliotekarskich w rozwoju społeczeństwa profesjonalnego i informacyjnego, 80-lecia Biblioteki Narodowej Białorusi oraz w spotkaniach Bibliotecznego Zgromadzenia Eurazji – organu koordynacyjnego Wspólnoty Niepodległych Państw, a także w seminarium poświęconym działalności stowarzyszeń bibliotekarskich Białorusi, Rosji i Ukrainy.

6. Jan Wołosz, Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska uczestniczyli w dniach 13-14 marca 2003 r. w międzynarodowej konferencji strategicznej PULMAN w Portugalii. Celem konferencji było podsumowanie projektu Zaawansowanej Sieci Aktywizacji Bibliotek Publicznych (PULMAN) realizowanego w Europie. W projekcie uczestniczyły polskie biblioteki: Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie i Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy.

7. Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska, Elżbieta Stefańczyk, Jan Wołosz uczestniczyli w 69. Generalnej Konferencji i Rady IFLA (Światowy Kongres Biblio-

tek i Informacji) w Berlinie w dniach 2-8 sierpnia 2003 r. Tematem obrad była „Biblioteka jako portal. Media – informacja – kultura”.

8. Elżbieta Stefańczyk, Elżbieta Górską uczestniczyły w dniach 18-20 marca 2004 r. w międzynarodowej konferencji w Hadze pn. „Creating public para-dise”.

9. Barbara Szczepańska, członek redakcji Biuletynu EBIB została w marcu 2004 r. wybrana na 3-letnią kadencję w IFLA Copyright and Matters Committee (CLM), gdzie reprezentować będzie SBP.

10. Barbara Szczepańska, Jan Wołosz uczestniczyli w dniach 22-28 sierpnia 2004 r. w 70. Generalnej Konferencji i posiedzeniu IFLA, pod nazwą Światowy Kongres Bibliotek i Informacji w Buenos Aires, w Argentynie.

Powołana Decyzją nr 4 Prezydium ZG SBP z dnia 25.01.2002 r. grupa robocza ds. współpracy z zagranicą w składzie: E. Stefańczyk (przewodnicząca), B. Bednarek-Michalska, M. Marcinek, A. Majcher, G. Twardak, M. Janowska, J. Pasztaleniec-Jarzyńska koncentrowała się w swoich pracach na następujących tematach:

- pozyskanie środków finansowych, aby umożliwić wyjazd bibliotekarzy polskich na 69. Konferencję IFLA, która odbyła się w 2003 r. w Berlinie (wystąpienia o granty, pozyskanie autorów i referatów, kontakty z IFLA),

- zbieranie i udostępnianie informacji dot. współpracy bibliotek polskich z zagranicą (opracowanie ankiety do bibliotek, zebranie informacji dot. zakresu i zasięgu współpracy bibliotek polskich z biblioteką lub organizacją międzynarodową oraz ich udostępnienie na stronie internetowej SBP).

IX. BIURO ZG SBP

W okresie sprawozdawczym Biuro ZG SBP wykonywało wszystkie niezbędne prace wynikające z regulaminowych zadań, zabezpieczało merytorycznie, organizacyjnie i finansowo działalność statutową, w tym posiedzenia Prezydium i Zarządu Głównego.

Prowadzono obsługę organizacyjną konferencji, seminariów, konkursów, Prezydium ZG i Zarządu Głównego SBP, Sekcji i Komisji ZG SBP. Przygotowywano dokumentację i odznaczenia organizacyjne. Opracowano dokumentację dotyczącą Stowarzyszenia w celu uzyskania statusu organizacji pożytku publicznego.

Prowadzono poprzez Wydawnictwo SBP działalność gospodarczą. Zajmowano się dystrybucją wydawanych w Wydawnictwie SBP publikacji książkowych i czasopism.

Utrzymywano telefonicznie kontakty z okręgami i oddziałami SBP w zakresie przekształceń struktury SBP, wyborów nowych władz i delegatów na KZD oraz bieżącego ich funkcjonowania (m.in. pełnomocnictwa, wyciągi z rejestru itp.), gromadzono na bieżąco informacje dotyczące sytuacji w bibliotekach, szczególnie publicznych. W ramach działalności informacyjnej sukcesywnie przygotowywano „Biuletyn ZG SBP” oraz „Expres ZG SBP”.

Prowadzono obsługę finansowo-bankową, skarbową, podatkową i ZUS, a także księgowo-rachunkową.

X. UWAGI KOŃCOWE

W II połowie 2001 r. ZG SBP podjął stosowne uchwały umożliwiające dokończenie prac sprawozdawczo-wyborczych w okręgach i kołach oraz powołanie nowego ogniwa struktury organizacyjnej SBP – tj. oddziałów. Prace zostały rozpoczęte w 2001 r. Wybory w okręgach zakończono w październiku 2002 r. Natomiast powoływanie oddziałów trwało przez całą kadencję i nie we wszystkich okręgach zostały one powołane.

Mam nadzieję, że Koleżanki i Koledzy – delegaci ocenią pracę i działalność Zarządu Głównego SBP w latach 2001-2005 pozytywnie, szczególnie w dzie-

dzinie wymiany doświadczeń i opinii, prowadzonej w fachowych gremiach, popularyzowania doświadczeń w zakresie nowych technologii i rozwiązań, w dziedzinie szkoleniowo-edukacyjnej i działalności wydawniczej. SBP podejmowało inicjatywy związane z konsolidacją środowiska bibliotekarskiego w sprawach najistotniejszych dla funkcjonowania bibliotek. Prezentowano stanowiska w najbardziej istotnych sprawach władzom państwowym i samorządowym. Większość zaplanowanych zadań została zrealizowana.

Nadal jednak wiele zadań przyjętych w „Programie działania SBP na lata 2001-2005” a mających charakter długofalowy wymaga intensywniejszej pracy i działania ze strony członków Stowarzyszenia oraz współdziałania z kierownictwem i pracownikami wszystkich typów bibliotek. Mam nadzieję, że zaangażowanie wszystkich członków i sympatyków naszej organizacji przybliży rozwiązanie najważniejszych problemów całego środowiska bibliotekarskiego.

Elżbieta Stefańczyk – sekretarz generalny ZG SBP

Sprawozdanie wpłynęło do redakcji 9 maja 2005 r.

KRONIKA KRAJOWA

DOSTĘP DO BIBLIOTECZNYCH ZASOBÓW CYFROWYCH

Komisja Europejska zatwierdziła w lutym 2005 r. do realizacji projekt włączenia bibliotek narodowych nowych państw członkowskich Unii Europejskiej do programu łatwego i bezpiecznego dostępu do najważniejszych zasobów informacyjnych zgromadzonych w różnorodnych europejskich instytucjach kultury. Program nosi nazwę TEL-ME-MOR (TMM) – The European Library: Modular Extensions for Mediating Online Resources (Biblioteka Europejska: Modułowe Rozszerzenie Dostępu do Zasobów Sieciowych). Realizacja projektu przewidziana jest na dwa lata. Uczestniczą w nim biblioteki narodowe – Niemiec (koordynatora projektu), Holandii, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii oraz dziesięciu nowych państw UE, w tym Polski, a także m.in. Konferencja Dyrektorów Europejskich Bibliotek Narodowych (CENL). Użytkownicy bibliotek biorących udział w projekcie TEL będą mogli korzystać z tych samych udogodnień, które posiadały dotychczas biblioteki „starych” państw UE. Program ma zintegrować narodowe serwisy informacyjne w ujednolicony Europejski Serwis Biblioteczny. Witryna elektroniczna projektu, utworzona przez Bibliotekę Narodową Estonii, znajduje się na stronach WWW wszystkich uczestników (polska wersja: www.bn.org.pl/TMM_POL/home.htm).

LITERATURA EUROPEJSKA W INTERNECIE

Plan skopiowania wielojęzycznej literatury europejskiej i udostępnienie jej w Internecie, ogłosiło siedem państw UE: Francja, Hiszpania, Luksemburg, Niemcy, Polska, Węgry i Włochy. Propozycję poparli także ministrowie kultury wielu innych państw Unii. Idea ta ma być przeciwwagą dla planów spółki Google, która zamierza skopiować i udostępnić w Internecie, poprzez swą wyszukiwarkę, zasoby kilku bibliotek największych uniwersytetów amerykańskich oraz nowojorskiej biblioteki publicznej. Polska włączyła się do akcji ochrony bogactwa kultury europejskiej przed dominacją w globalnej sieci literatury anglojęzycznej.

JUBILEUSZ INSTYTUTU KSIĄŻKI I CZYTELNICTWA BIBLIOTEKI NARODOWEJ

W dniu 4.04.2005 r. w BN odbyło się spotkanie z okazji 50. rocznicy utworzenia Instytutu Książki i Czytelnictwa. Spotkanie prowadził prof. Krzysztof Migoń, a otworzył je dyrektor BN Michał Jagiełło. Następnie głos zabrali: wieloletni kierownik Instytutu, prof. Jadwiga Kołodziejska – „Jak to było na początku” oraz obecny kierownik IKiCz, prof. Oskar S. Czarnik – „Instytut wczoraj i dziś”. Prace badawcze poszczególnych Zakładów zaprezentowali: dr Janusz Kostecki (Zakł. Historii Czytelnictwa), dr Jerzy Maj (Zakł. Bibliotekoznawstwa), dr Katarzyna Wolff (Zakł. Badań Czytelnictwa). „Instytut w oczach innych” przedstawili: prof. Ewa Paczoska – „Tajemnica lektury. Czego literaturoznawca może dowiedzieć się od badacza czytelnictwa”; Andrzej Tyws –

„Instytut Książki i Czytelnictwa wobec oczekiwań i potrzeb bibliotek publicznych”; prof. Stanisław Siekierski – „Książka i literatura w kulturze współczesnej w badaniach Instytutu Książki i Czytelnictwa”.

50. MIĘDZYNARODOWE TARGI KSIĄŻKI W WARSZAWIE

Jubileuszowe MTK odbyły się w dn. 19-22.05.2005 r. Z tej okazji Biblioteka Analiz wydała książkę Krzysztofa Kalety *Międzynarodowe Targi Książki w Warszawie. Historia i teraźniejszość*, której promocja odbyła się pierwszego dnia imprezy. Wśród licznych spotkań, seminariów, paneli towarzyszących Targom, były takie, które podsumowywały doświadczenia organizatorów MTK w różnych krajach. „Ars Polona” zorganizowała debatę pod hasłem „Książka paszportem obywatela świata”, w której wskazywano, iż Targi mogą np. przełamywać bariery między narodami. Dyskutowali o tym byli i obecni dyrektorzy MTK w Warszawie, Frankfurt, Kairze, Jerozolimie.

Polska Izba Książki (PIK) zorganizowała seminarium prezentujące ciekawe przykłady promocji czytelnictwa w różnych krajach, m.in. akcję „Przyłapani na czytaniu”, przeprowadzoną w Polsce i we Włoszech; dokumentowała ją wystawa fotograficzna.

Odbyło się także międzynarodowe spotkanie (The east european project) dla pracowników bibliotek, archiwów, muzeów i teatrów, z udziałem przedstawicieli Belgii, St. Zjednoczonych, W. Brytanii. Dyskutowano również o „Walce z piractwem książkowym” (pod egidą PIK) i współdziałaniu wydawnictw z organami ścigania. Zwiedzający mogli również obejrzyć wystawę „Elementarze świata” (z pięćdziesięciu krajów), ze zbiorów Renaty Zaborskiej. Polskie Towarzystwo Wydawców Książek wręczyło nagrody 45. edycji konkursu na „Najpiękniejszą Książkę Roku 2004”.

30-LECIE INSTYTUTU BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ W KATOWICACH

Z okazji jubileuszu 30-lecia IBIN UŚl. w dn. 21-22.04.2005 r. zorganizowano w Katowicach konferencję naukową pn. „Kultura książki. Centra i pogranicza”. Bogaty program realizowano podczas obrad plenarnych oraz w czterech sekcjach: 1. Kultura książki na kresach i pograniczach Rzeczypospolitej; 2. Książka w kulturze globalnej, narodowej i regionalnej; 3. Książka polska za granicą; 4. Informacja naukowa – teoria i praktyka. Wygłoszono 50 referatów, prelegentami byli m.in. pracownicy naukowcy uczelni wyższych i przedstawiciele bibliotek krajowych. W ramach jubileuszu odbył się także zjazd absolwentów Instytutu, w trakcie którego wspomniano zmarłych nauczycieli akademickich; prof. Irena Socha zaprezentowała próbę oceny dotychczasowej działalności IBIN-u; prof. Elżbieta Gondek mówiła o współczesnych tendencjach kształcenia w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa w porównaniu z programami studiów IBIN UŚl.; dr Joanna Kamińska i dr Beata Zolędowska przedstawiły wyniki ankiety dotyczącej losów absolwentów katowickiego Instytutu. Przewidziany jest druk materiałów konferencyjnych.

ROLA KSIĄŻKI NA TERENACH POGRANICZA

W dniach 21-22.04.2005 r. WiMBP w Zielonej Górze zorganizowała konferencję polsko-niemiecką „Historia książki na terenach pogranicza i jej rola w kształtowaniu społeczeństw wielokulturowych”. Wygłoszono 12 referatów i komunikatów dotyczących m.in.: przenikania się kultur na polsko-niemieckim pograniczu (Czesław Osękowski), poloników w dawnych księgozbiorach północnego Śląska (Franciszek Pilarczyk), silesiaków w obecnych zbiorach zielonogórskiej WiMBP (Anna Jesse, Alicja Lipińska). Przypomniano także hi-

storię biblioteki książęcej w Żaganiu w l. 1631-1944. Przedstawiciele obu krajów mówili o współpracy bibliotecznej na przykładzie Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą i Collegium Polonicum w Słubicach (Hans Gerd Happel i Grażyna Twardak) oraz pogranicza Saksonii (Christian Leutemann z Drezna i Janusz Łokaj), Instytut Serbołużycy w Budziszynie prezentował Franz Schön, który zapoznał słuchaczy z wybranymi elementami historii książki serbołużycy.

OCHRONA ZBIORÓW BIBLIOTECZNYCH

W dniach 18-20.04.2005 r. w BN toczyły się obrady międzynarodowego seminarium „Ochrona zbiorów bibliotecznych w trosce o zachowanie wspólnego dziedzictwa europejskiego”. Organizatorami były: Instytut Goethego i BN. Prelegenci przedstawili aktualną sytuację w dziedzinie zabezpieczania i ochrony zbiorów bibliotecznych oraz archiwalnych w Holandii, Niemczech, Polsce, Szwajcarii, wskazując jednocześnie zadania na najbliższą przyszłość (Reinhard Feldman – Münster, Stanisław Czajka, Barbara Drewniewska-Idziak – BN, Ewa Stachowska-Musiał – BUW). Władysław Sobucki (BN) przypomniał założenia programu rządowego „Kwaśny papier”. Kolejnym tematem było kształcenie konserwatorów w różnych krajach europejskich (Renate van Issem – Getynga, Marzenna Ciechańska – Warszawa). W trakcie seminarium konserwatorzy z różnych ośrodków w Polsce i Niemczech dzielili się swoimi doświadczeniami, często na przykładzie restauracji konkretnych obiektów ze zbiorów bibliotecznych. Ostatniego dnia przeprowadzono warsztaty konserwatorskie w BN i BUW. Obradom towarzyszyły pokazy i reklama nowoczesnego sprzętu konserwatorskiego.

CZY W POLSCE ISTNIEJĄ BIBLIOTEKI NAUKOWE?

W dniu 30.03.2005 r. Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Bibliotecznego zorganizował w BN konwersatorium, na którym prof. Andrzej Mężyński wygłosił referat „Biblioteki naukowe w Polsce. Kłopoty z definicją i zadaniami”. Autor przedstawił różne definicje biblioteki naukowej, wskazał, iż pojęcie to nie funkcjonuje w literaturze zachodniej w tym samym znaczeniu, co w Polsce. Podał polskie rozwiązania normatywne dotyczące bibliotek naukowych. W ożywionej dyskusji zastanawiano się, czym jest działalność naukowa i czy biblioteki prowadzą takie prace, czy w Polsce można mówić o bibliotekach naukowych, czy w bibliotekach powinno się podejmować działalność naukową, czy jest sens tworzenia i utrzymywania kategorii bibliotekarzy dyplomatycznych. Na te, i inne jeszcze, pytania odpowiadali przedstawiciele bibliotek (uznawanych dotychczas za naukowe) oraz przedstawiciele ośrodków akademickich.

MENEDŻER W BIBLIOTECE

Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji TWP zorganizowała w dn. 28-29.04.2005 r. we Wrocławiu ogólnopolską konferencję „Menedżer w bibliotece – profesjonalista, aktor, lider”. Mówiono na niej m.in. o różnych stylach zarządzania w kierowaniu bibliotekami, sposobach motywacji pracowników bibliotek. Rozważano także wpływ menedżera na rozwój bibliotek uczelnianych, analizowano dotychczasowe miejsce problematyki zarządzania i marketingu w programie studiów bibliotekoznawczych IBIN UŚl. Poświęcono również uwagę mobbingowi w instytucjach bibliotecznych. Dokonano próby charakterystyki kadry menedżerskiej bibliotek niepaństwowych szkół wyższych. Konferencji towarzyszyły warsztaty poświęcone profesjonalnej obsłudze użytkowników bibliotek.

PRAWO BIBLIOTECZNE A.D. 2005

W dniach 26-28.04.2005 r. ZG SBP, CEBID oraz WBP w Opolu zorganizowały konferencję „Biblioteki publiczne w otoczeniu prawnym”. W programie znalazły się m.in.: przegląd najważniejszych zmian w polskim prawie bibliotecznym w l. 1990-2005 (S. Czajka); porównanie go z prawem innych krajów UE (Jan Gosiewski – UW); problemy związane z realizacją ustawy o eo (Elżbieta Stefańczyk – BN, Regina Witosław – Książnica Podlaska, Lucjan Biliński – CEBID). Kolejne wystąpienia poświęcono: prawu o zamówieniach publicznych, prawu autorskiemu, orzecznictwu sądowemu i administracyjnemu dotyczącym bibliotek. Poruszano również: kwestię odpłatności za usługi biblioteczne, problemy kadrowe i płacowe bibliotekarzy, potrzebę kodeksu etyki bibliotekarskiej, zasad elektronicznego udostępniania danych.

EDUKACJA MEDIALNA SPOŁECZEŃSTWA

Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Bytomiu wspólnie z nauczycielami-bibliotekarzami miejscowych szkół zorganizowały w dn. 14.05.2005 r. konferencję „Biblioteka – Media – Edukacja”. Celem konferencji było zainspirowanie bibliotek do udziału w kształceniu użytkowników informacji. Wygłoszono następujące referaty: „Kreowanie kultury edukacyjnej, informacyjnej i medialnej w bibliotekach” (Anna Tokarska); „Wpływ menedżera biblioteki na rozwój zawodowy pracowników” (Stefan Kubów); „WebQuest w edukacji bibliotecznej” (M. Szafraniec). Ponadto uczestnicy wysłuchali kilku odczytów i prelekcji na temat różnych użytkowników informacji oraz ich potrzeb.

BIBLIOTEKARZE WOBEC WSPÓŁCZESNOŚCI

W dniu 17.03.2005 r. w Częstochowie zorganizowano Forum Bibliotekarzy Województwa Śląskiego pod hasłem: „Bibliotekarz wobec wyzwań współczesności”. Organizatorami były miejscowe Oddziały Towarzystw Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich i SBP. Na Forum poruszano zagadnienia: etyki bibliotekarskiej; nowych wyzwań dla bibliotekarzy, jak multimedia oraz Internet; nowych form komunikacji z czytelnikami (bookcrossing, katalog interaktywny, marketing, e-book, blog, biblioteka internetowa itd.); potrzeb młodego czytelnika, który jest zazwyczaj „produktem” kultury obrazkowej.

DOKĄD ZMIERZA PRAWO AUTORSKIE?

W dniach 20-22.04.2005 r. Koło Naukowe Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa UJ zorganizowało w Krakowie międzynarodową konferencję pn. „Dokąd zmierza prawo autorskie we współczesnym świecie?” W jej trakcie dokonano prezentacji aktualnej problematyki różnorodnych dziedzin sztuki i nauki. Szczególnie uwzględniono ewolucję pojęcia utworu (np. programy komputerowe, które są częścią nowych typów zbiorów w bibliotekach) i problemów prawa autorskiego do wytworów nowoczesnych technologii. Tematyce tej poświęcono specjalny panel „Program komputerowy – prawo autorskie czy patentowe? Europa na rozdrożu”, podczas którego zwrócono uwagę na konieczność zapewnienia właściwego obiegu informacji technicznej, która stanowi jeden z fundamentów nowoczesnego społeczeństwa informacyjnego.

ODZYSKANE KARTY GRADUAŁU RACIBORSKIEGO

W dniu 7.12.2004 r. londyński Dom Aukcyjny Sotheby's planował wystawić na sprzedaż za cenę 6000 funtów dwie karty graduału z XV w., pochodzącego z klasztoru dominikanów w Raciborzu. Graduał prawdopodobnie do

1945 r. był przechowywany w raciborskim kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Po 1945 r. zaginął. Wiadomo, że uległy rozproszeniu iluminowane karty Kodeksu. Cztery z nich znajdują się obecnie w jednym z polskich muzeów.

Dzięki staraniom MSZ udało się wycofać z aukcji i odzyskać dwie iluminowane karty wystawione w Londynie na sprzedaż. Los pozostałej części gradułu do tej pory nie jest znany.

WSPOMNIENIA O BIBLIOTEKARZACH

W dniu 7.03.2005 r. Zespół Historyczno-Pamiętnikarski przy Zarządzie Warszawskim SBP wraz z II Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Batorego zorganizowały spotkanie poświęcone pamięci Władysławy Wasilewskiej (1922-2004), która była współorganizatorką i wieloletnią kierowniczką biblioteki szkolnej, następnie red. naczelnym „Poradnika Bibliotekarza” (1976-1998), sekretarzem generalnym SBP (1981-1985), wieloletnim członkiem Zarządu Głównego SBP, autorką licznych prac z zakresu bibliotekoznawstwa i literaturoznawstwa. W czasie spotkania W. Wasilewską wspominali m.in.: Janina Jagielska, Krystyna Kuźmińska, Witold Stankiewicz.

W dniu 11.03.2005 r. w Krakowie BJ i Polskie Towarzystwo Historyczne zorganizowały konferencję poświęconą pamięci prof. Jana Pirożyńskiego (1936-2004), historyka – badacza dziejów książki, przez wiele lat dyrektora BJ, przewodniczącego Rady Programowej Książnicy Cieszyńskiej. Wielostronną działalność J. Pirożyńskiego, jako bibliotekarza, profesora UJ, historyka książki, badacza dziejów renesansu i reformacji, wreszcie znawcy stosunków polsko-niemieckich, przedstawili: Zdzisław Pietrzyk, Mariusz Markiewicz, Krzysztof Migoń, Jan Malicki, Robert Bartzak.

W dniu 12.04.2005 r. w BUW-ie wspomniano Annę Paluszkiewicz (1941-2004). Spotkanie zorganizowały: Zespół Historyczno-Pamiętnikarski ZW SBP i BUW. Od lat 70. związana była, jako informatyk, z Biblioteką Uniwersytecka, a od 1990 r. pracowała w niej aż do śmierci. Polskie bibliotekarstwo zawdzięcza jej m.in. uruchomienie katalogu centralnego NUKAT. Na spotkaniu w BUW-ie A. Paluszkiewicz wspominały: Anna Lankosz, Maria Burhard, Halina Mieczkowska, Barbara Nałęcz, Maria Lenartowicz.

W dniu 9.05.2004 r. minęła setna rocznica urodzin, a 24.05.2005 r. – 40. rocznica śmierci Bogdana Horodyskiego, kustosza Biblioteki Ordynacji Zamojskiej (1932-1944), a po wojnie wieloletniego pracownika BN – kierownika działu rękopisów, p.o. dyrektora BN (1956-1962), a od 1962 r. do śmierci – jej wicedyrektora. Biblioteka Narodowa uczciła te rocznice wydając niepublikowany dotąd tekst B. Horodyskiego *Biblioteka Ordynacji Zamojskiej w latach wojny* (Warszawa 2005) w opracowaniu Hanny Łaskarzewskiej.

NOWE RĘKOPISY MUZYCZNE W ZBIORACH BIBLIOTEKI NARODOWEJ

Z okazji jubileuszu 60-lecia Polskiego Wydawnictwa Muzycznego w BN odbyło się uroczyste spotkanie środowisk muzycznego i bibliotekarskiego. PWM przekazało cenne rękopisy muzyczne ze swoich zbiorów do Biblioteki; wybrane z nich były reprezentowane na okolicznościowej wystawie.

NOWE BAZY DANYCH W BIBLIOTEKACH

W dniu 31.03.2005 r. Książnica Cieszyńska zorganizowała spotkanie promocyjne z okazji zakończenia realizacji projektu „Elektroniczny słownik biograficzny Śląska Cieszyńskiego” (ESBSC). Przy jego przygotowaniu współpracowała Biblioteka Regionalna w Karwinie (Regionální knihovna Karviná).

Projekt dofinansowała UE w ramach Programu Współpracy Przygranicznej PHARE Polska-Czechy 2001 w Euroregionie Śląsk Cieszyński. ESBSC liczy obecnie ponad 4000 rekordów, ale prace nad uzupełnieniem bazy trwają nadal. Materiał do Słownika zebrano z ponad 80 polskich, czeskich i niemieckich leksykonów. ESBSC na formę pełnotekstowej bazy danych, która działa w programie MAK i dostępna jest w internetowej witrynie Książnicy Cieszyńskiej: www.kc-cieszyn.pl/biografie. Promocji Słownika towarzyszyła wystawa „Cieszyńskie biografie”.

ROK ANDERSENA W POLSCE

W dniu 31.03.2005 r. w BN otwarto dwie wystawy: „Andersen w Polsce. Recepcja twórczości Hansa Christiana Andersena w kulturze polskiej”, przygotowaną przez BN i Duński Instytut Kultury w Polsce, oraz „Andersen – człowiek i pisarz”, przygotowaną przez stronę duńską. Wystawy zainaugurowały Rok Andersena w Polsce, obchodzony z okazji 200. rocznicy urodzin i 130. rocznicy śmierci pisarza. Kuratorem wystawy polskiej była Bogusława Sochańska, także autorka folderu towarzyszącego ekspozycji.

Również Muzeum Książki Dziecięcej Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy przygotowało wystawę pn. „Hans Christian Andersen (1805-1875), wielki księżę baśni”. Otwarto ją w dn. 28.04.2005 r.

O słynnym Duńcyku pamiętano także na tegorocznych Międzynarodowych Targach Książki, gdzie można było obejrzeć dwie ekspozycje: „Zaczarowany świat Andersena”, przygotowaną przez Wydział Kultury Dzielnicy Wawer oraz wystawę Duńskiego Instytutu Kultury w Polsce.

KSIĄŻKA W KRĘGU KRÓLA STANISŁAWA LESZCZYŃSKIEGO

W dniu 25.04.2005 r. na Zamku Królewskim w Warszawie otwarto wystawę „Stanisław Leszczyński. Król Polski księciem Lotaryngii”, zorganizowaną w ramach sezonu kulturalnego Nova Polska we Francji. Wśród licznych zamiłowań i pasji kolekcjonerskich króla nie zabrakło także książek. Na wystawie zgromadzono egzemplarze pięknie oprawnych druków, m. in. z superekslibrisami króla i jego rodziny, w tym matki Anny z Jabłonowskich, żony Katarzyny z Opalińskich, córki – królowej Francji, Marii Leszczyńskiej i jej męża króla Ludwika XV. Szczególnie rody Opalińskich i Jabłonowskich wydały wielu wybitnych kolekcjonerów, znawców i miłośników książek. Nie zabrakło także licznych wydań traktatu politycznego Leszczyńskiego *Głos wolny wolność ubezpieczający* (1749).

ROK ZAMOYSKICH W BIBLIOTECE NARODOWEJ

W 2005 r. przypada 400-lecie śmierci kanclerza Jana Zamoyskiego (1542-1605), twórcy m.in. Ordynacji Zamojskiej (1589) i Akademii w Zamościu (1594). Jego prywatna biblioteka i zbiory Akademii stały się podwalinami Biblioteki Ordynacji Zamojskich, powstałej z połączonych na początku XIX w. kolekcji wielu przedstawicieli rodu Zamoyskich, w jeden księgozbiór. Biblioteka przestała istnieć po zakończeniu II wojny światowej. Ocalałe resztki jej zbiorów są w większości przechowywane w BN jako depozyt wieczysty ostatniego XVI ordynata Jana Zamoyskiego (1912-2002). Biblioteka Narodowa uczciła pamięć o Bibliotece Zamoyskich i jej twórcach wystawą „Biblioteka Ordynacji Zamojskiej. Od Jana do Jana”. Otwarto ją w dn. 17.05.2005 r. w Pałacu Rzeczypospolitej. Autorem jej jest Tomasz Makowski (BN). Zgromadzono na niej wszystkie najcenniejsze i najpiękniejsze obiekty, które przetrwały kataklizm wojenny. Wystawie towarzyszą liczne publikacje: katalog wystawy opisujący 138 obiektów wraz z bibliografią na CD-ROM-ie, przewodnik po wystawie,

tematyczne zestawy pocztówek z ciekawymi elementami ikonograficznymi ze zbiorów BOZ.

OFERTA DLA BIBLIOFILÓW, BIBLIOTEK, MIŁOŚNIKÓW KRESÓW

Profesor Janusz Dunin-Horkawicz, znany bibliolog i zarazem kolekcjoner, oferuje na sprzedaż swój – gromadzony przez pół wieku – zbiór książek i innych druków, związanych w różny sposób z Wilnem i Litwą. Opracowany przez niego katalog kolekcji zawiera opisy ponad 800 pozycji (książki, albumy, czasopisma, grafika, pocztówki itd.), wydanych zarówno w Polsce, na Litwie, jak i na emigracji. Niektóre pozycje opatrzone są autografami ich twórców (np. Karla Dedeciusa, Stasysa Eidrigeviciusa). Katalog oraz informacje o planowanej na 24 września br. aukcji są od czerwca dostępne w Internecie: www.antykwariat-verso.pl. W katalogu twórca kolekcji opisał jej historię i zawarł osobistą refleksję nad tym rodzajem zbieractwa.

Hanna Łaskarzewska
Biblioteka Narodowa

Kronika wpłynęła do redakcji 22 maja 2005 r.

KRONIKA ZAGRANICZNA

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA BIBLIOTEK TECHNICZNYCH SZKÓŁ WYŻSZYCH (IATUL) W KRAKOWIE

W dn. 30.05 – 3.06. 2004 r. miała miejsce w Krakowie 25. międzynarodowa konferencja IATUL (International Association of Technological University Libraries) pod hasłem przewodnim „Zarządzanie biblioteką w zmieniającym się środowisku”. Wzięło w niej udział 139 delegatów z 36 krajów. Obrady były prowadzone w Politechnice Krakowskiej. Podczas konferencji dyskutowane było bardzo szerokie spektrum problemów bibliotecznych. Między innymi omawiano aktualne kwestie organizacji i zarządzania bibliotek, budownictwa bibliotecznego, profili gromadzenia oraz współpracy bibliotek. Anons o polskiej konferencji o zasięgu międzynarodowym w kronice zagranicznej jest nieprzypadkowy. Sprawiała go nie tyle waga imprezy, co wyjątkowo pozytywny rezonans tego wydarzenia w zagranicznej prasie fachowej. Dr Rainer Kollenborn w swym sprawozdaniu w *ABI-Technik* wiele miejsca i ciepłych słów skierował pod adresem polskich prelegentów i organizatorów. Wśród referentów wyróżnił dr. H. Hollendra za referat pt. „Radykalne zarządzanie i nowoczesny świat informacyjny” oraz małżeństwo Annę i Jacka Osiewalskich za referat pt. „Efektywność pomiaru kosztów w bibliotekach publicznych i akademickich – perspektywa metodologiczna i empiryczne doświadczenie”. Zdaniem sprawozdawcy powyższe wystąpienie było „w najwyższym stopniu naukowe i równomiernie interesujące [...]” dzięki zastosowanej metodologii oraz wyjątkowo dużej próbie badawczej (20 bibliotek naukowych i 240 bibliotek publicznych), spotkało się z żywym oddźwiękiem wśród słuchaczy. Organizatorzy zebrali komplementy nie tylko za treść i prezentację wykładów i posterów, ale również za całą infrastrukturę. Kraków ujął uczestników konferencji nadzwyczajną atmosferą, doskonałymi hotelami, restauracjami, historycznym i kulturalnym otoczeniem, w szczególności niezapomnianym bankietem w sali balowej kopalni soli

w Wieliczce. Następny, 26. kongres IATUL odbędzie się w dniach 30.05-2.06.2005 r. w Quebec.

R. Kallenborn, ABI-Technik 2004 nr 3 s. 221-224

GLOBALNA SIEĆ INFORMACJI PRAWNEJ (GLIN)

GLIN (Global Legal Information Network) – to autoryzowana baza danych praw, regulacji, orzeczeń sądowych i innych uzupełniających tekstów prawnych (teksty i ich streszczenia) w formie elektronicznej (ogółem 130 203 streszczenia i 82 298 dokumentów pełnotekstowych), dostępna do przeszukiwania w trybie online, możliwa do przeglądania i nawigowania w 4 językach: angielskim, francuskim, hiszpańskim i portugalskim. Każdemu dokumentowi towarzyszy streszczenie w języku angielskim oraz wybrane hasła przedmiotowe, pochodzące z wielojęzycznego indeksu, będącego częścią GLIN. Wyrażenia wyszukiwawcze pochodzą z tytułu, streszczenia, aktu prawnego. Baza jest tworzona we współpracy federacyjnej ciał rządowych, narodowych i wielonarodowych. Współtworzy ją 24 członków-udziałowców, 2 członków wspierających i 3 członków wspomagających, ze wszystkich kontynentów. W bazie dostępne są m.in. akty prawne z Kostaryki, Litwy, Korei Płd., Malty, Tunezji. Niestety próżno w niej szukać, jak na razie, informacji dot. polskiego prawa. Stosowne informacje dot. warunków członkostwa i udziału w tym projekcie można uzyskać pod adresem: GLIN Law Library of Congress, 101 Independence Ave., SE Washington, DC 20540-3000, USA, glicen@loc.gov Centralą GLIN jest Dział Prawny (Law Library of Congress) Biblioteki Kongresu. Za motto systemu obrano myśl Johna Locke: „Gdzie kończy się prawo, zaczyna się tyrania”. Sieć GLIN funkcjonuje prawie od 12 lat (1993). W przyszłości planuje się rozszerzenie systemu o nowe moduły: statuty, decyzje prawne, pisma prawne. Prototyp zaktualizowanej bazy danych został zaprezentowany podczas dorocznego spotkania 14.09.2004 r. w Bibliotece Kongresu. Do pełnego, również publicznego użytku wejdzie baza w 2005 r.

Library Congress Information Bulletin, August 2004;
<http://www.loc.gov/lpc/cib/0411/glin.html>; <http://www.glin.gov>

PROJEKTY DIGITALIZACYJNE ZASOBÓW BIBLIOTEKI UNIwersyteckiej w Preszowie (SŁOWACJA)

U źródeł projektów digitalizacji zasobów biblioteki uniwersyteckiej w Preszowie, leży podobne przyczyny, co w innych ośrodkach uniwersyteckich, pod różnymi szerokościami i długościami geograficznymi: zwiększenie liczby studiujących (2-krotne), rosnące z roku na rok koszty wydawania drukowanych zasobów informacyjnych; niewielki w stosunku do dokumentów drukowanych koszt wydania i aktualizacji oraz przewyższające je możliwości aktualizacji oraz przeszukiwania. Programem digitalizacji objęto 3 grupy zasobów informacyjnych:

1. Publikacje elektroniczne powstające w uniwersytecie preszowskim.
2. Zasoby muzyczne biblioteki uniwersyteckiej.
3. Rejestracja prac prowadzących do awansu zawodowego i naukowego.

Przedmiotem digitalizacji w pierwszym obszarze są teksty naukowe, monografie oraz prace niesamodzielne pracowników uniwersytetu. Prace te są zamieszczane na stronie internetowej uniwersytetu. W zamyśle twórców bazy, za przygotowanie dokumentu elektronicznego odpowiada autor i wydział, natomiast za umieszczenie go na stronie internetowej w formacie PDF, biblioteka uczelniana. Dostęp do bazy ma być bezpłatny.

Digitalna muzyczna baza danych (DHD) ma na celu zachowanie i restaurowanie nagrań na płytach winylowych, kasetach magnetofonowych i ich udostępnianie studentom i wykładowcom. Projekt ten jest realizowany przez Katedrę Wychowania Muzycznego we współpracy z księżnicą uniwersytecką.

Celem trzeciego z projektów jest bibliograficzna rejestracja i archiwizacja wszelkich prac powstających w toku procesu naukowo-dydaktycznego: baka-larskich, dyplomowych, dysertacji, rygorowych i habilitacyjnych. Rejestracja prac jest prowadzona od 2000 r. W 2004 r. rozpoczęto ich archiwizację.

Przedsięwzięcia podjęte w bibliotece uniwersytetu w Preszowie są interesującym i godnym naśladowania przykładem włączenia się lokalnego środowiska naukowego w budowę i tworzenie własnych zasobów informacyjnych.

Informacyjne technologie a książki 2004 nr 2;
<http://www.cvtisr/itlib042/halko.htm>

BRAZYLIJSKIE CZASOPISMO Z ZAKRESU INFORMACJI NAUKOWEJ

„Ciência da Informação” to organ Narodowej Rady Rozwoju i Technologii przy Ministrze Nauki i Technologii. Jego wydawcą jest Brazylijski Instytut Informacji Naukowej i Technologii (IBCT). „CdI” powstał w 1972 r. początkowo (1972-1975), czasopismo było wydawane przez Brazylijski Instytut informacji i Dokumentacji. Do 1991 r. czasopismo było wydawane jako półrocznik, obecnie trzy razy w roku. „CdI” publikuje oryginalne dzieła naukowe oraz dzieła prezentujące rezultaty studiów i badań przedstawiających aktywność w segmencie nauki i technologii informacyjnych. Informacja naukowa jest pojmowana tu jako obszar interdyscyplinarny, w którym prowadzone są analizy i dociekania zjawisk odnoszących się do produkcji, organizacji, dyfuzji i korzystania z informacji we wszystkich obszarach wiedzy, zarówno przez instytucje publiczne, jak i osoby prywatne. Segment informacji obejmuje również inne sektory, np. edukacji, kultury i badań, przemysłu wydawniczego itd.

Teksty poszczególnych zeszytów „CdI” są dostępne w całości w języku portugalskim w formie PDF. Do nich są załączane abstrakty w języku angielskim. Artykuły, jak pokazuje przegląd abstraktów i tytułów mogą się wydać interesujące również dla polskich bibliologów, tym bardziej, że czasopismo to nie jest jak dotąd omawiane w *BABIN-ie*. Przytoczymy na dowód kilka tytułów nr 1/2004:

- M. L. de Almeida Campos, Modelowanie wiedzy: dociekanie fundamentalnych zasad,
- E. M. Palhares Guimaraes, System informacyjny instrument do podejmowania decyzji w zarządzaniu,
- S. Drumond Monteiro, Aspekty filozoficzne pracy wirtualnej i symbolicznej w cyberprzestrzeni,
- R. Rocha Souza, L. Alvarenga, Semantyka web i jej wkład do nauki o informacji,

„CdI” jest indeksowana oraz abstraktowana przez liczne wydawnictwa informacyjne, m. in. przez *LISA*, *Information Science Abstract*, *Library and Literature*, *Referativnyj Zhurnal*, *Informatika*.

<http://www.scielo.br/revistas/ci/iaboutj.htm>

NAGRODA FUNDACJI GATES'ÓW ZA ROK 2004

Dnia 24.07.2004 r. podczas 24. Międzynarodowej Konferencji IFLA w Buenos Aires została po raz piąty przyznana nagroda fundacji Billa i Melindy Gates'ów.

Beneficjentami nagrody zostali:

1. Biblioteki publiczne m. Aarhus w Danii za rekrutację wolontariuszy (spośród wspólnot imigrantów) do nauczania prawideł technologii informacyjnych obcokrajowców zamieszkałych w Danii. Nauka była prowadzona w różnych językach, m. in., w perskim, arabskim, somalijskim, francuskim i tureckim.

2. Centrum Usług Bibliotecznych dla Wiecznie Zielonych Obszarów Wiejskich w Chinach za pomoc dla bibliotek szkół wyższych w dostarczaniu bezpłatnych usług informacyjnych bibliotekom zachodnich i północnych prowincji chińskich, gdzie biblioteki są rzadkością.

Wartość nagrody, wynosząca 1 mln dolarów amerykańskich, została podzielona równo między laureatami. W latach poprzednich nagroda przypadła organizacjom w Finlandii, Argentynie, Kolumbii i Republice Płd. Afryki. Celem nagrody jest wyrażenie uznania dla wyróżniających się bibliotek, agencji bibliotecznych lub małych organizacji, które patronują bezpłatnemu dostępowi do informacji w sposób innowacyjny i tradycyjny. Nagroda jest przyznawana wyłącznie organizacjom spoza obszaru USA. Do nagrody są typowane przede wszystkim organizacje zapewniające wolny (bezpłatny) dostęp wszystkim członkom danej społeczności, włącznie z dziećmi i młodzieżą, zwłaszcza populacjom upośledzonym, biednym oraz mniejszościom. Drugim wyróżnikiem uwzględnianym przy ocenie programu bibliotecznego jest jego innowacyjność, polegająca m.in. na promowaniu programów nowych, długoterminowych i szkoleniowych.

Wniosek aplikacyjny obejmuje informację identyfikującą daną organizację, w szczególności jej usługi (w formie kwestionariusza). W części opisowej, w 800 słowach należy opisać: powód kandydowania; przedsięwzięcia zmierzające do publicznego udostępnienia technologii informacyjnych; szkolenie personelu w tym zakresie. W maksymalnie 200 słowach należy wyjaśnić, jak zamierza się wykorzystać nagrodę do rozszerzenia dostępu do technologii informacyjnych oraz jak zamierza się podtrzymać projekt. Szczegóły wniosku akcesyjnego można znaleźć na stronie internetowej: <http://64.233.183.104>. Wyniki konkursu z 2005 r. zostaną ogłoszone podczas kongresu IFLA w Oslo.

Chinese Librarianship: an International Electronic Journal 2004 nr 18;
www.white-clouds.com/iclc/cliej/cl18a1.htm

DOSTĘP DO PEŁNOTEKSTOWYCH BAZ DANYCH AMERYKAŃSKIEGO TOWARZYSTWA CHEMICZNEGO

Serwisy informacyjne Swetsa powiadomiły o zakończonych sukcesem pertraktacjach z American Chemical Society (ACS) w sprawie integracji oferty online ACS Web, Editions z SwetsWise, tj. bazującym na Internecie serwisem Swets Information Service, służącym do tworzenia, przygotowywania i zarządzania abonamentem oraz informacją online. W wyniku porozumienia użytkownik otrzymał dostęp do 7787 czasopism pełnotekstowych pochodzących od 295 wydawców, tj. 90% najważniejszych wydawnictw naukowych z zakresu nauki, techniki i medycyny (*STM publishers*). ACS Web Edition odnotował w ubiegłym roku ponad 1 mlnostępów na tydzień i obejmuje ogółem 31 czasopism w trybie online, łącznie z renomowanym „Journal of the American Chemical Society”.

ABI-Technik 2004 H. 1 s. 33

CENTRUM INFORMACYJNE I KOMUNIKACYJNE UNIWERSYTETU W ULM

KIZ (Komunikations- und Informationszentrum) to nowa jednostka organizacyjna uniwersytetu w Ulm, powstała w 2003 r. z samodzielnych jedno-

stek: centrum badawczego uniwersytetu, biblioteki uniwersyteckiej oraz Centrali Reprografii, Reprodukcji i Grafiki. W ten oto sposób zostały scalone obszary audio-wideo i komunikacji językowej działu VI administracji centralnej. Podstawowym zadaniem KIZ będzie integracja zaopatrzenia uniwersytetu w literaturę i inne media, jak też przeprowadzanie przetwarzania informacyjnego i komunikacyjnego w tychże jednostkach uniwersyteckich. Jak się zakłada, w rezultacie efektu synergii nastąpi znaczna poprawa i powiązanie usług informacyjnych. KIZ składa się z 5 działów: systemów informacyjnych; mediów; infrastruktury; zaopatrzenia w literaturę; zarządzania literaturą. Dział „Systemy informacyjne” stawia do dyspozycji środki i narzędzia do istniejącego sprzętu komputerowego, aby informacje samemu wytwarzać i okazjonalnie udostępniać, albo też już istniejące informacje poszukiwać i wykorzystywać do własnej pracy naukowej. Ponadto dział ten prowadzi kursy korzystania z danych narzędzi, jak też oferuje pomoc w rozwiązywaniu różnych problemów. Dział „Media” obejmuje służby funkcjonujące poprzednio w strukturach centrum badawczego uniwersytetu i biblioteki uniwersyteckiej. Jego zadaniem jest operacyjne transponowanie tych usług. Dział „Infrastruktura” obejmuje cały kampus uniwersytecki, jak też wiele urzędzeń do przetwarzania danych. Dział „Zaopatrzenie w literaturę” obejmuje cały zbiór biblioteczny znajdujący się na mediach drukowanych i niedrukowanych w czytelni, wypożyczalni, magazynie oraz w bibliotekach wydziałowych. Zajmuje się zakupem w kraju i za granicą literatury wszelkiego rodzaju niedostępnej w Ulm, ponadto czyni dostępne swoje zbiory do zewnętrznego wykorzystywania. Dział „Zarządzanie literaturą” zajmuje się zakupem mediów drukowanych i niedrukowanych oraz katalogowaniem mediów zintegrowanym systemie bibliotecznym. Usługi zostały logicznie rozczłonkowane na 3 obszary serwisowe: Biblioteka, Technika informacyjna, Media.

ABI-Technik 2004 H. 1 s. 55;
<http://kiz.uni-ulm.de/organisation/kiz/index.html>

Zdzisław Gębołyś
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki
Uniwersytet Śląski

Kronika wpłynęła do redakcji 10 maja 2005 r.

WYDAWNICTWA OTRZYMANE

Wydawnictwa zwarte

Książki o Małopolsce: bibliografia 1999-2003. Kraków: Wojewódzka Biblioteka Publiczna 2004

Wydawnictwa ciągłe

Komunikaty. Biblioteka Narodowa 2004 nr 12
Notes Biblioteczny 2004 nr 2

Rocznik Biblioteki Narodowej 2004 z. XXXVI
Bibliotekarz 2005 nr 3
Bibliotekarz 2005 nr 4
Bibliotekarz 2005 nr 5

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego” uprzejmie prosi autorów o przestrzeganie przedstawionych poniżej zasad przygotowania i przesyłania materiałów do publikacji.

Teksty powinny być napisane w programie WORD w formacie RTF. Artykuł nie powinien przekraczać 36 000 znaków, a recenzja, sprawozdanie itp. – 14 000 znaków. Teksty należy nadsyłać w formie elektronicznej na adres e-mail redakcji: przeglad.biblioteczny.iinsb@uw.edu.pl, ewentualnie na dyskietce lub płycie CD-ROM wraz z jednym egzemplarzem wydruku na adres: **Redakcja Przeglądu Bibliotecznego, Wydawnictwo SBP, 00-335 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7.**

Do każdego artykułu należy dołączyć streszczenie autorskie w języku polskim o objętości ok. 100 wyrazów (ok. 1000 znaków) oraz przekład tytułu artykułu i streszczenia na język angielski.

Teksty artykułów są recenzowane zgodnie z zasadami obowiązującymi w czasopiśmie naukowych. Autorzy artykułów proszeni są o przygotowanie odrębnej strony tytułowej, zawierającej tytuł artykułu, nazwisko autora oraz adres do korespondencji i e-mail. Na pierwszej stronie artykułu powinien być umieszczony jedynie tytuł. Zapewnienie anonimowości tekstów przekazywanych do recenzji wymaga, aby w tekście artykułu w żadnym miejscu nie była umieszczona informacja umożliwiająca identyfikację autora. Podstawowymi kryteriami akceptacji artykułu do druku w „Przeglądzie Bibliotecznym” są: zgodność tematu z profilem czasopisma, wartość merytoryczna tekstu, jego organizacja logiczna i forma językowa. O przyjęciu tekstu do publikacji autorzy informowani są w ciągu 6-10 tygodni od otrzymania go przez redakcję.

Tekst artykułu powinien być podzielony na nienumerowane podrozdziały zaopatrzone w tytuły. W pierwszej części zaleca się umieścić informacje wprowadzające w problematykę prezentowaną w artykule. W części ostatniej – wnioski końcowe i podsumowanie przedstawionych rozważań.

Tytuły czasopism, wystaw, konferencji, programów itp. powinny być zapisane w cudzysłowie; tytuły publikacji (książek, artykułów itp.) należy wyróżnić kursywą.

Materiały ilustracyjne (tabele, wykresy itp.) powinny być przygotowane na osobnych ponumerowanych stronach, z zaznaczeniem ich miejsca w tekście; wszystkie ilustracje powinny mieć własną numerację oraz tytuły.

Przypisy powinny być umieszczone na dole strony i ponumerowane liczbami arabskimi; zaleca się ograniczenie liczby przypisów do niezbędnego minimum.

Przypisy bibliograficzne zastępuje się odesłaniem do bibliografii załącznikowej; odesłanie w tekście umieszcza się w nawiasie okrągłym wg poniższych zasad.

Ogólne powołania na literaturę w tekście należy podawać w formie:

- odesłanie do jednego dzieła: (Kowalski, 1990) lub (*Biblioteki...*, 1976);
- odesłanie do kilku dzieł: (Abramowicz, 2001; Kowalski, 1990; 1995) lub (*Biblioteki...*, 1976; Jankowska i Majewski, 2004).

Odwołania do określonych stron cytowanych tekstów należy podawać w formie: (Iyer, 1995, s.15) albo (Taradejna i Taradejna, 2004, s. 231-233) albo (Zybert, red., 2004, s. 18).

Opisy bibliograficzne wykorzystanych źródeł należy umieścić na końcu tekstu w bibliografii załącznikowej w układzie alfabetycznym autorów. Prace zbiorowe należy umieszczać pod nazwiskiem redaktora. Jeśli brak w źródle nazwy autora lub redaktora pracy zbiorowej, na pierwszym miejscu umieszcza się tytuł. W opisach dzieł wydanych za granicą obowiązuje pisownia stron, numerów, skrótów w języku tekstu (np. „W” w języku polskim = „In” w języku angielskim, „s.” w języku polskim = „p.” w języku angielskim). Opisy prac tego samego autora powinny być uporządkowane chronologicznie, a w każdym z nich należy powtórzyć nazwisko i imię (imiona) autora. Prace tego samego autora opublikowane w tym samym roku należy oznaczać wg zasady: Dembowska, Maria (1976a) ... , Dembowska, Maria (1976b) ..., itd. Przykłady opisów bibliograficznych przedstawiono poniżej.

Książka

- Dembowska, Maria (1991). *Nauka o informacji naukowej : organizacja i problematyka badań w Polsce*. Warszawa: IINTE, 230 s.
- Iyer, Hamalata (1995). *Classificatory structures. concepts, relations and representation*. Frankfurt/Main: Indeks Verlag, 229 p.
- Taradejna, Małgorzata; Taradejna, Ryszard (2003). *Dostęp do informacji publicznej a prawna ochrona informacji dotyczących działalności gospodarczej, społecznej i zawodowej oraz życia prywatnego*. Toruń: Wydaw. Adam Marszałek, 372 s.

Praca zbiorowa

- Biblioteki publiczne województwa toruńskiego : informator*. (1976). Toruń: Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska im. M. Kopernika, 17 [k.]
- Burgess, Robert G., ed. (1993). *The research process in educational settings : ten case studies*. London: Falmer Press, 177 p.
- Zybert, Elżbieta B., red. (2002). *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*. Warszawa: Wydaw. SBP, 246 s.

Artykuł w czasopiśmie

- Augustyniak, Anna (2004). Międzynarodowa Federacja Informacji i Dokumentacji. *Przegląd Biblioteczny*, z.1/2, s.3-21.
- Dervin, Brenda; Nilan, Michael (1986). Information Needs. *Annual Review of Information Science and Technology*, vol. 21, pp. 3-31.

Artykuł w pracy zbiorowej

- Gawrysiak, Piotr (2000). W stronę inteligentnych systemów wyszukiwawczych. W: *Multimedialne i sieciowe systemy informacyjne*. Materiały konferencyjne pod red. Cz. Daniłowicza. Wrocław: Oficyna Politechniki Wrocławskiej, s. 59-69.
- Hartley, Joellen T.; Harker, Judith O.; Walsh, David A. (1980). Contemporary issues and new directions in adult development of learning and memory. In: *Aging in the 1980's : Psychological issues*. Ed. by L. W. Poon. Washington, DC: American Psychological Association, pp. 239-252.

Artykuł w czasopiśmie elektronicznym

- Berners-Lee, Tim; Hendler, James; Lassila, Ora (2001). The Semantic Web. *Scientific American* [online], May; [dostęp: 30.06.2004]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.sciam.com/article.cfm?articleID=00048144-10D2-1C70-84A9809EC588EF21>>
- Frederickson, B.L. (2000). Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. *Prevention & Treatment* [online], vol. 3; [dostęp: 11.12.2001]. Dostępny w World Wide Web: <<http://journals.apa.org/prevention/volume3/pre0030001a.html>>
- Głapa, Janusz (2002). Informacja gospodarcza w Książnicy Pomorskiej. *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy* [online], nr 11 (40); [dostęp: 11.03.2003]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ebib.oss.wroc.pl/2002/40/glapa.php>>

Dokument z witryny instytucji, organizacji lub osoby prywatnej

- American Psychological Association. (1995). *APA public policy action alert: Legislation would affect grant recipients* [online]; [dostęp: 25.01.1996]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.apa.org/ppo/istook.html>>
- Chou, Luyen; McClintock, Robbie; Moretti, Frank; Nix, Don. H. (1993). *Technology and education; Choosing pasts and imagining educational futures* [online]. Columbia University, Institute for Learning Technologies; [dostęp: 25.11.1996]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ilt.columbia.edu/publications/papers/newwine1.html>>
- MENiS. (2004). *PISA 2003 – Informacja przygotowana przez OECD* [online]. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu; [dostęp: 14.12.2004]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.men.waw.pl/wspolpraca/biezace/pisa_oecd.php>
- Smith, Brian (2004). *Ontology and information systems* [online]. The Buffalo University, Department of Philosophy; [dostęp: 30.06.2004]. Dostępny w World Wide Web: <<http://ontology.buffalo.edu/ontology.doc>>
- US NLM. (2004). *Unified Medical Language System* [online]. US National Library of Medicine. National Institutes of Health; [dostęp: 30.06.2004]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.nlm.nih.gov/research/umls/umlsmain.html>>

Po przyjęciu artykułu do druku autorzy proszeni są o przesłanie swojej fotografii (elektronicznie w formie zeskanowanej z rozdzielczością minimum 600 dpi i zachowanej w formacie TIF lub pocztą w formie odbitki o dobrej jakości), danych potrzebnych do oświadczenia podatkowego oraz krótkiej informacji biograficznej (do 70 słów), która powinna zawierać następujące elementy: tytuł / stopień naukowy lub zawodowy autora, aktualne miejsce pracy i zajmowane stanowisko; specjalności naukowe lub zawodowe, najważniejsze publikacje (maks. 3).

„Przegląd Biblioteczny” drukuje materiały oryginalne i tylko takie, których autor nie zamierza opublikować w innych czasopismach. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania tekstów oraz wprowadzania zmian w uzgodnieniu z autorem. Redakcja nie zwraca przesłanych materiałów.

Naszą najważniejszą serią wydawniczą jest
„NAUKA-DYDAKTYKA-PRAKTYKA”

Jest to najdłuższa seria bibliologiczna, jaka kiedykolwiek ukazywała się w Polsce (76 tomów). W ostatnich latach wydaliśmy w jej ramach książki cieszące się dużą popularnością nie tylko w środowisku bibliotekarskim. **Polecamy m.in.:**

- **Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych**, t. 32 (IV Forum SBP, Warszawa 15-17.10.1998). Cena 25 zł
- **Bibliografia. Metodyka i organizacja**, t. 38 (red. Z. Żmigrodzki; 2000). Cena 47 zł
- **Praca z użytkownikiem w bibliotece**, t. 41 (J. Wojciechowski; 2000). Cena 30 zł
- **Biblioteki publiczne końca XX w.**, t. 44 (L. Biliński; 2001). Cena 44 zł
- **Zarys dziejów nauk matematyczno-przyrodniczych (dla bibliotekarzy)**, t. 45 (B. Orłowski; 2001). Cena 15 zł
- **Dokumenty nieksiążkowe w bibliotece**, t. 46 (D. Grygrowski; 2001). Cena 39 zł
- **Biblioteka i informacja w środowisku współczesnej szkoły**, t. 50 (M. Drzewiecki; 2001). Cena 41 zł
- **Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym**, t. 49 (red. E. B. Zybert; 2002). Cena 32 zł
- **Wstęp do bibliotekoznawstwa**, t. 51 (J. Ratajewski; 2002). Cena 41 zł
- **Działalność bibliotek publicznych. Standardy międzynarodowe IFLA-UNESCO**, t. 55 (red. M. Kisilowska; 2002). Cena 15 zł
- **Słownik encyklopedyczny terminów i języków informacyjno-wyszukiwawczych**, t. 56 (B. Bojar; 2002). Cena 45 zł
- **Idee a rzeczywistość: bibliotekarstwo pragmatyczne**, t. 54 (J. Wojciechowski; 2002). Cena 22 zł
- **Poeci na tułaczce**, t. 57 (W. J. Podgórski; 2002). Cena 38 zł
- **Biblioteki szkolne. Wytyczne IFLA-UNESCO**, t. 60. Pr. zbior. (red. E.B. Zybert; 2003). Cena 10 zł
- **Współczesna prasa kobieca a sprawy książki**, t. 66. (K. Wodniak; 2004) Cena 35 zł
- **Tworzenie i udostępnianie baz danych w sieci WWW**, t. 68. (W. Gliński, H. Rybiński; 2004). Cena 42 zł (z płytą CD)
- **Kultura organizacyjna w bibliotekach**, t. 69 (E. B. Zybert; 2004). Cena 35 zł
- **Jakub Wujek – pisarz, tłumacz, misjonarz**, t. 71 (D. Kuźmina; 2004). Cena 28 zł
- **UKD w środowisku komputerowym** t. 72 Pr. zbior. (red. B. Sosińskiej-Kalaty; 2004). Cena 35 zł

- **Językoznawstwo dla studentów informacji naukowej**, t. 74 (B. Bojar; 2005)
Cena 40 zł
- **Edukacja biblioteczna i informacyjna w polskich szkołach**, t. 75 (M. Drzewiecki; 2005). Cena 20 zł
- **Bibliologia, biblioteki, bibliotekarze**, t. 76 (pr. zbior. pod red. D. Grygrowskiego, E.B. Zybert; 2005). Cena 35 zł
- **Jakość usług bibliotecznych**, t. 73 (M. Sidor; 2005). Cena 34 zł

Wydajemy też pozycje z klasyki polskiego bibliotekarstwa:

- **Katalog przedmiotowy**, t. 58 (A. Łysakowski; 2002). Cena 30 zł
- **Książka wśród ludzi**, t. 62 (H. Radlińska; 2003). Cena 30 zł
- **Człowiek i książka**, t. 65 (J. St. Bystron; 2003). Cena 19 zł

**KUPUJAC NASZE KSIĄŻKI – WSPIERASZ
STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH**

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

W a r u n k i p r e n u m e r a t y

Zamówienia na „Przegląd Biblioteczny” prosimy kierować na adres:

Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
00-335 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
tel.: (+48 22) 827-52-96
e-mail: wyd.sbp-portal@wp.pl
Dział Sprzedaży – e-mail: sprzedaż_sbp@wp.pl

Konto SBP: Millennium 70 1160 2202 0000 0000 2814 5355

„Przegląd Biblioteczny” można otrzymywać:

- składając zamówienie na piśmie na dowolny okres lub na poszczególne zeszyty zarówno archiwalne, jak i bieżące; odbiorca wnosi wówczas opłatę po otrzymaniu przesyłki (zeszytu) wraz z rachunkiem;
- wysyłając zamówienie i opłacając roczną prenumeratę na wyżej podane konto do końca marca roku objętego prenumeratą; po tym terminie opłacenie rocznej prenumeraty nie będzie możliwe;
- za gotówkę bezpośrednio w Dziale Sprzedaży Wydawnictwa SBP.

Ponadto sprzedaż zeszytów bieżących prowadzą: „KOLPORTER” S.A. (02-255 Warszawa ul. Krakowiaków 66/78); GARMOND PRESS S.A. (01-106 Warszawa ul. Nakielska 3); Księgarnia Wysyłkowa „LEXICON” (03-599 Warszawa ul. Kielecka 16 m. 4); Księgarnia „Skarbnica”. Anna Włodarczyk (31-929 Kraków oś. Centrum C bl. 1); Czasopisma Polskie PRESS (08-110 Siedlce ul. Poznańska 4); „Kapitałka” Poznańska Księgarnia Naukowa Piotr Ślęzak (61-725 Poznań ul. Mielżyńskiego 27/29); Dom Handlowy Nauki Sp. z o.o. Księgarnia Wysyłkowa (02-352 Warszawa ul. Szczęśliwicka 2); INMEDIO Sp. z o.o. (90-446 Łódź al. Kościuszki 132); „RUCH” S.A. Oddział Warszawa (00-728 Warszawa ul. Kierbedzia 8/10) i regionalne oddziały „RUCH” S.A.

Cena prenumeraty na 2005 r. – 90 zł

WYDAWNICTWO
SBP

